

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ДІН ЯН

УДК 72.035.25(4)"18/19"

ДИСЕРТАЦІЯ
ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ В
СУЧАСНІЙ АРХІТЕКТУРІ КИТАЮ (НА ПРИКЛАДІ ПРОВІНЦІЇ
ШААНСІ)

191 – Архітектура та містобудування

19 – Архітектура та будівництво

Науковий керівник: Івашко Юлія Вадимівна, доктор архітектури,
професор, нострифікований доктор хабілітований

АНОТАЦІЯ

Дін Я. Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 - Архітектура та містобудування спеціалізація 19 - Архітектура та будівництво. – Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2024.

У **вступі** дисертант окреслив актуальність теми дослідження, визначив мету і завдання дослідження, загальнонаукові методи дослідження, окреслив об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну отриманих результатів, теоретичне і практичне значення праці, навів апробацію результатів і список публікацій за темою дослідження.

Зазначено, що залучення Китаю до світових тенденцій глобалізму попри позитивне значення мало і негативні наслідки фактичної втрати національних рис в архітектурі. Це призвело до того, що сьогодні національні форми в сучасній архітектурі подрібнішали до рівня елементів дизайну і зосередились в основному в громадських будівлях, розрахованих на залучення туристів. Саме тому проголошена китайським урядом лінія на популяризацію і відродження китайських споконвічних традицій є дуже актуальною на тлі практичного зникнення ознак, які виражають національний стиль.

В першому розділі **«Стан та проблеми дослідження визначальних ознак традиційної китайської архітектури»** автор проаналізував існуючу джерельну базу за темою дослідження, проаналізував причини звернення до національних традицій в сучасній архітектурі Китаю і зокрема в провінції Шаансі, окреслив визначальні ознаки традиційної китайської архітектури і навів перелік видатних історичних об'єктів провінції Шаансі і її столиці міста Сіань. Особлива увага була звернута на китайські наукові джерела,

присвячені різним аспектам традиційної китайської архітектури. Окремо опрацьовувались джерела, присвячені реставраційній і пам'яткоохоронній діяльності, враховуючи унікальну кількість історичних пам'яток національного – світового значення на території провінції Шаансі і особливо міста Сіань. Враховуючи органічний зв'язок традиційної архітектури Китаю з мистецтвом, опрацьовувались і відповідні мистецькі джерела.

Зазначено, що поширення національних мотивів в сучасній архітектурі Китаю відповідає політиці китайського уряду на виховання національних традицій і поглиблення знань у населення про китайську культуру, а також на зацікавлення в світі китайською культурою та архітектурою.

Попри те, що поза межами Китаю архітектурні традиції історичних китайських об'єктів сприймалися досить спрощено і узагальнено, попри певні спільні риси в архітектурі, зумовлені спільністю релігій та принципами фен-шуй, кожен регіон мав свою специфіку, зумовлену насамперед природно-кліматичними умовами. До такої певної спільності належить домінування симетрії як в розплануванні ділянок, так і в будівлях, розпланування храмових комплексів і палацових ансамблів, де центральною віссю є вісь північ-південь, по якій розташовано кілька внутрішніх дворів, а основні павільйони знаходяться в північній частині дворів або в їх центрі і мають південну орієнтацію головних фасадів.

Як характерну відмінність храмів і храмових комплексів північного Китаю виділено більший лаконізм архітектури, більша простота і стриманість, менший розмір самих храмів і наявність площадки перед павільйонами, головний фасад павільйону має південну орієнтацію і колонаду, а до найбільш специфічних ознак віднесено обробку торців бічних стін цегляного мурування геометричними, фітоморфними та зооморфними різьбленими орнаментами.

Охарактеризована по періодах правління різних династій кількість історичних об'єктів провінції Шаансі і тип об'єктів, на основі чого зроблено висновок, що об'єкти ранніх періодів збереглися виключно у вигляді руїн та

поховань-гробниць, тому порівнювати і сучасними будівлями відносно наслідування національних форм слід брати переважно храми трьох конфесій пагоди і павільйони більш пізніх періодів, оскільки палацові споруди збереглися переважно у вигляд руїн.

Критеріями для відбору таких пам'яток були наступні:

- це унікальні об'єкти, внесені до пам'ятокоохоронного реєстру як характерні зразки китайської архітектури певного періоду;
- це наземні будівлі, які в цілому зберігають первісну форму і не є повністю зруйнованими;
- це об'єкти, які втілили в своїй архітектурі характерні ознаки традиційної китайської архітектури і зберегли більшість цих ознак досьогодні.

В результаті було відібрано 33 характерні храмові об'єкти провінції Шаансі для наслідування форм.

Систематизація архітектурних характеристик видатних історичних об'єктів провінції Шаансі довела їх безпосередню залежність від трьох релігій – буддизму, конфуціанства і даосизму, які поступово утворили певний релігійний синкретизм, а також від принципів фен-шуй. Специфічною ознакою стала подібність в розплануванні, морфології форм і декорі храмів трьох релігій.

Опрацювання джерельної бази дозволило аргументувати, що існуючі наукові дослідження не розглядали аспект відповідності національних форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі історичним зразкам, оскільки дослідників цікавила насамперед історико-архітектурна спадщина Китаю: сади, храмова та житлова архітектура, павільйони, конструкції, стінопис та живопис, тощо.

В другому розділі **«Методологія та методи дослідження визначальних ознак традиційної китайської архітектури»** охарактеризовано перелік вибраних здобувачем загальнонаукових методів дослідження, який результат вони дають, створено теоретичні моделі

об'єктів-виразників національної ідентичності і описано принцип їх використання. Також детально описано пам'яткоохоронну діяльність із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі.

Оскільки тема дослідження є багатоаспектною, для отримання висновків було відібрано десять загальнонаукових методів, кожний з яких розрахований на вирішення окремої задачі. Зокрема, використовувались : метод історичного аналізу, метод етимологічного аналізу, метод культурологічного аналізу, метод етнографічного аналізу, метод мистецтвознавчого аналізу, метод описів, метод натурних обстежень, графо-аналітичний метод, метод порівняльного аналізу, метод системно-структурного аналізу.

Насамперед досліджувались чинники, які вплинули на формування архітектури провінції Шаансі протягом різних періодів (метод історичного аналізу, метод культурологічного аналізу, метод етнографічного аналізу), використовувалась специфічна архітектурно-мистецька термінологія (метод етимологічного аналізу), досліджувався аспект зв'язку архітектури і традиційного мистецтва (метод мистецтвознавчого аналізу). Для окреслення переліку історичних об'єктів провінції Шаансі, які вважаються виразниками національних і регіональних ознак в архітектурі використовувався метод описів.

Графо-аналітичний метод базувався на попередніх натурних обстеженнях видатних об'єктів. Одними з базових для вирішення завдань дисертації і формулювання принципів використання модернізованих форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі стали методи порівняльного аналізу і системно-структурного аналізу, які дозволили простежити спільне і відмінне між історичними і новими об'єктами на різних ієрархічних рівнях.

Для аргументації ступеню достовірності цитування історичних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі здобувачем запропоновано

теоретичні моделі, які сконцентровано виражають національні ознаки і є апаратом проведення дослідження.

Аргументацією для обмеження порівняння фасадами сучасних і історичних будівель є те, що планування і композиція історичних і сучасних будівель принципово різні, а застосування модернізованих національних мотивів в сучасних умовах носить характер декорування.

Огляд і аналіз історичних об'єктів на території провінції Шаансі дозволив систематизувати їх за періодами правління різних династій. Зокрема, було зазначено таку кількість об'єктів по періодах: дев'ять визначних об'єктів – руїни будівель і гробниці часів династії Чжоу, шість визначних об'єктів – руїни і гробниці часів династії Цинь, вісімнадцять визначних об'єктів – руїни і гробниці, а також приклади різьблення по каменю часів династії Хань, один визначний об'єкт-башта часів династії Суй, вісімнадцять визначних об'єктів різного функціонального призначення – башти, гроти, руїни, храми, гробниці часів династії Тан, п'ять визначних об'єктів часів династії Сун, п'ять визначних об'єктів часів династії Юань, двадцять два визначних об'єкти – храми різних конфесій, башти, гробниці, руїни, мости династії Мін, десять визначних об'єктів – храми різних конфесій, палаци, руїни, поховання часів династії Цин). Доведено, що від ранніх династій об'єкти збереглися виключно у вигляді гробниць та руїн, найбільша кількість об'єктів – часів династій Тан, Мін, Цин.

Найкраще збереглися храми і храмові комплекси, тому основний аналіз проведено саме по цих об'єктах. Головним осередком історичних об'єктів є колишня столиця кількох династій – місто Сіань.

В третьому розділі **«Особливості традиційної китайської архітектури провінції Шаансі і прояв національних ознак в сучасній архітектурі»** на основі здійсненого в попередніх розділах аналізу типів історичних будівель на теренах провінції Шаансі і їх датування окреслено як найбільш характерні і масові будівлі – уособники національної ідентичності – храми, пагоди і павільйони і досліджено відповідно до створених

ієрархічних моделей принципи їх композиційної побудови, морфологію форм-виразників національних традицій в архітектурі (дахи, карнизи, стіни, прорізи), традиційний декор та поліхромію.

Отримання таких узагальнень дозволило провести порівняльний аналіз між історичними і сучасними об'єктами на різних ієрархічних рівнях – від композиції до окремих елементів і поліхромії і на основі цього визначити основні принципи використання історичних форм в сучасній архітектурі.

Було доведено, що тип багатоярусної пагоди на території провінції Шаансі відзначався консерватизмом і основний період будівництва пагод – з VI до XIII століть. На основі аналізу існуючих пагод періодів Суй, Тан і Сун визначено найбільш поширений і характерний тип – це підкреслено витягнута вгору споруда, завершена чотирьохсхилим дашком зі шпилем або банькою зі шпилем, переважно з квадратними планами нижнього та верхнього ярусів, з 7-8 ярусами, висота яких досить невелика, однак достатня для влаштування півциркульних чи прямокутних віконних прорізів в стінах, причому яруси перспективно зменшуються вгору як по габаритах в плані, так і по висоті. Типова пагода провінції Шаансі має підкреслено масивніший нижній ярус з півциркульним входом і практично позбавлена зовнішнього декору.

Аналіз і систематизація типів храмових павільйонів провінції Шаансі на різних періодах довів домінування двох типів храмових павільйонів за зразками храму Сінцзяо (Xingjiao Temple) і храму Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple). Храм Сінцзяо став зразком для восьми храмів в основному періоду Мін, а храм Хуаян став зразком для чотирьох храмів в основному періоду Цин.

Підкреслено подібність храмових павільйонів і малих архітектурних форм-павільйонів. Як характерний прийом виділено чотирьох частинний поділ храмових павільйонів (дах, карниз, стіна, цоколь або подіум) із співвідношенням ширини фасаду до висоти: ширина фасаду менше півтори

висоти або дорівнює півтори висоти – 7 об'єктів (найбільш поширений тип), ширина фасаду дорівнює двом висотам – 5 об'єктів.

Дослідження розвитку типу храмового павільйону від доби Тан до доби Цин довело, що поширення храмових павільйонів на пізніх періодах Мін і Цин відбувалось на тлі зникнення традицій будівництва високих багатоярусних пагод, закладених на ранніх періодах, відбувалось зменшення варіативності образів і відчувався певний еkleктизм.

І в випадку пагод, і в випадку храмових павільйонів можна говорити про певне тиражування канонічного образу, включно з розподілом на певні частини, співвідношення частин, кількість ярусів, співвідношення ширина-довжина тощо. Це доводить, що тип пагоди и храму був набагато консервативнішим до змін, ніж малі архітектурні форми-павільйони, де сформувалось багато різних модифікацій.

Попри поширене хибне уявлення іноземців про досить обмежений перелік знакових елементів китайської архітектури, насправді існувало розмаїття типів пагод і храмів, історичні будівлі мали різні силуети, існувало багато типів дахів, спостерігалось урізноманітнення декору, тому навіть в тому випадку, коли, скажімо, храми мали за основу певний першозразок, вони різнились за виглядом.

Натомість в сучасних об'єктах з модернізованими традиційними елементами таке цитування часто перетворюється на еkleктику, коли традиційні форми поєднують з модерністською архітектурою або відтворюють традиційні форми в сучасних матеріалах і конструкціях.

На основі проведеного дослідження було аргументовано застосування в сучасній архітектурі провінції Шаансі таких принципів використання національних традицій в сучасній архітектурі: принцип стандартизації цитованих історичних форм і принцип адаптації історичних форм.

Перший принцип полягає в спрощенні історичних форм і приведенні їх до певного шаблону з урахуванням виконання в сучасних матеріалах і конструкціях.

Другий принцип полягає в накладанні національних форм на об'єкти принципово іншого функціонального призначення у порівнянні з історичними будівлями.

Зміна функції впливає на архітектурно-планувальне рішення, конструктивну схему, зміну масштабу, відтак сучасні об'єкти є крупномасштабними з укрупненим членуванням і деталями, втіленими в сучасних матеріалах включно з декором. Функція сучасного об'єкту впливає на ступінь використання національних ознак на фасадах: туристичні об'єкти (готелі, заклади громадського харчування) використовують більшу кількість елементів, які асоціюються з Китаєм (наприклад, червоні ліхтарики), в готелях, банках, медичних закладах, університетах і офісах ці елементи використовуються більш обмежено і стримано.

Ключові слова: національні традиції, Китай, архітектура, Шаансі

ANNOTATION

Ding Y. The principles of using national traditions in modern Chinese architecture (on the example of Shaanxi province). – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 191 - Architecture and Urban planning specialization 19 - Architecture and Construction. - Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, 2024.

In the **introduction**, the post-graduating student outlined the relevance of the research topic, defined the goal and task of the research, general scientific research methods, outlined the object and subject of the research, the scientific novelty of the obtained results, the theoretical and practical significance of the work, provided the approval of the results and a list of publications on the research topic.

It was noted that the involvement of China in the world trends of globalism, despite its positive significance, also had negative consequences of the actual loss of national features in architecture. This led to the fact that today the national

forms in modern architecture were reduced to the level of design elements and concentrated mainly in public buildings designed to attract tourists. That is why the line announced by the Chinese government for the popularization and revival of ancient Chinese traditions is very relevant against the background of the practical disappearance of signs that express the national style.

In the first chapter, "**The state and problems of the study of the defining features of traditional Chinese architecture**", the author analyzed the existing source base on the research topic, analyzed the reasons for the appeal to national traditions in modern Chinese architecture and in particular in Shaanxi province, outlined the defining features of traditional Chinese architecture and listed the outstanding historical facilities of Shaanxi Province and its capital, Xi'an. Special attention was paid to Chinese scientific sources devoted to various aspects of traditional Chinese architecture. Sources devoted to restoration and monument preservation activities were separately studied, taking into account the unique number of historical monuments of national and world importance in the territory of Shaanxi province and especially the city of Xi'an. Taking into account the organic connection of traditional Chinese architecture with art, relevant artistic sources were also developed.

It is noted that the spread of national motifs in modern Chinese architecture corresponds to the Chinese government's policy of nurturing national traditions and deepening the population's knowledge of Chinese culture, as well as the world's interest in Chinese culture and architecture.

Despite the fact that outside China, the architectural traditions of historical Chinese objects were perceived quite simplified and generalized, despite certain common features in architecture, due to the community of religions and the principles of feng shui, each region had its own specificity, which was primarily due to natural and climatic conditions. Such a certain commonality includes the dominance of symmetry both in the layout of plots and in buildings, the layout of temple complexes and palace ensembles, where the central axis is the north-south axis, along which several courtyards are located, and the main pavilions are located

in the northern part of the courtyards or in their center and have the southern orientation of the main facades.

As a characteristic difference of the temples and temple complexes of northern China, the greater laconicism of architecture, greater simplicity and restraint, the smaller size of the temples themselves and the presence of a platform in front of the pavilions, the main facade of the pavilion has a southern orientation and a colonnade, and the most specific features include the finishing of the ends of the side walls of brickwork geometric, phytomorphic and zoomorphic carved ornaments.

The number of historical objects of Shaanxi province and the type of objects were characterized by the periods of the reign of different dynasties, based on which it was concluded that the objects of the early periods were preserved exclusively in the form of ruins and burials-tombs, therefore, they should be compared with modern buildings in terms of the imitation of national forms it is necessary to take mainly the temples of the three denominations of the pagoda and the pavilions of later periods, since the palace buildings were preserved mainly in the form of ruins.

The following were the criteria for selecting such monuments:

- these are unique objects entered into the monument protection register as typical examples of Chinese architecture of a certain period;
- these are ground buildings that generally retain their original shape and are not completely destroyed;
- these are objects that embodied in their architecture the characteristic features of traditional Chinese architecture and have preserved most of these features to this day.

As a result, 33 characteristic temple sites of Shaanxi Province were selected for pattern imitation.

The systematization of the architectural characteristics of the outstanding historical objects of Shaanxi province proved their direct dependence on three religions - Buddhism, Confucianism and Taoism, which gradually formed a certain

religious syncretism, as well as on the principles of Feng Shui. A specific feature was the similarity in the layout, morphology of forms and decoration of the temples of the three religions.

The study of the source base made it possible to argue that the existing scientific studies did not consider the aspect of the conformity of national forms in the modern architecture of Shaanxi province to historical samples, since the researchers were primarily interested in the historical and architectural heritage of China: gardens, temple and residential architecture, pavilions, structures, murals and paintings, etc.

In the second chapter, "**Methodology and methods of research of the defining features of traditional Chinese architecture**", the list of general scientific research methods chosen by the awardee is described, what results they give, theoretical models of objects expressive of national identity are created and the principle of their use is described. It also describes in detail the monument protection activities for the preservation of monuments of world, national and local historical and cultural heritage in Shaanxi province.

Since the research topic is multifaceted, ten general scientific methods were selected to obtain conclusions, each of which is designed to solve a separate problem. In particular, the following were used: the method of historical analysis, the method of etymological analysis, the method of cultural analysis, the method of ethnographic analysis, the method of art historical analysis, the method of descriptions, the method of field surveys, the graph-analytical method, the method of comparative analysis, the method of system-structural analysis.

First of all, the factors that influenced the formation of the architecture of Shaanxi province during different periods were investigated (the method of historical analysis, the method of cultural analysis, the method of ethnographic analysis), the specific architectural and artistic terminology was used (the method of etymological analysis), the aspect of the connection between architecture and traditional art was investigated (method of art analysis). The description method was used to outline the list of historical objects of Shaanxi Province, which are

considered to be expressive of national and regional features in architecture.

The grapho-analytical method was based on preliminary on-site surveys of prominent objects. The methods of comparative analysis and system-structural analysis, which made it possible to trace commonalities and differences between historical and new objects at different hierarchical levels, became one of the basic methods for solving the tasks of the thesis and formulating the principles of using modernized forms in the modern architecture of Shaanxi province.

In order to argue the degree of reliability of citing historical motifs in the modern architecture of Shaanxi province, the acquirer proposed theoretical models that concentratedly express national features and are the apparatus for conducting research.

The argument for limiting the comparison of the facades of modern and historical buildings is that the planning and composition of historical and modern buildings are fundamentally different, and the use of modernized national motifs in modern conditions has the character of decoration.

The survey and analysis of historical objects in the territory of Shaanxi province made it possible to systematize them according to the periods of the reigns of different dynasties. In particular, the following number of objects by period was indicated: nine remarkable objects - ruins of buildings and tombs from the Zhou Dynasty, six remarkable objects - ruins and tombs from the Qin Dynasty, eighteen remarkable objects - ruins and tombs, as well as examples of stone carving from the Han Dynasty, one a notable object-a tower from the Sui dynasty, eighteen notable objects of various functional purposes - towers, grottoes, ruins, temples, tombs from the Tang dynasty, five notable objects from the Song dynasty, five notable objects of the Yuan Dynasty, twenty-two notable objects – temples of various denominations, towers, tombs, ruins, bridges of the Ming Dynasty, ten notable objects – temples of various denominations, palaces, ruins, burials of the Qing dynasty). It has been proven that objects from the early dynasties have been preserved exclusively in the form of tombs and ruins, the largest number of objects are from the times of the Tang, Ming, and Qing dynasties.

Temples and temple complexes are the best preserved, so the main analysis was carried out precisely on these objects. The main center of historical objects is the former capital of several dynasties - the city of Xi'an.

In the third chapter "**Peculiarities of the traditional Chinese architecture of Shaanxi province and the manifestation of national characteristics in modern architecture**" based on the analysis of the types of historical buildings in the territory of Shaanxi province and their dating carried out in the previous chapters, the most characteristic and massive buildings - personifications of national identity - temples, pagodas are outlined and pavilions and the principles of their compositional construction, the morphology of expressive forms of national traditions in architecture (roofs, eaves, walls, openings), traditional decor and polychromy were investigated in accordance with the created hierarchical models.

Obtaining such generalizations made it possible to conduct a comparative analysis between historical and modern objects at different hierarchical levels - from composition to individual elements and polychromy, and based on this to determine the main principles of using historical forms in modern architecture.

It was proved that the type of multi-tiered pagoda in Shaanxi province was characterized by conservatism and the main period of construction of pagodas was from the 6th to the 13th centuries. Based on the analysis of the existing pagodas of the Sui, Tang and Song periods, the most common and characteristic type has been determined - it is an emphatically elongated structure, completed by a four-sloped roof with a spire or a bathhouse with a spire, mainly with square plans of the lower and upper tiers, with 7-8 tiers, height which is quite small, but sufficient for the arrangement of semi-circular or rectangular window openings in the walls, and the tiers prospectively decrease upwards both in terms of dimensions in plan and in height. A typical pagoda of the Shaanxi province has an emphatically more massive lower tier with a semicircular entrance and is practically devoid of external decoration.

The analysis and systematization of the types of temple pavilions in Shaanxi Province at different periods proved the dominance of two types of temple

pavilions, modeled on Xingjiao Temple and Hu County Huayang Temple. Xingjiao Temple became the model for eight temples in the main Ming period, and Huayang Temple became the model for four temples in the main Qing period.

The similarity of temple pavilions and small architectural forms-pavilions is emphasized. The four-part division of temple pavilions (roof, eaves, wall, plinth or podium) with the ratio of facade width to height is distinguished as a characteristic method: the width of the facade is less than one and a half height or equal to one and a half height - 7 objects (the most common type), the width of the facade is equal to two heights - 5 objects.

The study of the development of the type of temple pavilion from the Tang to the Qing era proved that the spread of temple pavilions in the late Ming and Qing periods took place against the background of the disappearance of the traditions of building high multi-tiered pagodas laid down in the early periods, there was a decrease in the variability of images and a certain eclecticism was felt.

Both in the case of pagodas and in the case of temple pavilions, we can talk about a certain replication of the canonical image, including the division into certain parts, the ratio of parts, the number of tiers, the width-length ratio, etc. This proves that the type of pagoda and temple was much more conservative before changes than small architectural forms-pavilions, where many different modifications were formed.

Despite the widespread misconception of foreigners about a rather limited list of iconic elements of Chinese architecture, in fact there was a variety of types of pagodas and temples, historical buildings had different silhouettes, there were many types of roofs, a variety of decor was observed, so even in the case when, say, temples had based on a certain prototype, they differed in appearance.

Instead, in modern objects with modernized traditional elements, such citation often turns into eclecticism, when traditional forms are combined with modernist architecture or reproduce traditional forms in modern materials and constructions.

On the basis of the conducted research, the application of the following

principles of using national traditions in modern architecture in the modern architecture of Shaanxi province was argued: the principle of standardization of quoted historical forms and the principle of adaptation of historical forms.

The first principle consists in simplifying historical forms and bringing them to a certain template, taking into account the implementation in modern materials and structures.

The second principle consists in imposing national forms on objects of a fundamentally different functional purpose compared to historical buildings.

The change of function affects the architectural and planning decision, structural scheme, change of scale, so modern objects are large-scale with enlarged organization and details embodied in modern materials, including decor. The function of the modern object affects the degree of use of national symbols on the facades: tourist objects (hotels, public catering establishments) use a greater number of elements associated with China (for example, red lanterns), in hotels, banks, medical institutions, universities and in offices these elements are used more limited and restrained.

Key words: national traditions, China, architecture, Shaanxi.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав

1. **Ding Y.**, Krupa M., Tovbych V., Gnatiuk L. Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój chińskiej sztuki i architektury. Wiadomości Konserwatorskie•Journal of Heritage Conservation • 63/2020, p.116 -124. SCOPUS.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, проведення дослідження і ілюстративна частина.

2. **Ян Дін**, Гнатюк Лілія Романівна. Сучасний дизайн ресторанів у китайському стилі. Теорія та практика дизайну, № 22, 2021. С.18-27.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, проведення дослідження і ілюстративна частина.

3. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, P. Chang, M. Krupa, K. Kusnierz, I.G. Sandu. The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens. International Journal of Conservation Science. Volume 12, Issue 3, 2021. pp. 1003-1026, SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, ілюстративна частина.

4. **Yang Ding**, Yulia Ivashko, Peng Chang, Polina Zueva, Tetiana Kuzmenko. Continuity of traditions and innovation in modern landscape design in China Landscape architecture and Art. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture. Volume 18, Number 18, 2021. Pp.94-103, SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по історичній архітектурі провінції Шаансі, проведення дослідження і ілюстративна частина по об'єктах провінції Шаансі.

5. **Y. Ding**, I.Sandu, Gy. Deak, Y. Ivashko, A.V. Sandu, A. Moncea, I.G. Sandu. Materials for Finishing of Ancient Monuments and Process of Obtaining and Applying. International Journal of Conservation Science Volume 12, Issue 4, 2021, pp. 1249-1258. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по давніх пам'ятках Китаю.

6. **Y. Ding**, I.G. Sandu. Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting, International Journal of Conservation Science Volume 12, Issue 4, 2021, pp. 1309-1326. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по фресковому стінопису Китаю, проведення дослідження стилістично-образної концепції і ілюстративна частина по об'єктах провінції Шаансі.

7. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, Fresco Wall Painting and its Regional Modifications. "International Journal of Conservation Science" Volume 13, Issue 1, 2022. pp. 57-72. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по фресковому стінопису Китаю.

8. **Y. Ding**, Y. Ivashko, J. Kobylarczyk, M. Krupa, A. Pawlowska. Specificity of the Construction of Historical Temples of Shaanxi Province as the Basis of Their Preservation and Restoration. "International Journal of Conservation Science" Volume 14, Issue 2, 2023, pp. 435-452.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал, авторські дослідження існуючих об'єктів.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. **Ян Дін**, Валерій Васильович Товбич, Гелена Леонідівна Ковальська, Лілія Романівна Гнатюк. Сакральність, міфологізм і символізм ширм, їх зв'язок з живописом та прийом ширми в ландшафтному дизайні Китаю. Теорія та практика дизайну, № 22, 2021. С.28-40.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

<http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/Design/issue/current>

10. **Дін Ян**, Чан Пен. Переосмислення традиційної китайської архітектурної спадщини в контексті розвитку Китаю в сучасних умовах. Урбаністичний форум «Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади», 2020. Збірник наукових праць. Вип.1. С.285-288.

Особистий внесок здобувача: проведення дослідження.

11. **Дін Ян**, Івашко Юлія, Чернишев Денис, Чан Пен. Китайський підхід до ревіталізації пам'яток архітектури (на прикладі історичних садів). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пристосування пам'яток культурної спадщини до сучасного використання з метою їх збереження» (Київ, 21-22.10.2021). С. 32 - 40.

Особистий внесок здобувача: підбір і аналіз англомовних джерел і підготовка англійської анотації.

12. **Дін Ян**, Юлія Івашко. Філософські проблеми сучасної архітектури Китаю і відродження національних традицій. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі» (Київ, 12-13.11.2021). С. 24-26.

Особистий внесок здобувача: проведення дослідження, аналітична таблиця по об'єктах провінції Шаансі.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, P. Chang, M. Krupa, K. Kusnierz. The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens. Euroinvent ICIR 2021. International Conference of Innovation Research. Iasi, 20-21.05. 2021 p.103.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

14. **Дін Ян**. Сохранение исторических традиций и их модернизация в современной архитектуре Китая. Тези Міжнародного науково-технічного форуму «Архітектура та Будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика» 26-27.10.2021, Київ. С.148.

15. **Дін Ян**, Ю.Івашко, О.Івашко. Східні сади і їх роль в історичній і сучасній міській структурі. Збірник наукових праць урбаністичного форуму 2021 «Просторове планування: місто планування, архітектура, політичні та соціокультурні засади» (КНУБА). Вип. II ч. I. С.187-193.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

16. **Y.Ding**, Y.Ivashko, J.Kobylarczyk, M.Krupa, A.Pawłowska. Specificity of the construction of historical temples of Shaanxi Province as the basis of their preservation and restoration. Euroinvent ICIR 2023. International Conference of Innovation Research. Iasi, 11 -13.05. 2023 p.129.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

ЗМІСТ

СЛОВНИК СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ	21
ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ	31
1.1. Огляд джерельної бази	31
1.2. Причини зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі і визначальні ознаки традиційної китайської архітектури	36
1.3. Видатні об'єкти культурної спадщини провінції Шаансі та м. Сіань	53
Висновки	81
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ	83
2.1. Методи дослідження традиційних китайських об'єктів	83
2.2. Теоретичні моделі об'єктів-виразників національної ідентичності	91
2.3. Пам'яткоохоронна діяльність із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі	94
Висновки	115
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ ПРОВІНЦІЇ ШААНСІ І ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК В СУЧАСНІЙ АРХІТЕКТУРИ	117

3.1. Принципи композиційної побудови пагод, храмів, малих архітектурних форм-павільйонів	117
3.2. Морфологія форм-виразників національних традицій в архітектурі (дахи, карнизи, стіни, прорізи)	138
3.3. Традиційний декор та поліхромія	142
3.4. Порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності	144
Висновки	163
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	168
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	174
ДОДАТКИ	203
Додаток А	203
Додаток В	207
Додаток С	210

СЛОВНИК СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ

Бі-хуа (bì huà) – різновид традиційних китайських розписів, похідних від давніх скельних розписів кам'яного віку і розписів посуду (2000 р. до н.е).

Династії Китаю – періоди правління окремих династій, які впливали в тому числі на процес розвитку архітектури:

Династія Ся (Xia) (близько 2146-1675 р.до н.е.)

Династія Шан (Shang) (близько 1675-1029 р.до н.е.)

Династія Західна Чжоу (Western Zhou) (1029-771 р.до н.е.)

Династія Східна Чжоу (Eastern Zhou) (770-221 р.до н.е.): Династія Весни і Осені (Spring and Autumn Era) (770-476 р.до н.е.) та Період Воюючих царств (Warring states period) (475-221 р.до н.е.)

Династія Цинь (Qin) (221-206 р.до н.е.)

Династія Західна Хань (Western Han) (206 р.до н.е. – 25 р. н.е.)

Династія Східна Хань (Eastern Han) (25-220 р. (або 581 р.))

Період Троєцарства (Вей, Шу, У) (Three kingdoms) (220-265 р.)

Династія Західна Цзинь (Western Jin) (265-317 р.)

Династія Східна Цзинь (Eastern Jin) (317-420 р.)

Епоха Південних і Північних династій (The Southern and Northern Dynasties) (420-589 р.)

Династія Суй (Sui) (581-618 р.)

Династія Тан (Tang) (618-907 р.)

Епоха П'яти династій (Five Dynasties and ten kingdoms) (907-960 р.)

Династія Північна Сун (The Northern Song) (960-1127 р.)

Династія Південна Сун (The Southern Song) (1127-1279 р.)

Династія Юань (Yuan) (1271-1368 р.)

Династія Мін (Ming) (1368-1644 р.)

Династія Цин (Qing) (1636-1912 р.)

Доу-гун – консольна капітель, утворена продітими крізь колону балками, на яких влаштовано додаткові елементи-кронштейни, що

забезпечує з'єднання капітелі з системою крокв нависаючої покрівлі. Кожний доу-гун являє собою складну конструкцію із з'єднанням елементів врубками.

Доукоу (ширина паза доу) – модуль, який визначав діаметр колон, розміри балок, відстань між осями доугунів, яка була фіксованою і незмінною (11 доукоу).

І-цзин (700 р. до н.е.) – один з канонів конфуціанських п'яти книжок

Інцзаофаши – будівельний трактат епохи Сун

Даосизм – філософське вчення Китаю

Цай – розмірність та модульність складових елементів конструкцій, яка розділялась на вісім рівнів згідно габаритів об'єкту

Цзянь – конструктивний модуль, який утворювався двома поперечними рядами колон, зв'язаних зверху системою балок, і тоді довжина будівлі визначалася кількістю прогонів по фасаду, тобто кількістю поставлених в ряд чарунок «цзянь», а глибина в свою чергу залежала від розміру «цзянь» і кількості опор-колон в поперечному ряду.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні Китай активно долучився до світових тенденцій глобалізму і поширення так званої «інтернаціональної архітектури». Попри безперечні переваги, цей процес мав і негативні наслідки фактичної втрати національних рис в архітектурі. Склалася ситуація, коли національні ознаки подрібнішали до рівня елементів дизайну і зосередились в основному в громадських будівлях, розрахованих на залучення туристів.

Саме тому проголошена китайським урядом лінія на популяризацію і відродження китайських споконвічних традицій є дуже актуальною на тлі практичного зникнення ознак, які виражають національний стиль.

Негативний вплив глобалізму позначився на зменшенні національних ознак в сучасній архітектурі Китаю, причому значною мірою цьому сприяє практика залучення до проектування сучасних об'єктів на теренах Китаю відомих іноземних архітекторів з світовим ім'ям.

Варто зазначити, що подібні тенденції мають місце в більшості розвинених країн, де спостерігається активний наступ інтернаціональної архітектури на національну архітектуру.

Якщо узагальнити результати подібного наступу, то вони однакові для різних країн – національний характер залишається лише в деяких об'єктах, розрахованих на туристів, і то часто у вигляді елементів дизайну – в дорогих готелях і готелях і історичних містах, ресторанах національної кухні, магазинах сувенірів, у сфері розваг, в парковій архітектурі малих форм.

Ці ж тенденції зберігаються і в Китаї, причому зауважимо, що подібне використання національних ознак в сучасній архітектурі теж є спрощеним, в випадку Китаю в основному застосовують угнуті дахи, поліхромні різьблені карнизи, червоні опори-колони, над входом – великі червоні ліхтарики, стилізований декор, а в інтер'єрах – ширми, розписи, стилізовані меблі і скульптуру. При цьому за зразок беруться узагальнені ознаки традиційної

китайської архітектури і дизайну, часто – без прив'язки до конкретного регіону з власними традиціями, в тому числі і в обрисі дахів, декоруванні, тощо. Аргументовано це тим, що такі об'єкти розраховані на туристів, отже, мають сконцентровано виражати ті зовнішні ознаки, які асоціюються у туристів з історичним Китаєм. Тут варто згадати про подібну ситуацію з спрощеним узагальненим цитуванням китайських форм в європейському стилі «шинуазрі» в ХІХ столітті.

Аналіз сучасних об'єктів Китаю, де присутні китайські елементи, довів, що таке історичне цитування в основному відбувається в таких елементах, як головний вхід, характерний дах з угнутими вгору кутами, а також в елементах дизайну, як-то умеблювання, декорування, скульптури та різьблення, тощо. З часом були втрачені ті засади, на яких комплексно базувалась традиційна китайська архітектура, так само як і традиційні матеріали були в багатьох випадках замінені сучасними матеріалами і конструкціями.

Такі ж тенденції можна побачити в китайських ресторанах в країнах поза межами Китаю, де тема Китаю за своїм вираженням перетворюється на певну театральну декорацію, де зібрано під одним дахом те, що найяскравіше, на думку іноземця, виражає Китай, – червоні ліхтарики, зображення добрих божеств, драконів, левів, наявність ширм, віял на стінах, застосування різьблених меблів, тощо. Всі ці мотиви максимально стилізуються і спрощуються, порівняно з автентичними зразками.

Це свідчить про необхідність глибокого переосмислення семіотики традиційних китайських форм і принципів побудови композицій на прикладах громадських будівель різного функціонального призначення, виявлення найбільш стійких до змін елементів і аналізу можливості їх використання в сучасній архітектурі Китаю, заснованої на національних засадах.

Таким чином, виникає проблема: чи доцільно поєднувати в одному сучасному об'єкті хіба не всі ознаки традиційної китайської архітектури,

навіть якщо в давні часи вони не поєднувались (наприклад, в інтер'єрах сучасних китайських ресторанів по всьому світу можна побачити і буддійські скульптури, і скульптури левів, і парасолькі та віяла на стінах, і розписи, і ширми), чи не призведе це до створення певного театрального ефекту, кічу, який створює викривлене враження туриста від культури Китаю? І знов-таки, якщо торкнутись питань оздоблення інтер'єрів, наприклад, інтер'єрів ресторанів національної кухні, то які саме давні інтер'єри слід брати за взірць і чи треба враховувати особливості історичного регіонального дизайну?

На нашу думку, такий спрощений підхід до цитування історичних мотивів в сучасній архітектурі Китаю приховує в собі небезпеку створення у туриста враження про одноманітність історичних взірців по всій території Китаю, якщо схожі національні мотиви він бачить в ресторанах Харбіну, Пекіну, Шанхаю і т.д., особливо на тлі все ширшого проникнення сучасності у вигляді нових матеріалів і технологій. В більшості таких об'єктів зберігається використання принципів фен-шуй в попарному розташуванні предметів, зонуванні приміщень за допомогою ширм, перегородками з бамбуку або з рисового паперу чи шовку з сюжетними розписами і умеблюванні, стіни і стелі за давніми традиціями прикрашають орнаменти чи сюжетні зображення, використовують різьблені чи інкрустовані дерев'яні меблі, вкриті шарами чорного лаку, низькі дивани з подушками.

Вплив сучасних технологій зумовлений масовим відвідуванням таких закладів, тому застосовуються довговічні матеріали, до того ж, іноді для осучаснення інтер'єрів використовують дзеркальні чи натяжні стелі. Аналіз існуючої джерельної бази визначив коло нерозкритих питань:

- 1) науковий інтерес дослідників зосереджений переважно в царині історичної китайської архітектури, дизайну та мистецтва, тоді як відчувається брак комплексних досліджень сучасної архітектури з використанням національних форм Китаю. Відчувається брак наукових досліджень, які б порівняли історичні зразки з сучасними об'єктами;

2) відчувається брак наукових досліджень, які б порівняли історичні зразки і сучасні об'єкти з метою визначення їх тотожності і доказу того, наскільки в таких сучасних об'єктах зберігається регіональна своєрідність архітектурних форм, яка відчувалася в давніх об'єктах;

3) Попри широку відомість провінції Шаансі (Шеньсі) і столиці – міста Сіань як уособлення території концентрації видатних артефактів, мало досліджень, які простежують, як впроваджуються національні мотиви в сучасній архітектурі провінції Шаансі і чи відрізняються вони за образністю від сучасних об'єктів поза межами провінції;

4) не визначено, в яких громадських будівлях найчастіше відбувається історичне цитування і які прийоми застосовуються.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Тема дисертації пов'язана з такими визнаними в світі пам'яткоохоронними документами, як Венеційська хартія 1964 року, Паризька конвенція про захист всесвітньої і природної спадщини 1972 року, Вашингтонська міжнародна хартія з охорони історичних міст 1987 року, Конвенція про охорону і заохочення форм культурного самовираження 2005 року, Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини 2006 року, а також з науковими програмами Київського національного університету будівництва і архітектури та Краківської політехніки ім. Т.Косцюшки (державні номери реєстрації – «Громадський простір біля пам'ятників архітектури - аналіз на вибраних прикладах» – 0220U103849, «Адаптація пам'яток архітектури» - 0220U103850).

Мета дослідження полягає в визначенні основних принципів і прийомів використання національних традицій в сучасних громадських будівлях Китаю, набору найбільш поширених композиційних прийомів і форм у порівнянні з історичними аналогами і аргументації рівня тотожності стилізованих під національний стиль елементів архітектури та дизайну.

Досягнення мети передбачається в кілька етапів – ознайомлення з існуючою джерельною базою щодо історичної архітектури провінції Шаансі

(Шеньсі) і її місце в загальній архітектурній спадщині Китаю, іконографічні дослідження, далі – розробка методики дослідження, на основі якої досліджуються об’єкти сучасної китайської архітектури в національному стилі, ступінь їх відповідності історичним зразкам і регіональним особливостям і доказується, які саме національні ознаки найчастіше стають виразниками національної традицій в об’єктах туристичної атракції та наскільки вони відповідають історичним ознакам.

Завдання дослідження полягають в наступному:

- ознайомитись з існуючими науковими джерелами з метою визначення кола недосліджених та малодосліджених питань;
- аргументувати причини зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі;
- сформулювати визначальні ознаки традиційної китайської архітектури і простежити її регіональні особливості в провінції Шаансі;
- розробити методику дослідження використання національних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі;
- висвітлити пам’яткоохоронну діяльність із збереження пам’яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі, оскільки це дає розуміння до активізації відродження національних традицій в сучасній архітектурі;
- дослідити композиційні, морфологічні та семантичні особливості традиційної китайської архітектури і визначити її своєрідність в провінції Шаансі;
- згідно розробленої методики дослідити прояв національних ознак в сучасній архітектурі провінції Шаансі;
- згідно розробленої методики провести порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності.

Об’єктом дослідження є сучасна архітектура Китаю на прикладі провінції Шаансі.

Предметом дослідження є принципи використання національних традицій.

Межі дослідження: хронологічні – від часів династії Цинь (221-206 р.до н.е.) до XXI століття, територіальні – Китай, провінція Шаансі.

Методи дослідження: для вирішення завдань дослідження було використано: метод історичного аналізу, метод порівняльного аналізу, графо-аналітичний метод, іконографічний метод, метод фотофіксації і метод системно-структурного аналізу як основний. Також було опрацьовано архівні джерела і виконано авторські графічні дослідження об'єктів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

Вперше:

- відповідно розробленої авторської методики досліджено принципи використання національних ознак в сучасній архітектурі провінції Шаансі;

- згідно з авторською методикою проведено порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності.

Удосконалено:

- методичні підходи до дослідження національних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі;

- формулювання визначальних ознак традиційної китайської архітектури і її регіональні особливості в провінції Шаансі;

- дослідження композиційних, морфологічних та семантичних особливостей традиційної китайської архітектури і її своєрідність в провінції Шаансі.

Отримало подальший розвиток:

- визначення кола недосліджених та малодосліджених питань;

- дослідження причин зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі;

– аналіз пам'яткоохоронної діяльності із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані:

– в сучасній проектній діяльності, особливо при проектуванні сучасних громадських об'єктів в історичних зонах міст з певними обмеженнями;

– в учбовому процесі для навчання студентів-дизайнерів та архітекторів.

Особистий внесок здобувача. Дисертантом особисто проаналізовано специфіку проявів національних традицій в історичній китайській архітектурі, в тому числі в межах провінції Шаансі, визначено роль регіональних традицій в архітектурі і дизайні будівель різного функціонально призначення і досліджено принципи використання модифікованих національних форм і елементів в сучасній громадській архітектурі провінції Шаансі.

Результати дисертації становлять базу для проектування сучасних громадських об'єктів з використанням китайських національних традицій, особливо в межах історичних охоронних зон, що накладає певні обмеження.

Апробація результатів дисертації. Результати досліджень, які викладені в дисертації, були представлені на 8 наукових конференціях, з них 7 – міжнародних, 1 – загальноукраїнська.

Міжнародні наукові конференції: Урбаністичний форум «Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади» (Київ, 2020), «Euroinvent ICIR 2021». International Conference of Innovation Research. Iasi, 20-21.05. 2021 (Ясси, 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція ICCROM Ukraine «Пристосування пам'яток культурної спадщини до сучасного використання з метою їх збереження» (21-22.10.2021, Київ), Міжнародний науково-технічний форум «Архітектура та Будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика» (26-

27.10.2021, Київ), III Міжнародна науково-практична конференція «Філософія науки, техніки та архітектури в гуманістичному вимірі» (12-13.11.2021, Київ), Урбаністичний форум 2021 «Просторове планування: місто планування, архітектура, політичні та соціокультурні засади» (КНУБА), «Euroinvent ICIR 2023». International Conference of Innovation Research. Iasi, 11-13.05. 2023 (Ясси, 2023 р.).

Всеукраїнські конференції: XII Всеукраїнська наукова конференція «Сучасна архітектурна освіта. Концептуальність архітектурної творчості» (Київ, 2020 р.).

Публікації. Результати дисертації були опубліковані в 16 наукових працях: в фахових наукових виданнях України – 2 статті у співавторстві, 7 в співавторстві в іноземних фахових виданнях, які входять до наукометричної бази SCOPUS та Web of science, 7 тез наукових доповідей, з них всі у співавторстві.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій (18 стор.), зі словника спеціальних термінів (2 стор.), вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків та додатків . Загальний обсяг роботи з анотаціями – 210 сторінок, з них 123 сторінки основного тексту, 37 ілюстрацій, 29 сторінок списку використаних джерел (101 найменування), додатки на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

1.1. Огляд джерельної бази

Оскільки традиційна китайська архітектура сформувалась під безпосереднім впливом філософських та релігійних вчень, пануючої ідеології, було проаналізовано відповідні наукові джерела [1,2,3,4,5,8].

Найбільшу кількість опрацьованих джерел становлять праці китайських науковців, присвячені традиційній китайській архітектурі і ландшафтному дизайну як невід’ємної складової китайської культури. Цим займалися Ан Хуайци (An Huaiqi) [83], Ван Гуанлон та Чжан Ханлін (Wang Guanglong, Zhang Hangling) [58], Ван І (Wang Yi) [41], Гао Цзимін (Gao Jiming) [97], Гуан Сіхан (Guan Xihan) [59], Гун Лінцзюань (Gong Lingjuan) [61], Лі Чунцин (Li Chunqing) [40], Лоу Циньсі (Lou Qingxi) [69,98], Лю Дунчжень (Liu Dunzhen) [63,66,84], Лю На (Liu Na) [45], Ма Бінцзян (Ma Bingjian) [93], Пан Дзапін (Pan Jiaping) [42], Пей Юаншен (Pei Yuansheng) [56], Пяо Юн (Qiao Yun) [94], Сін Юе (Xing Yue) [48,57], Сяо Мей (Xiao Mei) [85], Тон Ю Чже (Tong Yu Zhe) [67].

Були опрацьовані праці Тянь Чжаоци (Tian Zhaoqi) [82], Фан Ліцян (Fang Liqiang) [49], Фан Чжирон (Fang Zhirong) [70], Хе Сяосін (He Xiaoxin) [92], Хуань Вей (Huang Wei) [55], Хуан Міншан (Huang Mingshan) [95], Цзи Чен (Ji Cheng) [64], Цзинь Циксін (Jin Qixin) [96], Цзи Чжаофен (Ji Zhaofeng) [98], Цин Лі (Qin Li), Чен Веє (Chen Weiye) [65], Чен Мінда (Chen Mingda) [91], Чен Цзанью (Cheng Jianju) [44], Чен Шоусян та Лю Пінцзин (Chen Shouxiang, Lu Pinjing) [90], Чжан Чжепен (Jiang Zhenpeng) [43], Чжао Гуанхуа та Цю Мао (Zhao Guanghua, Qiu Mao) [67], Чжен Пейгуан та Ван Чжиін (Zheng Peiguang, Wang Zhiying) [89], Чжоу Вейцюань (Zhou Weiquan) [67], Чжу Гуан Юй (Zhu Guang Yu) [69], Чжу Дзюншен (Zhu Junzhen) [71].

Провінція Шаансі і її столиця Сіань є важливим осередком унікальних артефактів, які вимагають ретельного вивчення і збереження, багато з них включено до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, це зумовило опрацювання автором відповідних пам'яткоохоронних і реставраційних джерел [7,17,20], додаткові джерела, які побіжно стосуються Китаю і китайської архітектури.

Для аналізу відповідності сучасної китайської архітектури з національними елементами історичним зразкам було опрацьовано базові джерела, присвячені історичній архітектурі Китаю, зокрема публікації О. Белової [2], Н. Виноградової [4]. Особливості форм традиційної китайської архітектури досліджували О. Белова [2], Н. Виноградова [4], Д. Коган [4], О. Колпакова [15-16], ця ж проблематика висвітлена в колективних наукових працях [5, 13, 73-77, 83, 95, 96, 98-104, 109, 110, 123].

Дослідженням особливостей традиційної китайської архітектури займалися українські вчені М. Дьомін, А. Дмитренко, О. Заварзін, Ю. Івашко, М. Орленко, Т. Кузьменко, Д. Чернишева у співавторстві з китайськими науковцями Ш. Лі і П. Чаном та польськими колегами Д. Кушнеж-Крупною та Ю. Кобиларчик [30-34, 100]. Науковці займалися визначенням традиційних ознак китайської архітектури та ландшафтного дизайну за методом системно-структурного аналізу і графо-аналітичного методу, тому їх висновки допомагають порівняти аналогічні модифіковані форми сучасної архітектури з національними елементами, в тому числі простежити перетворення традиційної конструктивної схеми доу-гун на елемент декору в сучасній архітектурі.

Оскільки цитування історичних форм в сучасній архітектурі дуже широко представлене в декоративному оздобленні, окрема увага була приділена науковим працям з аналізом китайського декору [4] і мистецтва [10, 13, 24].

В сучасному дизайні таких об'єктів в національному стилі активно застосовується стінопис і розписи ширм, тому для визначення рівня їх

відповідності автентичним зразкам опрацьовувались джерела, присвячену фресковому стінопису Китаю різних періодів.

Для аналізу китайської фрески у порівнянні з фресками інших цивілізацій, зокрема, залучено публікацію В. Вертоградової, присвячену давньоіндійському живопису, в якій авторка проаналізувала іконографічну концепцію стінопису 4-7 ст., хімічний склад і технологію приготування основи під фреску на різних поверхнях, склад фарб.

Також було проаналізовано китайські джерела, присвячені хімічним дослідженням древніх розчинів. В публікації Фувей Янг (Fuwei Yang), Бінцян Чжан (Binjian Zhang), Бінцян Чжан, Цинлін Ма (Qinglin Ma) на основі аналізу хімічного складу мурувальних розчинів доби Мін було аргументовано, яким чином забезпечувалася міцність розчинів [29].

По проблематиці проаналізовані мистецькі джерела можна згрупувати наступним чином:

1) джерела, присвячені музеєфікації артефактів, проблемам збереження національної ідентичності і «духу місця» (праці Р. Spiridon, I. Sandu, L. Stratulat, L. Pujia, V. Petrušonis, Yu. Ivashko, T. Kuzmenko, S. Li, P. Chang) [30, 36, 37] – безпосередньо пов'язані з темою статті і аргументують значення процесу збереження і реставрації творів мистецтва, на їх основі визначено, що проблеми ці є спільними для багатьох країн світу;

2) джерела, пов'язані з дослідженням традиційних китайських вірувань, які справили безпосередній вплив на архітектуру, мистецтво, образну концепцію фрескового стінопису (роботи Y. Chen, Yu. Ivashko, D. Chernyshev, P. Chang) [26, 32];

3) джерела, пов'язані з різними аспектами реставраційної діяльності (праці М. Orlenko, M. Dyomin, Yu. Ivashko, A. Dmytrenko, P. Chang, L. Benli, P. Wanyue, L. Haidong, Q. Jianjun) [25, 33, 39];

4) джерела, пов'язані безпосередньо з аналізом образної концепції і технології давньокитайської фрески, в тому числі у порівнянні з фресками інших цивілізацій (Т. Лук'янова, Ю. Кукс, В. Вертоградова, А. Чжан, Y.

Fuwei, Z. Binjian, M. Qinglin, С. Жэнь Лань (Ren Lan), Ю. Цао (Cao)) [19, 24, 29] – дозволили проаналізувати, як відбувався процес генези образної концепції і технологій фрески в періоди правління різних династій, вплив релігійної доктрини на образну концепцію.

Важливим є науковий внесок китайських дослідників Л. Бенлі (L. Benli), П. Ван юе (P.Wanyue), Л. Хайдонг (L. Haidong), Ц. Цзяньцзюнь (Q. Jianjun), які займалися проблемами впливу негативних зовнішніх чинників на стінопис гротів Могао (The Mogao Grottoes) [25].

Зокрема, вони встановили, що основною є проблема зволоження (moisture) через велику кількість природних водних джерел – ріка, міграція підземних вод, опади, а також штучних водних джерел – іригації полів та озеленених площин. Методом числового моделювання (numerical simulations) автори перевірили ступінь негативного впливу штучних джерел на збільшення рівня вологості зовні та всередині гротів.

Вони врахували рідинну та парову фазу води, специфічні природно-кліматичні умови, швидкість вітру, тощо. Це дозволило вченим довести, що крапельне зрошування на піщаних дюнах незначно впливає на рівень вологості в гротах через велику відстань до них, обмеженої кількості води для зрошування і сильного випарювання вологи з поверхні, однак така небезпека може виникнути в разі збільшення кількості води для зрошування.

Основний висновок, отриманий ними в результаті натурних досліджень, полягає в необхідності контролю розмірів зеленого поля, перетворення зрошення повинню на крапельне, заміні дерев на чагарники сухих районів, нанесенні захисної системи на поверхню скелі для захисту від дощових опадів. Це захистить стінопис гротів від замокання.

Співзвучною цій публікації є стаття Д. Джацоне (D. Giaccone), П. Фанеллі (P. Fanelli), У. Сантамарія (U.Santamaria), також присвячена застосуванню сучасних наукових методів для прогнозування стану пам'ятки в часі [28]. Вони підняли питання геометричного моделювання (Geometric models) для пришвидшення чисельного рішення. Об'єкти архітектурної

спадщини відзначаються складними формами і значною мірою пошкоджень, які змінюють первісну геометрію, а сучасні методи моделювання поверхонь об'єкту не дозволяють врахувати внутрішні пошкодження і конструктивні особливості.

Автори наголосили на необхідності ретельного вивчення і анамнезу об'єкта реставрації на основі візуальних обстежень і інструментальних досліджень. Це надало їм можливість ствердити, що створення моделі для структурного аналізу складається з синтетичної операції, причому результати структурного аналізу змінюються відповідно до рівня точності і деталізації моделі. З метою отримання характеристик тріщин автори провели моделювання конкретного артефакту п'ятьма різними способами відповідно до рівня деталізації і порівняли результати з статичної і динамічної точки зору за допомогою статичного, повздовжнього, модального і динамічного зі спектром.

Пов'язаною з темою дисертації є публікація Ю. Цао. Ю. Цао навів вислов Вана Іє (Vang Ie) (2007) про фрески даосизму (таоїзму) як різновид народного китайського мистецтва і храмовий стінопис стилю шулу як різновид фрески даосизму [24, с.4].

Водночас, досить дискусійною є спроба дослідника порівняти релігійні китайські фрески і давньоруські фрески того ж періоду XIV-XV ст., хоча дослідник і акцентує наявність двох принципово різних систем світосприйняття. Можна погодитись з висновком автора про спільність між цими фресками – в історичній спадкоємності в межах певних художніх шкіл, але не в образній системі, в єдності з архітектурним простором храму, в вираженні прагнення до ідеалу і духовної досконалості. Важливою тезою праці є теза про специфіку китайського стінопису: для таоїстського стінопису важливими були як релігійні канони, так і традиційні методичні вказівки виконання фресок – тушові ескізи феньбень, символічне значення закладалось в кожному кольорі [24, с.17].

Автор підкреслив важливість канону в формуванні композиційної побудови таоїстського стінопису і визначив два варіанти вирішення тла для сюжету – нейтрального чи у вигляді пейзажного тла, включеного в зміст сюжету, причому один сюжет міг поєднувати кілька різночасових подій. Проведене дослідження дозволило Ю. Цао підкреслити, що фреска даосизму була відображенням в мистецтві тогочасного політичного, економічного і культурного устрою Китаю, вона спрямована в вираженні в стінописі високих моральних ідеалів і гармонійного світу. Водночас, на його думку, фреска даосизму не справила помітного впливу на китайський живопис в цілому.

Такий всебічний аналіз основ китайської архітектури і мистецтва дозволив нам скласти ґрунтовне уявлення про підґрунтя китайської культури в цілому і ширше розглянути концепцію давньої архітектури і стінопису Китаю і проаналізувати набір характерних форм, декору, образність і техніки виконання стінопису на різних історичних періодах.

На основі опрацьованих джерел і зібраної іконографічної бази можна в тому числі представити генезу давньокитайської архітектури провінції Шаансі (Шеньсі) від періоду до періоду, з аналізом змін, які відбувались в образній системі, морфології форм, колористиці, декоруванні і визначити основні аспекти дослідження (рис.1.1).

1.2. Причини зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі і визначальні ознаки традиційної китайської архітектури

Відродження національних традицій в сучасній архітектурі Китаю і урядова лінія, спрямована на виховання населення в повазі до національних традицій і культурної спадщини та розвиток туристичної галузі спричинили

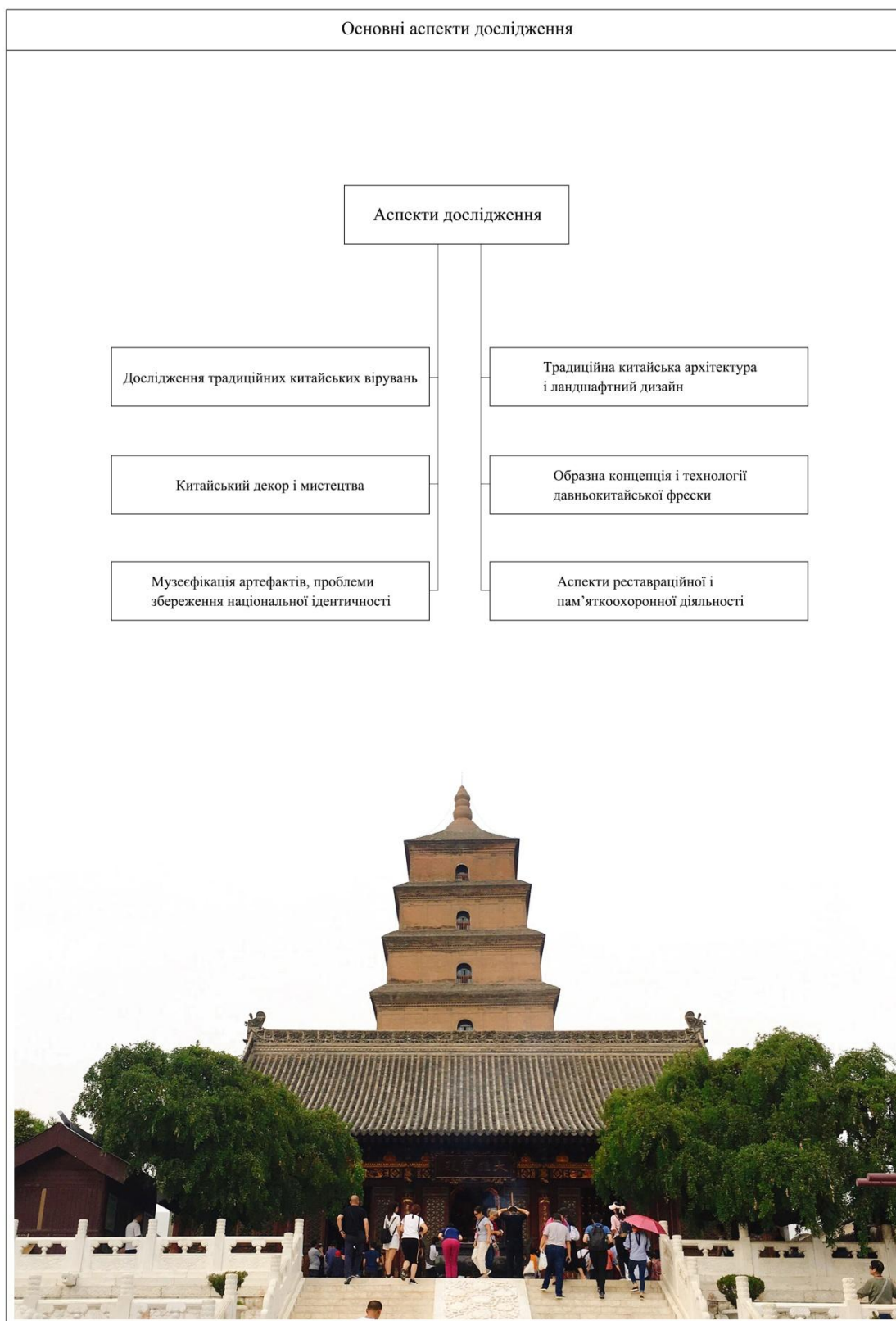

Рис.1.1. Аспекти дослідження

інтерес до дослідження китайських пам'яток архітектури, як загальновідомих в світі, так і менш відомих, знаних переважно в колі фахівців. Таким є древній китайський фресковий стінопис, який справив безпосередній вплив на розвиток китайського мистецтва в цілому.

Так само, як і інші розвинені країни світу, Китай сьогодні включений до загального процесу глобалізації, що знаходить вираження в тому числі і в сучасній архітектурі, особливо в тому випадку, коли це унікальні об'єкти, які проектуються іноземним архітектором зі світовим ім'ям.

Разом з тим, Китай має унікальну багатотисячолітню історію і об'єкти світового значення. Захоплення інтернаціональною архітектурою призводить до поступової втрати національної архітектури. Застосування спрощених китайських форм в об'єктах туристичного призначення призводить до надто спрощеного формування уявлення про традиційну архітектуру Китаю, оскільки таке цитування часто відбувається не на належному науковому підґрунті, без урахування регіональних особливостей.

На прикладі провінції Шаансі і міста Сіань з унікальною історичною спадщиною можна простежити і аргументувати, які конкретно об'єкти цього регіону могли б виступити в ролі зразків для сучасного цитування в нових об'єктах.

Традиційна китайська архітектура провінції Шаансі формувалась в загальному ключі історичної архітектури Китаю. Варто зазначити важливу тезу Н. Виноградової про те, що в основі традиційної китайської архітектури лежить ансамблеве мислення, яке передбачає поєднання різних видів мистецтв і вироблення на основі вказаного синтезу певних канонів, які залишалися незмінними протягом віків і зазнавали лише урізноманітнення і удосконалення без зміни загальної концепції [4].

Спираючись на висновки цієї ж наукової праці, аналогічні процеси услід за Китаєм відбувались в Японії та Кореї, однак з певними регіональними особливостями. Отже, основою для китайських ансамблів, ландшафтного дизайну, окремих будівель і творів мистецтва стають усталені канони [4, с.6].

Друга характерна ознака китайської культури в різних її проявах – це її консерватизм і спадкоємність традицій від династії до династії.

Попри регіональні відмінності, існують спільні ознаки китайської архітектури. Вона відзначалась складними формами з активними силуетами, надмірною кількістю декору, профільованим дерев'яним різьбленням, яскравою поліхромією з насиченими кольорами і розписами світського або релігійного змісту. Цим, до речі, традиційна китайська культура відрізняється від більш аскетичної японської, яка дуже багато запозичила від Китаю на ранніх періодах.

На відміну від європейських культур, китайська культура набагато більше залежала від традиційного світогляду, кількох традиційних релігій, які співіснували паралельно, і усталених канонів суспільного життя. Злитість в одне ціле ландшафтного дизайну, власне архітектури і дизайну пояснюється ансамблевим мисленням, корені якого знаходились знов-таки в згаданих вище чинниках традиційної китайської культури, яка формувалась протягом тисячоліть.

З іншого боку, це призводило до помітного консерватизму, коли зміна династій практично не впливала на культурно-мистецькі уподобання. Так, поступово склалися по суті канонічні ознаки китайської архітектури, заснованої на дерев'яній конструкції «доу-гун», модульності елементів, використанні для будівництва будівель і споруд різного функціонального призначення дерева, каменю, черепиці для покрівлі, кераміки.

До визначальних ознак слід віднести використання ширм, а також застосування декорування – поліхромії, розписів і скульптури. При цьому більшість елементів китайської архітектури, так само як і сюжети розписів, мали певне чітко визначене символічне значення, регламентувалися розміри будівель, їх колористика, декорування згідно статусу власника і самої будівлі. До поширеної ознаки незалежно від статусу будівлі можна віднести орієнтацію об'єктів по фен-шуй чітко по осі північ-південь, де головним був південний фасад.

На відміну від європейців, світоглядне бачення яких сформувалось під впливом монотеїзму (християнства), де людина трактувалась як вище Боже творіння, для якого Земля була створена для комфортного існування, світоглядне бачення китайців тисячоліттями формувалося на основі політеїзму або навіть відсутності Бога як такого (буддизм). Мірилом абсолютної гармонії і досконалості в цьому випадку стає не Бог, а безмежний Всесвіт в усій його мінливості, місце єдиного Бога займають локальні божества або так звані просвітлені.

Відповідно докорінно змінюється сприйняття місця людини в світі, роль головного Божого творіння змінюється на роль рядової істоти у Всесвіті, для якої обов'язковими стають основні закони Всесвіту. Це призводить до підвищення ролі природи в житті людини і перетворення архітектури і мистецтва не лише на засіб естетичного задоволення, а й на носія певної філософії, містичного і сакрального.

На відміну від репрезентативної європейської архітектури, яка формувалась на основі певних естетичних і стильових уподобань правлячих кіл, для репрезентативної китайської архітектури більш важливим стає буквально дотримання канонів від династії до династії, а також вираження статусності. Особлива статусність, зокрема, імператорських об'єктів, виражалась розплануванням території з визначеним ієрархією об'єктів місцем їх розташування, ієрархією розмірів і масштабів будівель, кольорами – жовтим і золотим, поширенням зображень дракона в різних декоративних техніках, а також кількістю певних глиняних фігурок на кутах даху.

Саме кількість фігурок одразу свідчила про статус власника об'єкту, навіть якщо це був звичайний павільйон в імператорському саду. Будівництво відбувалось за визначеними канонами протягом віків. Серед таких канонів варто згадати трактат «Інцзаофаши» епохи Сун.

В давньому Китаї виділяли так звані високі мистецтва, до яких належали каліграфія і живопис, однак скульптура, попри високий рівень майстерності, до високих мистецтв не належала. Можливо, до високих

мистецтв відносили «нематеріальні» різновиди творчості. Крім цього, давня скульптура була уніфікована і типізована, виражаючи не стільки реалізм, скільки статусність і символізм.

Варто зазначити, що імператори, які приходили до влади, намагались зберегти традиції попередніх династій. Тут варто згадати ім'я імператора з династії Мін Чжу Ді (роки правління 1403-1424), який взяв за основу архітектурно-мистецькі традиції періодів Хань, Тан і Сун, однак доповнив їх підкресленим декоруванням, через що саме період правління династії Мін характеризують як період максимального декорування об'єктів архітектури.

На відміну від західної цивілізації, Китай зберіг і трансформував ті світоглядні уявлення і вірування, які мав з прадавніх часів. Саме періодом закладення підвалин китайської державності починаючи з II тисячоліття до н.е. датовані світоглядні уявлення про трьохкомпонентну структуру Всесвіту (небо, земля, вода), що стане основою для фен-шуй і даосизму.

В традиційній китайській релігії даосизму важливе місце займає культ безсмертних, і тут варто згадати, що тема безсмертя, виражена в певних геометричних фігурах, таких як квадрат, коло і трикутник, присутня ще в прадавніх ритупальних орнаентах.

Якщо подивитись більш узагальнено, то в трансформованому вигляді ці фігури увійшли в традиційну китайську архітектуру, де плани павільйонів були квадратні, прямокутні, у вигляді кола, дахи мали трикутну або конічну форму, тощо.

Відгуками давніх анімістичних релігій була і традиція зображення священних тварин і фантастичних істот. Зокрема, особливе вшанування Дракону як священної істоти, пояснювалось тим, що це був водяний Дракон, що було особливо для прадавньої землеробської цивілізації, коли від води напряду залежало життя суспільства. Традиція непрямого вираження певних людських моральних якостей через зображення тварин, які їх уособлювали, також напряду пов'язана з прадавніми часами.

Різні регіони Китаю сформували свої регіональні ознаки архітектури, однак якщо говорити про китайську архітектуру узагальнено, то існує ряд ознак, спільних для більшості регіонів – уявлення про штучне середовище (архітектуру) як про вторинне по відношенню до середовища природного, а відтак дотримання принципів фен-шуй в розташуванні будівель, їх орієнтації (орієнтація будівель по осі північ-південь з головними фасадами на південь) та плануванні, дотримання статусу будівлі через її образ і матеріали, наявність зумовлених конструкцією «доу-гун» і природно-кліматичними особливостями угнутих дахів будівель різного функціонального призначення, сама специфічна конструкція «доу-гун» і відповідна модульність елементів, специфічний декор і поліхромія з певним символічним змістом, наявність ширм як засобу трансформації внутрішнього простору.

Найбільшого поширення зазнали такі будівельні матеріали, як дерево, природний камінь, кераміка. В усіх регіонах Китаю архітектура розглядалась в зв'язку з природним оточенням і вважалася однією з складових Всесвіту.

Поєднання конфуціанства, даосизму і буддизму зумовлювалось державною політикою терплячості до різних релігій, що зрештою призвело до рівності всіх трьох вірувань в китайському суспільстві, тим більше, що вони не суперечили усталеним традиціям і порядкам.

Найбільш унікальними прикладами давньокитайської архітектури є храми цих трьох релігій, в образі яких відбилися сконцентровано основні ознаки китайської архітектури на різних періодах її розвитку. Таке поєднання одразу трьох релігій зумовило розмаїття типів храмових будівель за їх призначенням, серед яких були конфуціанські храми (мяо), даосистські (гуан, даогуан) та буддистські храми (си, фоси), часто термінами «мяо» та «си» називали храми взагалі, без певної конфесійної приналежності.

Про культ Восьми даоських безсмертних, володарів магічних здібностей, здатних перепливати море, відомо з документів різних періодів, однак їх було конкретизовано по іменам лише в часи династії Мін (1368-1644), а саме: Тігуайлі (铁拐李), Ханьчжунлі (汉钟离), Чжангуолао (张果老),

Ланьцайхе (蓝采和), Хесяньгу (何仙姑) (єдина жінка), Лудунбінь (吕洞宾), Ханьсянцзи (韩湘子) і Цаогоцзю (曹国舅). На зображеннях восьми безсмертних можна побачити їх священні атрибути, а відтак і священні атрибути даосизму – це дерев'яні хлопачки, віяло, милиця, бамбукова флейта, меч, калєбас, віночок для хвоща та кошик з квітами, які тримають вісім безсмертних, вважаються священними предметами даосизму.

Згодом до перелічених типів храмів додався новий тип – танцзи, створений в містах північного Китаю та Пекіну маньчжурами на основі китайської традиційної архітектури.

Попри регіональні відмінності, спостерігається певна спільність в розплануванні всіх храмових комплексів та ансамблів, які підпорядковані жорсткій симетрії (як і палацові комплекси), побудованій на розташуванні системи прямокутних дворів на головній центральній осі північ-південь, причому головні будівлі розташовані в північній частині дворів або в їх центрі і мають південну орієнтацію головних фасадів. Основний храм знаходився на віддалені від основного входу і до нього вів шлях через кілька дворів з іншими будівлями. В більшості храмових комплексів були влаштовані парадні ворота «пайлоу» перед входом до храму або у дворі по головній осі храму, в буддистських комплексах в одному чи кількох передніх дворів перед воротами «пайлоу» будували невеликі парні башти – башту Дзвонів (Чжунлоу) та башту Барабанів (Гулоу). Статус комплексу визначався кількістю внутрішніх дворів і їх розмірів. Капітальні будівлі-павільйони доповнювали малі архітектурні форми – альтанки зі стелами, парні обеліски, бронзові фігури міфічних тварин, жертovníки, курильниці, тощо.

В багатьох випадках більш важливими для визначення стилістики стають навіть не особливості релігійних відправ різних культів, а регіональні особливості.

Храми і храмові комплекси на півночі Китаю мають регіональні відмінності від храмів інших регіонів, причому це характерно як для даоських, так і для буддійських храмів і храмових комплексів. До таких регіональних ознак належать: обумовлений кліматичними умовами підкреслений лаконізм архітектури, простота і стриманість як форм, так і декору, невеликий розмір храмів з наявністю підвищеної площадки перед кожним павільйоном, глухі торцеві стіни будівель, головний фасад розкритий на південь колонадою з розташованою поза нею легким каркасним огороженням з дверима до залу відправ, перекриття у вигляді двосхилої черепичної покрівлі з декоруванням торців і коника.

Вважається, що найбільш специфічною регіональною ознакою декорування північних храмів є художня обробка торців цегляних бічних стін з орнаментами в техніці різьблення (геометричними, фітоморфними та зооморфними).

Строга симетрія мала місце і в розплануванні храмових територій Центрального Китаю.

Регіональні особливості храмів південних регіонів Китаю наступні: підкреслена візуальна легкість, більш тісний зв'язок з природним оточенням, більш вільне розпланування території храмового комплексу з урахуванням рельєфу, за потреби відхід від жорсткого симетричного розпланування території.

Таким чином, в розпланування храмових комплексів застосовувався принцип чотирьохкутної ділянки, витягнутої по вертикалі, з центральною віссю, на якій розміщувались головні павільйони з рядом дворів, з принципом послідовного проходу від другорядних павільйонів до головного храму в глибині ділянки. За таким принципом розплановані такі відомі комплекси, як храм Конфуція в м. Цюйфу в провінції Шаньдун, буддійський храм Біньюси в горах Сишань на захід від Пекіну (особливість полягає в наявності типових буддистських складових – пагоди, башт Дзвону і Барабану,

а центром комплексу стає не павільйон-храм, а пагода), даоський храм Байюньгуань в Пекіні.

Якщо проаналізувати розвиток китайської архітектури і мистецтва від періоду до періоду, то слід відмітити наступне. На відміну від західної цивілізації з кардинальною зміною стилів (романіка, готика, Ренесанс, бароко, рококо, класицизм, ампір, історизм, модерн), в Китаї спостерігалась спадкоємність традицій без глобальних змін: фактично, доповнювались і удосконалювались попередні традиції, в тому числі шляхом розширення варіантності будівель, їх функцій, тощо.

Характерним з цієї точки зору є приклад традиційного китайського павільйону, який початково виник як будівля суто військового призначення і поступово ускладнював своє формотворення, конструктивну схему і урізноманітнював функцію. Військові павільйони з часом доповнили павільйони адміністративного призначення, в'їзні павільйони до міст, вуличні павільйони, а потім числені типи садових павільйонів, павільйонів на мостах, для відпочинку, при джерелах, меморіальні павільйони на знак видатної особи чи видатної події ітд. При цьому зберігалась першооснова: відповідність образу павільйону природному оточенню і підпорядкування йому, на основі одного типу виникають числені модифікації, які відрізняються в певних деталях.

Визначальні ознаки традиційної китайської архітектури сформувались в кількох напрямках – в ландшафтному дизайні, в палацовій і храмовій архітектурі, в декоративному мистецтві, насамперед в стінописі. Питання впливу давніх релігійно-містичних вірувань Китаю на процес розвитку китайської архітектури і мистецтва висвітлили в своїх статтях М. Дьомін, Д. Чернишев, П. Чан, А. Дмитренко, Ю. Кобиларчик, Д. Кушнеж-Крупа, М. Крупа, М. Орленко. В їх публікаціях підкреслено домінуючу роль доктрин даосизму, буддизму та конфуціанства в образній системі традиційної китайської архітектури, мистецтва і ландшафтного дизайну. Автори проаналізували змістове значення кожного кольору і перенесли цей аналіз на

кольорові гами конкретних будівель і споруд, довели роль розписів і поліхромії в зовнішньому та внутрішньому оздобленні.

Аналіз традиційних будівельних матеріалів і конструктивних схем дозволив сформулювати перелік основних проблем, з якими стикаються сучасні реставратори, і навести перелік реставраційних заходів, які можуть бути ефективно застосовані.

Як було вже зазначено вище, основою китайської архітектури і мистецтва є спадкоємність традицій і усталений символізм. Про таке символічне значення можна говорити навіть в поліхромії, де виділялась група кольорів, які наділяли сакральним змістом: так, пурпурний, золотий і жовтий кольори символізували імператора, червоний символізував щастя і приязнь, синій та зелений були ознаками спокою та мирного життя, білий колір змінив своє значення, спочатку він символізував світло і згоду, згодом жалобу, чорний колір майже не застосовували в розписах, бо він був носієм негативного значення спустошення.

Найповніше сутність традиційного китайського сприйняття світу і місця людини в ньому відображав стінопис і розписи, які були віднесені до високих мистецтв.

На відміну від європейського митця, який передавав достовірність зображення і гармонійність і ідеали краси мистецькими засобами, китайський художник не прагнув досконалості, натомість виражав певну ідеологічну концепцію: якщо говорити про портрети людей, то тут позами, розмірами фігур, виразами обличчя виражалася не так портретна схожість, як соціальний статус зображеної особи, якщо говорити про пейзаж, то художник не прагнув до буквального реалізму, а створював удосконалений образ пейзажу на основі усталених канонів, а сам акт мистецької творчості трактувався як певна медитація, результатом якої мало бути максимальне злиття митця з Всесвітом і перетворення енергії Всесвіту в мистецьку енергію. Навіть такий відомий елемент китайського умеблювання як ширма насправді мав суто

сакральне значення езотеричного екрану-захисту помешкання від злих сил, які здатні переміщуватись лише по прямій.

Отже, можна стверджувати, що і об'єкти архітектури, і розписи в китайській культурі мали принципово інше значення, ніж в культурі європейській, де вони по суті були засобами комфорту і гедонізму.

Древній китайський фресковий стінопис справив безпосередній вплив на розвиток китайського мистецтва в цілому. Давній стінопис Китаю датований такими періодами (Рис.1.2):

- 1) період Цинь (Qin) (221р.до н.е. - 206 р.до н.е.);
- 2) період Хань (династія Західна Хань (Western Han) (206 р.до н.е. – 25 р. н.е.), династія Східна Хань (Eastern Han) (25-220 р. (або 581 р.);
- 3) період Вей (період Троєцарства (Вей, Шу, У) (Three kingdoms) (220-265 р.) ;
- 4) період Цзинь (династія Західна Цзинь (Western Jin) (265-317 р.), династія Східна Цзинь (Eastern Jin) (317-420 р.);
- 5) період Суй (династія Суй (Sui) (581-618 р.);
- 6) період Тан (династія Тан (Tang) (618-907 р.);
- 7) період Ляо (Great Liao) (916-1125);
- 8) період Сун (династія Північна Сун (The Northern Song) (960-1127 р.), династія Південна Сун (The Southern Song) (1127-1279 р.);
- 9) період Юань (Yuan) (1271-1368 р.).

Якщо охарактеризувати образну систему традиційного китайського фрескового стінопису, то необхідно зазначити, що вона сформувалась під впливом даосизму, який базувався на загальному бутті і змінах Всесвіту та формуванні законів моралі і гармонії на основі законів Всесвіту, етико-політичного вчення конфуціанства і запозиченого з Індії буддизму, що зрештою призвело до утворення до варіанту китайського релігійного синкретизму «саньцзяо» («три релігії»), явища, яке мало місце також і в Японії, де японський синкретизм об'єднував традиційну анімістичну релігію синто і буддизм.

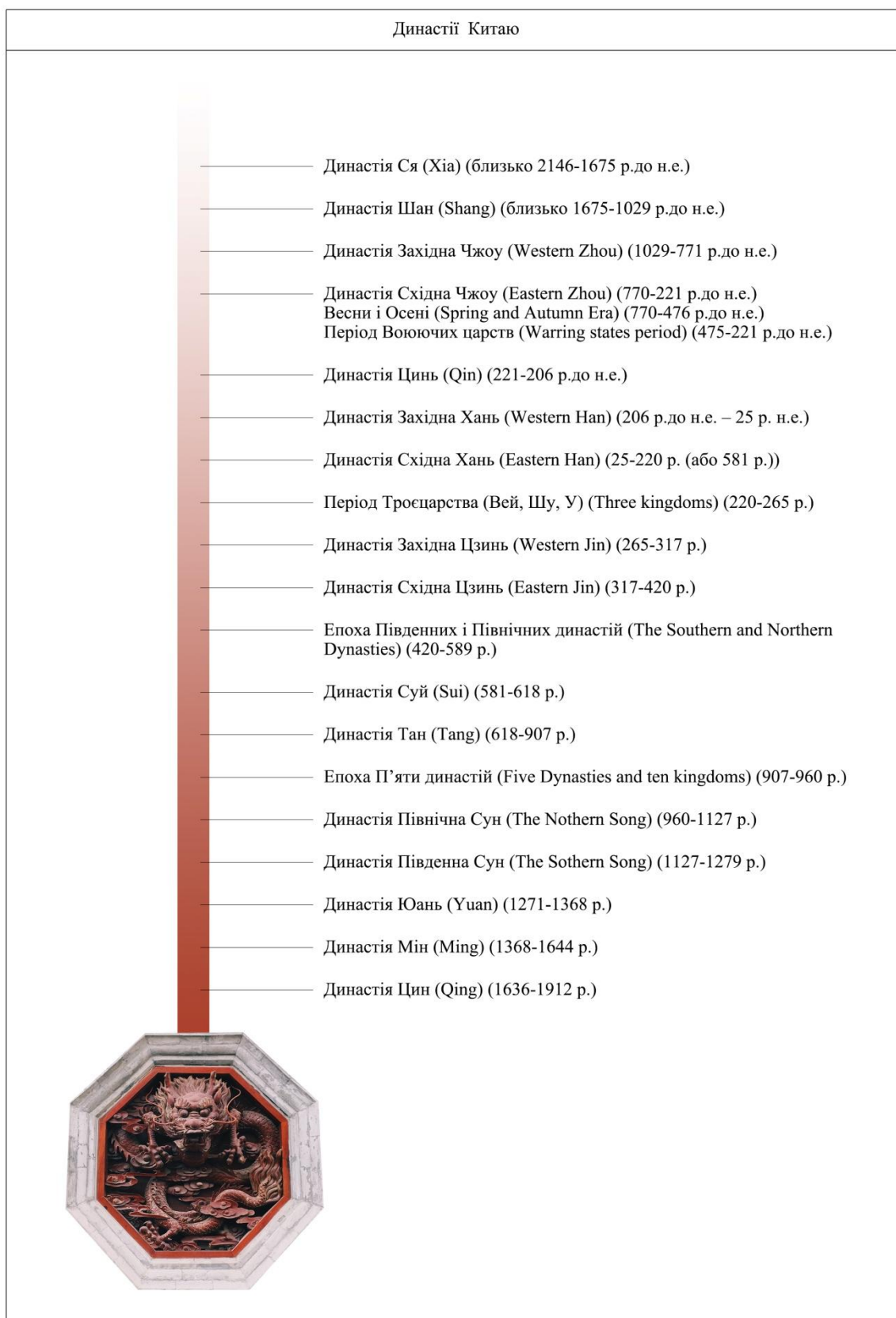

Рис.1.2. Хронологія основних правлячих династій Китаю

Варто зазначити, що ранній стінопис в Китаї виконувався в культових будівлях і в гробницях, причому вплинув не лише на подальший розвиток китайського мистецтва, а й на дизайн і навіть на ландшафтний дизайн, оскільки спостерігалась спільна містично-релігійна основа фрескового сюжету і певних елементів ландшафту.

Якщо розглядати древній китайський стінопис в ряду з іншими древніми стінописами, то він є набагато більше подібним до давньоєгипетського стінопису, ніж до християнського, що стосується в тому числі і сюжетності та образних прийомів.

В найбільш ранньому китайському стінописі, як, до речі, і в давньоєгипетському, відчувається вплив анімістичних релігій, які обожнювали сили природи і природні істоти, тоді як в більш пізньому храмовому буддійському стінописі яскраво виражена тема Будди і пантеону святих. В буддійському стінописі носіями надприродних властивостей є Будда і боттхісатви, але не сили природи, тварини або фантастичні істоти з поєднанням рис людини і тварини, що ми спостерігаємо як в давньоєгипетському, так і в давньокитайському ранньому фресковому стінописі.

Найбільш ранній період давньокитайського стінопису являють зразки періодів Цинь і Хань, які характеризувались централізацією влади імператора при підтримці аристократичних класів та регламентуванням суспільно-політичного життя доктринами даосизму та конфуціанства, в тому числі завдяки вченому Дун Чжуншу (Dong Zhongshu).

Якщо характеризувати зміну розписів від періоду до періоду, то варто особливо виділити еволюцію розписів починаючи від епох Суй і Тан до епохи Мін в бік ускладнення сюжету, композиційної побудови, синтезу сакрального і світського сюжету. Цей процес відбувався поетапно:

- до періодів Суй і Тан – узагальнені розписи ритуального характеру з використанням обмеженої кольорової гами з відкритих кольорів з простими сюжетами з невеликою кількістю фігур;

- періоди Суй і Тан – поступове ускладнення композиції шляхом багато фігурності із одночасним збереженням сакрального змісту розписів;

- період Юань – збереження сюжетів сакрального змісту з одночасною появою світських сюжетів навіть в храмах і гробницях (жанрові сцени, зображення краєвидів, тваринного світу).

Дослідники особливо виділяють періоди Суй і Тан як перший етап відходу від примітивізму розписів в бік ускладнення змістового, колористичного і композиційного наповнення і період Юань як період появи світських розписів, фактичний початок поєднання світських і сакральних сюжетів.

Тепер проаналізуємо особливості китайського мистецтва від найдавніших часів більш детально.

Поєднання доктрини конфуціанства з даоською теорією п'яти елементів та космогонічних циклів інь і ян зумовили весь суспільно-політичний і культурно-мистецький розвиток Китаю в подальші віки, незалежно від зміни династій. Подібно до того, як в добу Хань склалися основи суспільно-політичного і релігійного життя китайського суспільства (поступово в 3-6 ст.н.е. до них долучився і буддизм), тоді ж заклалися основи традиційного китайського фрескового стінопису, який вплинув в тому числі і на стінопис Японії, Кореї та Монголії.

Образна система найбільш давнього відомого на території Китаю мистецтва, датованого 500 р.до н.е.-300 р.до н.е., базувалась на містичних уявленнях про устрій Всесвіту і відзначалась лаконізмом. Стінопис доби Хань запозичив цей ранній містицизм як основу, однак доповнив його реалізмом – як сценами з реального життя, так і фантастичними сюжетами з одночасною присутністю реальних людей і містичних істот.

На прикладах сюжетних зображень доби Хань можна визначити безпосередній вплив практики жертвоприношення божествам, надприродним істотам, померлим і обожнювання навколишньої природи на життя тогочасного суспільства. Отже, образна концепція Давнього Китаю в цьому

сенсі стоїть набагато ближче до образної концепції Давнього Єгипту, де фактично побутували такі ж ритуали, тільки пов'язані з іншими божествами.

Такі ж аналогії можна побачити і в уявленнях про потойбічний світ в Давньому Єгипті і в Давньому Китаї, і в обожнюванні особи правителя, який наділявся надприродними властивостями і міфом про божественне походження. Фактично, і в Давньому Єгипті, і в давньому Китаї через поширення культу померлих склався особливий жанр поховального стінопису, де стінопис виконує суто обрядову релігійну функцію. Боязнь світу мертвих і теми смерті в епоху Хань, розуміння людини як мізерної істоти в безмежному Всесвіті, заснованому на поєднанні небесних і земних царств, протилежностей інь та ян, Місяця та Сонця, першоелементів - дерева (му 木), вогню (Ніо 火), землі (ТУ 土), металу (джин 金) та води (шуй 水) свідчить про нерозривний зв'язок з більш давніми віруваннями.

На образну концепцію поховального стінопису Хань спочатку вплинув даосизм та містичні вірування, а з 65 р.н.е. – і буддизм, який також поширився в добу Хань. Місцеві релігійні уявлення про культ безсмертних не протирічили доктрині буддизму, вони лише були доповнені нею.

В добу Хань прикрашена стінописами гробниця виконувала ту ж функцію, що і гробниця в Давньому Єгипті, а саме – вона полегшувала померлому шлях до потойбічного життя. Тому прикрашені стінописами і різьбленими рельєфами стіни і стелі китайських гробниць виконували не естетичну, а саме сакральну роль, зумовлену в тому числі і уявленнями про подвійну природу душі (дух-душу (хун 魂) і тіло-душу (ро 魄), по суті – аналог давньоєгипетським уявленням про «ба» («чистий дух, душа»), «ах» (тісно зв'язано з тілом) і «ка» («дух-охоронець», «сакральний двійник»).

В давніх гробницях набули поширення сюжети з міфічними володарями «світу неба» Фусі і Нюйва, поряд з якими намальовано сонце і місяць, а також могло бути зображення богині Сиванму в оточенні чотирьох

священних тварин як символів Чотирьох Духів. Поховальний стінопис становить окрему специфічну галузь давньокитайського мистецтва (Рис.1.3).

Приклади традиційної китайської фрески

Фрагмент стінопису гробниці Бу Цяньцзю в місті Лоян в провінції Хенань (86-49 рр. до н.е.).

Авторська реконструкція композиції фрескового зображення Фусі і Нюйва в гробниці Бу Цяньцзю.

Стінопис «Танцівники та музиканти» в гробниці Хелінгер Хан (період правління династії Східна Хань, округ Хелігер, Хух-Хото).

Авторська реконструкція фрески «Танцівники і музиканти».

Авторська реконструкція зображення Фетянь в печері Дуньхуан

Авторська реконструкція зображення Фетянь в печері Дуньхуан

Рис.1.3. Аналіз давніх фрескових стінописів Китаю

Втім, як вже було зазначено вище, поступово відбувається заміна суто міфологічних сюжетів сценами з життя реальних історичних осіб, і таким прикладом є фреска «Конфуцій відвідує Лао-цзи». Приблизно з 5-3 ст. н.е. поширюються портретні зображення історичних осіб – не лише імператора і членів його родини, а й філософів, воєначальників, державних діячів. Починаючи з цього періоду складаються канони зображень аристократів і простолюдинів: пози аристократів завжди незворушні, а обличчя беземоційні, натомість простолюдини зображені в русі, вони активно проявляють емоції, які вважались не гідними аристократів.

В китайському стінописі виділяють дві основні техніки: гунбі, де кожне зображення чітко окреслено лініями і деталізовано, і сеї, де навпаки розбращення наче розмиті і не деталізовані. Давній китайський стінопис є найбільш древнім видом образотворчого мистецтва, який став основою для подальшого розвитку китайського живопису і символічного декору в цілому. Саме тому декорування зберігається і в деяких сучасних об'єктах, правда, в спрощеному вигляді.

1.3. Видатні об'єкти культурної спадщини провінції Шаансі та м. Сіань

В провінції Шаансі збереглися унікальні пам'ятки багатьох династій, які внесені до регіонального і національного реєстру. Серед них в списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) (Рис.1.4, 1.5):

1) дев'ять визначних об'єктів – руїни будівель і гробниці часів династії Чжоу: дільниця Фенгхао (Fenghao Site), дільниця селища Хутуо (Hutuo Village Site), руїни Ченгуань (Chengguan Ruins), руїни Куйцзябао (Cuijiabao Ruins), руїни храмового селища Бейчжанба (Ruins of Beizhangba

Temple Village), руїни Сонкун (Songcun Ruins), гробниця Лао цзи (Tomb of

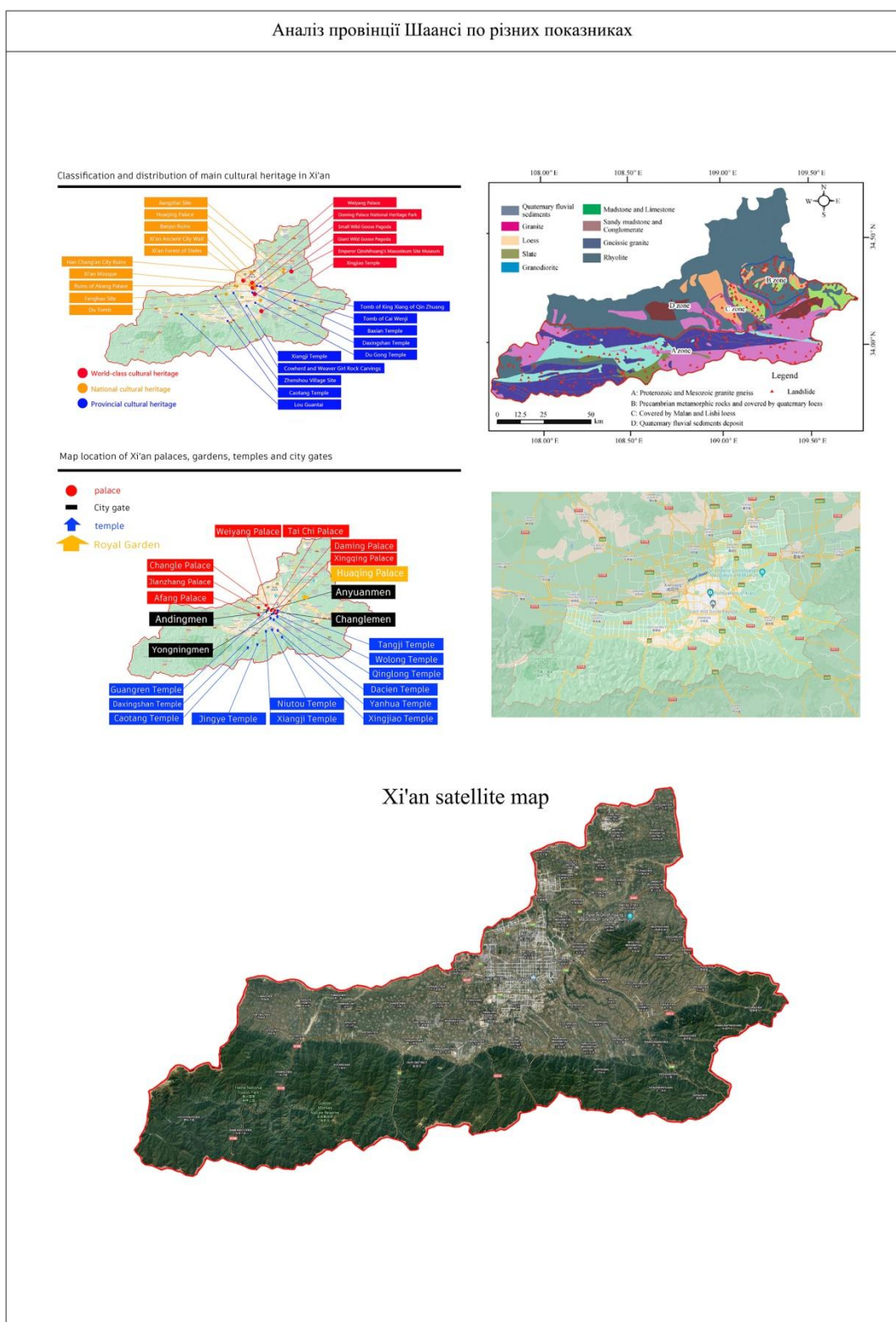

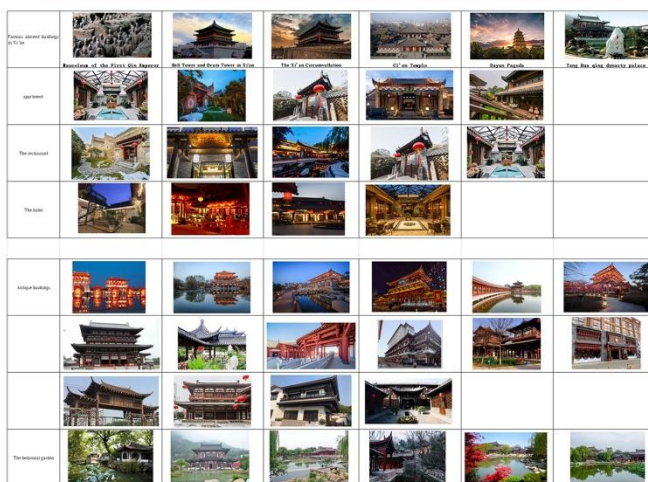
Рис.1.4. Аналіз культурної спадщини провінції Шаансі

Урбаністичні та історичні характеристики провінції Шаансі та міста Сіань

Найбільші міста Китаю та їх населення

City name	Size (square kilometers)	Population (millions)
1. Shanghai	6341.5	24.2814
2. Beijing	16411	18.0047
3. Chengde	52200	15.4056
4. Guangzhou	3948.4	13.5236
5. Shenzhen	1997.5	12.4359
6. Wuhan	3549.2	8.2472
7. Chengdu	14200	8.1687
8. Hangzhou	8292.3	6.8221
9. Nanjing	6522.3	6.7120
10. Xi'an	10126	6.5731

Стародавні будівлі в Сіані

Регіональне поширення мегалополісів Китаю

Розташування історичних об'єктів в структурі міста Сіань

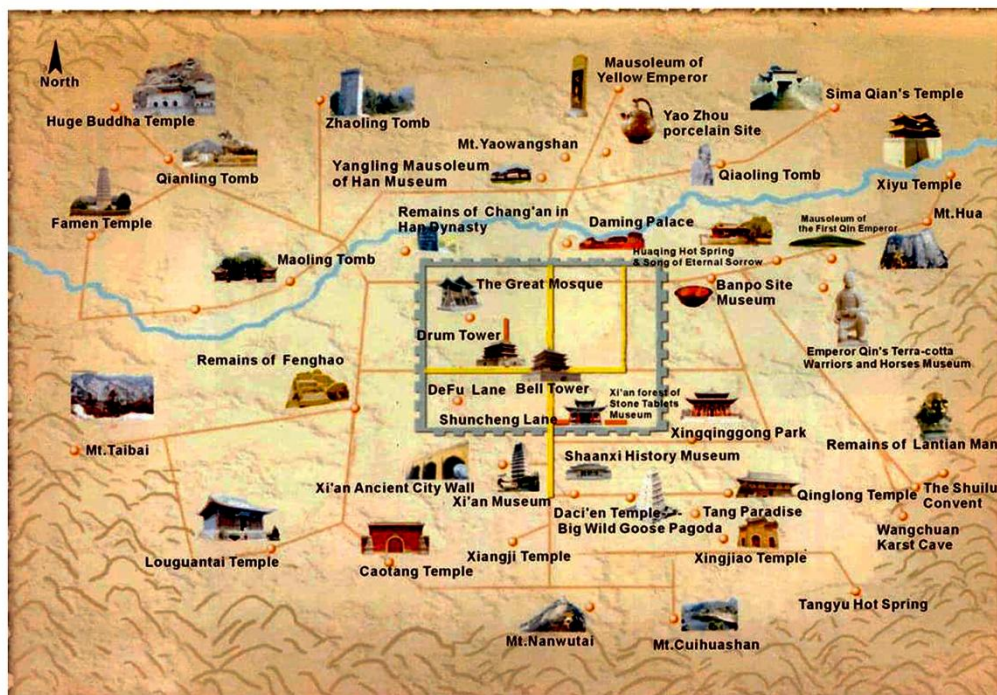

Рис.1.5. Історико-культурна роль провінції Шаансі і міста Сіань

Laozi), гробниця Чжоу Му (Tomb of Zhou Mu), гробниця Ван Цзи (Tomb of Wang Ji);

2) шість визначних об'єктів – руїни і гробниці часів династії Цинь: дільниця палацу Афанг (Afang Palace Site), дільниця палацу Дінху Яньшоу (Dinghu Yanshou Palace Site), руїни Сіюй (Xiyu Ruins), мавзолей Цинь Донг (Qin Dong Mausoleum), гробниця Цинь II Хухая (Tomb of Qin II Huhai), мавзолей Цинь Ши Хуан (Qin Shi Huang Mausoleum);

3) вісімнадцять визначних об'єктів – руїни і гробниці, а також приклади різьблення по каменю часів династії Хань: гробниці династії Західна Хань (Tombs of Western Han Dynasty), мавзолей королеви Доу (Mausoleum of Queen Dou), поховання-мавзолей (Tomb of du mausoleum), гробниця Чен Піна (Tomb of Chen Ping), мавзолей Ба (Ba Mausoleum), родинний цвинтар Фенціюань династії Західна Хань (Fengqiuyan Western Han Family Cemetery), мавзолей королеви-матері Бо (Mausoleum of the Queen Mother Bo), руїни Ма інг (MaYing Ruins), руїни міста Хан Чан'ань (Han Chang'an City Ruins), руїни міста Ліян (Ruins of Liyang City), дільниця басейну Тайє (Taiye Pool Site), руїни Чжаолунь (Zhaolun Money-making Ruins), дільниця селища Хуандуй (Huangdui Village Site), дільниця палацу Дінху Яньшоу (Dinghu Yanshou Palace Site), руїни Сіюй (Xiyu Ruins), дільниця палацу Цзяньчжан (Jianzhang Palace Site), скельні малюнки пастушків і ткаль (Cowherd and Weaver Girl Rock Carvings), Сіанський «ліс стел» (Xi'an Forest of Steles);

4) один визначний об'єкт-башта часів династії Суй – пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple);

5) вісімнадцять визначних об'єктів різного функціонального призначення – башти, гроти, руїни, храми, гробниці часів династії Тан – Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта храму Чан'ань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта храму Чан'ань

Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), ступа Цзюмолуошен (Jiumoluoshen stupa), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), Восьма башта хмари (Eight Cloud Tower), гроти гори Цинхуа (Tsinghua Mountain Grottoes), ділянка мосту Дунвей (Dongwei Bridge Site), руїни палацу Сінцин (Xingqing Palace Ruins), ділянка палацу Хуацзин (Huaqing Palace Site), руїни Хуаньцю (Huanqiu ruins), руїни палацу Дамін (Daming Palace Ruins), храм Сянцзи (Xiangji Temple), поховання Лі Шен (Li Sheng tombstone);

6) п'ять визначних об'єктів часів династії Сун – башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower), руїни палацу Цзуншен (Ruins of Zongsheng Palace), скельні зображення храму Волонг та залізний дзвін (Wolong Temple Rock Carvings and Iron Bell), родинний цвинтар Лантянь Лу (Lantian Lu Family Cemetery);

7) п'ять визначних об'єктів часів династії Юань – храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple), ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян (Forest of Steles in the Ancestral Temple of Chongyang Palace), міст Юйсянь та кам'яні статуї (Yuxian Bridge and Stone Statues), руїни Ордуо (Orduo Ruins), цвинтар родини Юань (Yuan Family Cemetery);

8) двадцять два визначних об'єкти – храми різних конфесій, башти, гробниці, руїни, мости династії Мін: храм Архата (Arhat Temple), храм Доньюе (Dongyue Temple), Академія Гуаньчжун (Guanzhong Academy), башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower), мечеть Маленька Піюань (Little Piuyan Mosque), Конфуціанський храм Хусіаня (Huxian Confucian Temple), храм Гуншуй (Gongshui Temple), храм Баксіань (Baxian Temple), храм Каотан (Caotang Temple), храм Шуйлу (Shuilu Temple), Лоугуантай (Louguantai), павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion), павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building), павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building), Сіаньська барабанна башта (Xi'an

Drum Tower), Сіаньська вежа дзвонів (Xi'an Bell Tower), дзвіниця Хусянь (Huxian Bell Tower), гробниця Лу Нань (Lu Nan Tomb), гробниця короля династії Цинь (Tomb of King Qin Dynasty), гробниця Ван Цзюсі (Tomb of Wang Jiusi), руїни палацової стіни Цинь періоду династії Мін (Ruins of Ming Dynasty Qin Palace Wall), руїни дощатої дороги Тан'юй (Tangu Plank Road Ruins), міст Тайши (Taishi bridge);

9) десять визначних об'єктів – храми різних конфесій, палаци, руїни, поховання часів династії Цин: храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County), зал пращурів Ван в окрузі Ху (Wang's Ancestral Hall of Hu County), Мечеть Дапіюань (Dapiyuan Mosque), древні будівлі храму Гуанжень в Сіані (Ancient buildings of Guangren Temple in Xi'an), храм Дасиншань (Daxingshan Temple), храм Ду Гонг (Du Gong Temple), зал пращурів Чжоучжи Ванга (Zhouzhi Wang's Ancestral Hall), Другий Святий палац (Second Holy Palace), колишня резиденція Лу Ханьліня (Lu Hanlin's Former Residence), гробниця Лі Юна (Tomb of Li Yong).

Таким чином, маємо ствердити, що артефакти ранніх періодів збереглися виключно у вигляді руїн та поховань-гробниць, згодом перелік урізноманітнюється і представлений також пагодами, храмами, палацами, мостами, тощо. Саме тому за зразок модифікації і наслідування національних форм слід брати переважно храми трьох конфесій і пагоди, оскільки палацові споруди збереглися переважно у вигляді руїн.

З усієї сукупності об'єктів, що перебувають під охороною держави, було вибрано ті, які можна розглядати як зразки наслідування для сучасних об'єктів. З усього переліку артефактів було виключено руїни, гробниці, мости, стели, а вибрано ті наземні об'єкти, які зберегли цілісну форму. Це переважно храмові будівлі різних конфесій. Критеріями для відбору таких пам'яток були наступні:

- це унікальні об'єкти, внесені до пам'ятокоохоронного реєстру як характерні зразки китайської архітектури певного періоду;

- це наземні будівлі, які в цілому зберігають первісну форму і не є повністю зруйнованими;

- це об'єкти, які втілили в своїй архітектурі характерні ознаки традиційної китайської архітектури і зберегли більшість цих ознак досьогодні.

Наведемо короткі характеристики основних об'єктів згідно періодів їх будівництва.

Династія Суй (Sui) (Рис.1.6-1)

1. Пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725).

Архітектурна характеристика: пагода стоїть на більш широкому нижньому ярусі, складається з нижнього ярусу-основи, на якому – сім ярусів, які зменшуються вгору, кожний ярус складається з стіни, карнизу, даху, верхній ярус увінчаний загальним дахом. Кожний ярус квадратний в плані. В кожному ярусі влаштовано півциркульний відкритий отвір. Пагода первісно служила місцем зберігання священних буддійських реліквій.

Династія Тан (Tang) (Рис.1.6-1, 1.6-2)

1. Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower).

Архітектурна характеристика: нетиповий приклад буддійської пагоди, яка первісно стояла не окремо, а була частиною храму, збереглося 5,5 ярусів – нижній за традицією масивний, з арковим наскрізним прорізом, кожен верхній ярус складається з стіни, карнизу, даху, наскрізного отвору в центрі стіни. Кожний ярус квадратний в плані. Порівняно з пагодою Ханна храму Сяньюй висота стін ярусів менша.

2. Башта храму Чаньянь Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649).

Архітектурна характеристика: характерний приклад буддійської пагоди з нижнім масивним ярусом, на якому влаштовано шість верхніх, які

Періодизація історичних пам'яток		
Династія Суй (Sui)		
Вид	Назва	
Башта	Пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725)	
Династія Тан (Tang)		
Вид	Назва	
Башта	Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower)	
Вид	Назва	
Башта	Башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649)	
Вид	Назва	
Башта	Башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652)	
Вид	Назва	
Башта	Башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower)	
Вид	Назва	
Башта	Башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower)	

Рис.1.6-1. Історичні об'єкти доби Суй і Тан

Періодизація історичних пам'яток		
Династія Тан (Tang)		
Вид	Назва	
Башта	Башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda)	
Вид	Назва	
Башта	Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda)	
Вид	Назва	
Башта	Пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda) (681)	
Вид	Назва	
Башта	Храм Сянцзи (Xiangji Temple) (681)	
Династія Сун (Song)		
Вид	Назва	
Башта	Башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower)	
Вид	Назва	
Башта	Башта Цзинде (Jingde Tower) (1092)	

Рис.1.6-2. Історичні об'єкти доби Тан і Сун

зменшуються вгору. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус увінчаний спільним дахом. Кожний ярус квадратний в плані. На відміну від пагоди Ханна храму Сяньюй і Сіаньської башти Двох Драконів не має півциркульних отворів в центрі стіни кожного ярусу.

3. Башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652)

Архітектурна характеристика: характерний приклад буддійської пагоди з нижнім масивним ярусом, на якому влаштовано сім верхніх, які перспективно зменшуються вгору. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус увінчаний спільним дахом. Кожний ярус квадратний в плані. Як пагода Ханна храму Сяньюй і Сіаньська башта Двох Драконів має півциркульні отвори в центрі стіни кожного ярусу по кількох фасадах.

4. Башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower).

Архітектурна характеристика: специфічний приклад поховальної пагоди на честь предків, приклад буддійської пагоди з нижнім масивним ярусом, на якому влаштовано чотири верхніх, які перспективно зменшуються вгору. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус увінчаний спільним дахом. Кожний ярус квадратний в плані. Має вхідний півциркульний проріз в нижньому ярусі і кілька окремих отворів в стінах верхніх ярусів.

5. Башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower).

Архітектурна характеристика: специфічний приклад буддійської пагоди, яка стоїть на подіумі з сходами, складається з семи гранчастих в плані ярусів, які у порівнянні з попередніми пагодами відзначаються іншою формою плану, більш розвиненими і масивними карнизами, огороженнями кожного ярусу, більшою деталізацією. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус увінчаний спільним дахом. Кожний ярус квадратний в плані. Пагода має один вхід і декілька прорізів в гранях стін кожного ярусу.

6. Башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda).

Архітектурна характеристика: специфічний приклад буддійської пагоди, яка має набагато більше ярусів, ніж традиційно, їх 13, до того ж, вона, як і башта храму Чаньань Шеншоу, складається не з квадратних в плані, а гранчастих ярусів, які перспективно зменшуються догори. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус увінчаний витонченою башточкою. Пагода має один вхід і один проріз в грані стіни кожного ярусу.

7. Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda).

Архітектурна характеристика: характерний приклад буддійської пагоди, яка має набагато більше ярусів, ніж традиційно, їх 13, квадратних в плані, які перспективно зменшуються догори. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху. Пагода має один вхід і один проріз в грані стіни кожного ярусу.

8. Пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda) (681).

Архітектурна характеристика: характерний приклад меморіальної буддійської пагоди, яка має набагато більше ярусів, ніж традиційно, їх 11, квадратних в плані, які перспективно зменшуються догори. Кожний ярус складається з стіни, карнизу і даху. Пагода має один вхід і один проріз в грані стіни кожного ярусу.

9. Храм Сянцзи (Xiangji Temple) (681).

Архітектурна характеристика: приклад меморіального храмового комплексу, який складається з павільйонів, пагоди та малих архітектурних форм. Розпланування території – характерне для Китаю, з головною віссю північ-південь, на яку поставлено основні павільйони, і орієнтацією головних фасадів на південь. Павільйони мають характерну угнуту форму дахів і деталізацію.

Династія Сун (Song) (Рис.1.6-2)

1. Башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower).

Архітектурна характеристика: первісно – несторіанська християнська церква, складається з семи гранчастих в плані ярусів, з яких нижній масивніший. Башта має характерний для пагод Китаю вигляд. Кожний гранчастий в плані ярус складається з стіни, карнизу і даху, верхній має вінчання. Через один ярус в стінах ярусів влаштовано півциркульні прорізи.

2. Башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Архітектурна характеристика: характерний приклад буддійської пагоди з 7 ярусами, з яких нижній масивніший. Кожний ярус квадратний в плані, складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус завершений спільним дахом, в центрі кожного ярусу проріз.

Династія Юань (Yuan) (Рис.1.6-3, 1.6.-4)

1. Храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple)

Архітектурна характеристика: храмовий комплекс в мальовничому природному оточенні гір, павільйон храму має традиційний для Китаю вигляд храму з відповідним рішенням стін, карнизу і даху з завершенням. Територія доповнена ландшафтним дизайном і малими формами.

2. ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян (Forest of Steles in the Ancestral Temple of Chongyang Palace)(1170).

Архітектурна характеристика: об'єкт даосизму, який є місцем зберігання реліквій, має традиційний для Китаю вигляд, особливо в вирішенні дахів з угнутими кінцями і символічними фігурками на кутах та в трактуванні площини стіни.

Династія Мін (Ming) (Рис.1.6.-4)

1. храм Архата (Arhat Temple).

Архітектурна характеристика: об'єкт має традиційний для Китаю вигляд, особливо в вирішенні дахів з угнутими кінцями і символічними фігурками на кутах та в трактуванні площини стіни.

2. храм Доньюе (Dongyue Temple) (1116)

Рис.1.6.-3. Історичні об'єкти доби

Періодизація історичних пам'яток		
Династія Юань (Yuan)		
Вид	Назва	
Храм	Храм Гуншуй (Gongshu Temple)	
Вид	Назва	
Храм	Храм Баксіань (Baixian Temple)	
Вид	Назва	
Храм	Храм Каотан (Caotang Temple)	
Вид	Назва	
Храм	Храм Шуйлу (Shuilu Temple)	
Вид	Назва	
Храм	Лоугуантай (Louguantai, "Shujingtai")	
Вид	Назва	
Храм	Павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion)	
Вид	Назва	
Храм	Павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building)	

Рис. 1.6.-3. Історичні об'єкти доби Юань

Періодизація історичних пам'яток		
Династія Юань (Yuan)		
Вид	Назва	
Храм	Храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple)	
Вид	Назва	
Монумент	Ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян (Forest of Steles in the Ancestral Temple of Chongyang Palace)(1170)	
Династія Мін (Ming)		
Вид	Назва	
Храм	Храм Архата (Arhat Temple)	
Вид	Назва	
Учбовий заклад	Академія Гуаньчжун (Guanzhong Academy)	
Вид	Назва	
Башта	Башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower)	
Вид	Назва	
Храм	Конфуціанський храм Хусіаня (Huxian Confucian Temple) (1368–1398)	

Рис. 1.6.-4. Історичні об'єкти доби Юань і Мін

Архітектурна характеристика: об'єкт має традиційний для Китаю вигляд, особливо в вирішенні дахів з угнутими кінцями та в трактуванні площини стіни.

3. Академія Гуаньчжун (Guanzhong Academy).

4. Башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower).

Архітектурна характеристика: характерний приклад буддійської пагоди з 6 ярусами, з яких нижній масивніший. Кожний ярус гранчастий в плані, складається з стіни, карнизу і даху, верхній ярус завершений спільним дахом, в центрі стіни третього ярусу проріз, є вхід в нижньому ярусі.

6. Конфуціанський храм Хусіаня (Huxian Confucian Temple)(1368–1398).

Архітектурна характеристика: об'єкт має традиційний для Китаю вигляд, особливо в вирішенні дахів з угнутими кінцями та в трактуванні площини стіни.

7. Храм Гуншуй (Gongshu Temple).

Архітектурна характеристика: меморіальний об'єкт має традиційний для Китаю вигляд, північно-південну орієнтацію, традиційні угнуті дахи, карнизи і трактування площини стіни.

8. Храм Баксіань (Baxian Temple).

Архітектурна характеристика: об'єкт даосизму має традиційний для Китаю вигляд, особливо в вирішенні дахів з угнутими кінцями і символічними фігурками на кутах, карнизів та в трактуванні площини стіни.

9. Храм Каотан (Caotang Temple).

Архітектурна характеристика: характерний для китайського буддизму об'єкт з традиційним трактуванням даху і стіни, .

10. Храм Шуйлу (Shuilu Temple).

Архітектурна характеристика: характерний об'єкт з традиційним трактуванням даху з угнутими кінцями та декором і стіни, .

11. Лоугуантай (Louguantai, "Shujingtai").

Архітектурна характеристика: характерний для китайського даосизму вигляд об'єктів з традиційним трактуванням даху і стіни, храмовий комплекс

– релікварій з більш як 30 палацами і храмами, в мальовничому природному оточенні.

12. Павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion).

Архітектурна характеристика: павільйон складається з трьох ярусів, з яких навколо першого ярусу – відкрита кругова галерея на стовпах. Характерними ознаками є угнуті вгору кутами дахи з декором, вкриті черепицею, і трактування площини стіни.

13. Павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building).

Архітектурна характеристика: цей павільйон – урядові північні ворота м. Ябай. він має традиційний для Китаю вигляд. Виразниками національних рис є угнуті вгору дахи з символічними фігурками на кутах для підкреслення статусу воріт, трактування конструкції «доу-гун» і в цілому площини стіни. Павільйон характеризується яскравою поліхромією.

14. Сіаньська барабанна башта (Xi'an Tower) (1380).

Архітектурна характеристика: Сіаньська барабанна башта квадратна в плані, її загальна висота становить 36 м. Вона складається з масивного нижнього ярусу с арковими проїздами, на якому стоїть візуально полегшений двохярусний павільйон з характерними угнутими дахами ярусів і традиційним трактуванням площини стіни. Карниз вкритий темно-зеленою полив'яною черепицею, дах золочений.

15. Сіаньська вежа дзвонів (Xi'an Bell Tower) (1384).

Архітектурна характеристика: парна до Сіаньської барабанної башти Сіаньська вежа дзвонів квадратна в плані, її загальна висота становить 36 м. Вона складається з масивного постаменту - нижнього ярусу с арковими проїздами, на якому стоїть візуально полегшений трьохярусний павільйон з характерними угнутими дахами ярусів і традиційним трактуванням площини стіни. Карниз вкритий темно-зеленою полив'яною черепицею.

16. Сіаньська вежа дзвонів (Xi'an Bell Tower) (1384).

Архітектурна характеристика: схожа за типом до Сіаньської барабанної башти і Сіаньської вежі дзвонів вежа дзвонів, квадратна в плані, складається з масивного постаменту - нижнього ярусу с арковими проїздами, на якому стоїть візуально полегшений трьохярусний павільйон з характерними угнутими дахами ярусів і традиційним трактуванням площини стіни.

Династія Цин (Qing) (Рис.1.6.-5)

1. Храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County)

Архітектурна характеристика: у порівнянні з іншими храмовими павільйонами храм виглядає монументальнішим і схожим на павільйони імператорського Забороненого міста. Храм стоїть на підвищенні, до нього ведуть високі і широкі сходи, що надає йому особливої урочистості. На відміну від більшості храмів, які є одноярусними, цей храм двоярусний, великий за габаритами. В нижньому ярусі знаходиться троє півциркульних дверей і два круглих вікна – всі великого розміру.

Стіна кожного ярусу завершується розвиненим карнизом, і ярус увінчується дахом з угнутими догори кутами. Про особливий статус храму свідчить велика кількість символічних фігурок на кутах даху та на гребні даху.

Особливої парадності будівлі надає пофарбування стін нижнього ярусу червоним кольором і ряд традиційних червоних ліхтариків, що звисають з даху першого ярусу.

Це храм традиційного китайського типу періодів останніх правлячих династій, виразниками національних ознак виступають характерний угнутий дах з декором, карниз і трактування площини стіни, яскрава поліхромія з домінуванням червоного кольору.

2. Древні будівлі храму Гуанжень в Сіані (Ancient buildings of Guangren Temple in Xi'an).

Періодизація історичних пам'яток		
Династія Цин (Qing)		
Вид	Назва	
Храм	Храм Дасиншань (Daxingshan Temple)	
Вид	Назва	
Храм	Храм Ду Гонг (Du Gong Temple)	

Рис. 1.6.-5. Історичні об'єкти доби Цин

Архітектурна характеристика: храмовий комплекс – приклад комплексу тибетського напряму буддизму, що зумовило певну його архітектурну специфіку. В основному зберігає ознаки традиційного китайського храмового комплексу з поліхромними павільйонами з угнутими догори дахами.

3. Храм Дасиншань (Daxingshan Temple).

Архітектурна характеристика: попри приналежність до буддизму, храм втілює основні ознаки традиційної китайської архітектури - угнуті ярусні дахи, традиційні конструкції, трактування площини стіни і декор.

4. Храм Ду Гонг (Du Gong Temple)

Архітектурна характеристика: це колишній родовий будинок поета династії Тан Ду Фу. Зал предків являє собою комплекс об'ємів в стилі забудови внутрішнього двору. Попри еkleктизм і не традиційність вигляду, до характерних ознак китайської архітектури слід віднести угнуті дахи та загальний силует забудови.

Попри велику кількість артефактів по всій території провінції Шаансі, варто зазначити, що центром зосередження історичних артефактів провінції Шаансі є столиця – місто Сіань з населенням 6,3781 млн.людей.

В місті Сіань збереглося багато унікальних пам'яток шести династій, серед яких варто назвати найважливіші, про деякі з яких вже було сказано при огляді спадщини провінції Шаансі.

Династія Західна Цзинь (Western Jin) (265-317 р.)

Династія Східна Цзинь (Eastern Jin) (317-420 р.)

В цей період було зведено первісний храм Дасиншань (Daxingshan Temple), згодом перебудований в епоху Цин (Qing).

Династія Тан (Tang) (618-907 р.)

башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower)(601~604), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda) (707), храм Сянцзи пагода Шаньдао (Xiangji Temple Shandao Pagoda) (681), башта Баюн (Bayun Tower) (708, пагода Дацинь (Daqin Pagoda).

Цегляна Велика пагода диких гусей (кит. спр. 大雁塔, піньїнь *Dà yàn Tǎ*, палл. *даяньта*) є символом древнього Сіана і древньою буддистською святинєю періоду, коли Сіань (Чаньань) був столицею імперії Тан. Пагода знаходиться приблизно в 4 км від центру міста, на півдні від центру, і є частиною буддійського комплексу Да Сієн. В 2014 році вона була внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Первісно Велика пагода диких гусей була збудована в 652 році за часів правління імператора Танга Гаоцзуна з династії Тан (649-683) і слугувала хранилищем буддійських текстів.

Збудована пагода за давньоіндійськими зразками і первісно була п'ятиярусною, однак за легендою башта висотою 60 м впала, а в 704 році за наказом імператриці У Цзетянь її відбудовано і надбудовано ще п'ять ярусів, три з яких не збереглися до сьогодні внаслідок падіння від землетрусу 1556 року, тому в сучасному вигляді пагода складається з семи ярусів, її висота становить 64 м, причому верхній ярус водночас є смотровим майданчиком на древнє місто. Зовнішні фасади було відремонтовано в часи династії Мін, а згодом в 1964 році.

Помітним є нахил будівлі на захід. Навколо пагоди зараз знаходиться буддійський монастир з великим парком зі скульптурами.

Мала пагода диких гусей (китайський: 小雁塔; піньїнь: *Xiǎoyàn Tǎ*) також внесена в 2014 році до Списку ЮНЕСКО, вона зведена між 707-709 роками, в часи династії Тан, при імператорі Тан Чжунцзуні (705-710). До землетрусу 1556 року висота її становила 45 м, після пошкоджень – 43 м, вона має 15 ярусів. Пагода має цегляний каркас і квадратний план, а архітектура є для пагод того часу.

В часи династії Тан Мала пагода диких гусей знаходилась через дорогу від свого храму Дайцзяньфусі, збудованого раніше, в 684 році, сином померлого імператора Танга Гаоцзуна з династії Тан, який звів Велику пагоду диких гусей. Його син Чжунцзун відмітив 100 днів з дня смерті батька

закладенням храму Дайцзяньфусі (первісно до 690 року – Чжунцзун Даксіанфусі – Величний монастир запропонованих благословінь).

Династія Північна Сун (The Northern Song) (960-1127 р.)

До періоду Північна Сун належить реставрація пагоди Дацинь (Daqin Pagoda), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092), за легендою - храм Хуаян (Huayang Temple).

Династія Юань (Yuan) (1271-1368 р.)

До періоду Юань належить за іншою версією храм Хуаян (Huayang Temple).

Династія Мін (Ming) (1368-1644 р.)

До періоду Мін відносяться: фортифікації Сіаня (Fortifications of Xi'an) (1370), дзвіниця Сіаня (Bell Tower of Xi'an) (1384), Сіаньська барабанна башта (Xi'an Drum Tower) (1380), Зал Гоншу (Gongshu Hall) (1403--1424), перебудова храму Хуаян (Huayang Temple) (1426), жіночий монастир Шуйлу (Shuilu Nunnery).

Міська фортифікаційна стіна площею близько 14 кв.км , або укріплення Сіаня, Сіаньська міська стіна (кит. 西安 城墙), знаходиться в тій історичній частині міста, яка в періоди династій Суй і Тан була імперською столицею на Шовковому шляху.

Це одна з наймасштабніших збережених давніх міських стін, зведена за часів імператора Хуну Чжу Юаньчжана з династії Мін з метою оборони. Цінність цієї стіни в тому, що вона демонструє особливості тогочасного феодального фортифікаційного будівництва. Вздовж верхньої частини стіни є прохід. Стіна має рів, підйомні мости, вартові башти, кутові башти, башти воріт. Її висота становить 12 м, ширина основи 15-18 м і 12-14 м вгорі, з інтервалом 120 м влаштовано вали, які виступають зі стіни. По кутах розташовані чотири сторожові башти, а стіну оточує рів шириною 18 м і глибиною 6 м.

З моменту будівництва в 1370 році стіну тричі реставрували з інтервалом приблизно в 200 років – в другій половині 1500-х років, в 1700 роках та в 1983 році.

З 1961 року міська стіна Сіаня є об'єктом національної історико-культурної спадщини.

З 2008 року стіну включено до списку Державного управління культурної спадщини Китайської Народної Республіки. Міська стіна Сіаня знаходиться на черзі до включення до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як «Міські стіни династій Мін та Цин».

Дзвіниця Сіаня (спрощений китайський: 西安 钟楼; традиційний китайський: 西安 鐘樓; пиньїнь: Xī'ān Zhōnglóu), збудована з цегли і деревини, датована раннім періодом династії Мін, однак має кілька великих бронзових дзвонів доби Тан, здобула славу символу міста і стала важливим історичним об'єктом всього Китаю, оскільки це найбільша і найкраще збережена історична дзвіниця на території Китаю.

План нижнього ярусу у вигляді п'єдесталу – квадратний, площа плану 1377 кв.м, висота п'єдесталу – 8,6 м, довжина кожної сторони основи 35,5 м, загальна висота башти 36 м. В центрі нижнього ярусу є отвори, які перехрещуються: раніше тут були проїзди і проходи, зорієнтовані на вулиці, згодом закриті. В середині дзвіниці є сходи нагору.

Стильове рішення вважається характерним для періоду Мін. Покриття з темно-зеленої поливи, інтер'єр – з золотими розписами.

Башта займає вигідне положення в структурі міста – в центрі, на перехресті чотирьох вулиць з півночі, півдня, сходу та заходу.

Це була часова башта, яка традиційно показувала час і свідчила про новини. Під час революції 1911 року тут відбувались бої між повстанцями і армією Цин. В 1927 році тут було відкрито перший в Сіані звуковий кінотеатр.

Під час війни з Японією Сіаньська дзвіниця використовувалась як сигнальна вежа для оповіщення про японські повітряні нальоти. В часи Гоміньдану тут деякий час була в'язниця.

В період після заснування Китайської Народної Республіки дзвіниця використовувалась як трибуна під час парадів і національних свят.

Показово, що дзвіниця була переміщена, оскільки вона раніше знаходилась на території храму Інсян, приблизно в 1000 м від сучасного її місця, на місці, яке первісно було центром міста, однак перебудова міських воріт, утворення чотирьох нових вулиць, орієнтованих по сторонах світу потребували зміни місця дзвіниці із збереженням її конструкції. В 1699, 1740 та 1840 роках Сіаньська дзвіниця капітально ремонтувалась, в 1740 році під час ремонту було змінено розташування дзвону для кращої акустики.

В 1939 році Сіаньська дзвіниця сильно постраждала від японського бомбардування, але згодом була відремонтована.

За часів існування Китайської Народної Республіки дзвіниця ремонтувалась і реставрувалась п'ять разів, а в 1956 році її включено до списку охоронних культурних реліквій провінції Шаансі. З 1984 року її перетворено на туристичний об'єкт. В 1996 році Сіаньську дзвіницю включено в перелік національних культурних реліквій.

До періоду Мін належить розташований в центрі міста даоський храм Міського Бога Сіаня (храм бога столичного міста) (Xi'an City God Temple) (西安城隍庙会), найбільший такий храм в провінції Шаансі, один з двох збережених даоських храмів в центрі Сіаня. Його внесено до списку пам'яток державного значення.

Первісно храм був зведений в 1387 році, за часів імператора Чжу Юаньчжана (Хунау) з династії Мін і знаходився в межах Східних воріт міської стіни. В 1432 році храм перебудували на тому ж місці за часів імператора Сюаньде з династії Мін. Храм на той час вважався одним з трьох

найбільших столичних храмів богів в Китаї, він був головним над всіма міськими храмами богів в північно-західних провінціях Китаю).

Первісно храм відзначався дуже великими розмірами і розкішню оздоблення, він включав головний зал, спальний зал, другорядні зали, дім музики і танців, меморіальну арку, з часом зменшився до однієї зали, і та була перебудована в часи правління імператора Юнчжена з династії Цин в 1723 році.

Відновлення храму почалось в 2006 році коштом місцевого уряду. Сьогодні комплекс храму Міського Бога Сіаня складається з арки, павільйону Бога Літератури, Воріт Етикету, зали Року Народження, зали Пращурів Вірності і Пошанування Синами, Дому Музики і Танців, зали Бога Вогню, зали Цариці Небесної і зали Бога Міста.

Арковий прохід складається з 5 прорізів, які підтримують 6 головних опор-стовпів, 12 другорядних стовпів і 12 підтримуючих. Унікальність такої грандіозної арки полягає в її розмірах – довжині 32 м, ширині 8,1 м і висоті 14,5 м, що є рідкістю для Китаю і свідчить про важливу роль столиці Сіань в Давньому Китаї. Передня сторона арки прикрашена меморіальною табличкою з написом «Храм Бога Міста». Середній головний проріз арки прикрашений живописом із зображенням двох драконів, перлини і павича. Два прорізи по боках головного прикрашені зображеннями дракона і фенікса.

Через арку відвідувач підходить до павільйону Бога Літератури, де на першому поверсі – святилище Бога Багатства, який благословляє матеріальним достатком, на другому – святилище Бога Літератури, який надає наукові пошани і офіційні звання.

На північ від павільйону Бога літератури знаходяться ворота Етикету, перед якими відвідувачі повинні продемонструвати своє хороше виховання. В давні часи світські чиновники перед поклонінням Богу Міста мали вилазити з паланкінів і йти пішки, так само як військовим злазити з коней.

Ворота Етикету і двір розділяє Дім Музики і Танців, зліва від двору розташований Зал Бога Вогню, який володарює над всім вогнем, справа від

відкритого двору – Зал Цариці Небесної, володарки всіх безсмертних жінок, згідно культу безсмертних в даосизмі, яка є покровителькою шлюбу і народження дітей.

Основною будівлею храмового комплексу є Зал Бога Міста Сіань, розташований на північ від відкритого двору. Богом Міста вважали реальну людину, великого генерала Хань Сінь з династії Хань (кит. трад. 韓信, спр. 韓信), 231 р. до н. е.- 196 р. до н. е.), який воював під керівництвом Лю Бана і безпосередньо сприяв встановленню влади династії Хань, а після того, як Лю Бан став імператором, він звелів зводити по всій своїй імперії символічні храми на честь вірного генерала як символічного охоронця місцевого населення від ворогів.

В Сіані зберігся унікальний храм Восьми Безсмертних ((八仙宮 Baixian Gong) (baixian an, baixian gong, Ба Сянь Ань) біля східних воріт міської стіни, яка розділяє старе і нове місто. Він був побудований на місці більш раннього охоронного храму Богу Грому і став широко відомим даоським храмом в добу Мін. Храм Восьми Безсмертних присвячений восьми безсмертним даосам, які з'являлись на цьому місці в період Сун. Згідно даоському культу безсмертних, вони жили на острові в Бохайському заливі, переправлялись на човні і могли дарувати людям життя та перемагати зло.

Головна зала храму прикрашена зображеннями цих безсмертних, за головною залою розташована зала Богині Дванадцяти Зірок, а зліва за храмовим павільйоном – зала Майстра Цю (Патріарха Цю). В перші роки правління династії Цин храм було відремонтовано, а східний двір розширено. Особливо покровительство вала храму остання імператриця Цисі з династії Цин, яка подарувала храму сучасну назву «Храм довголіття Восьми Безсмертних на Східному перевалі Сіань» ((西安東關萬壽八仙 Xi'an Dongguan Wanshou Baixian Gong). Вже в період Китайської Народної Республіки, храм було відремонтовано.

Основною святинію храму становлять чорні пластини з постулатами і символами даосизму. Навіть і сьогодні в храмі багато жителів Сіаня, які просять покровительства безсмертних.

В сучасному вигляді храмовий комплекс Восьми Безсмертних має традиційну орієнтацію головних приміщень на південь, загальна його площа становить більш як 8200 кв.м, він зберігає первісну свою структуру доби Мін і Цин: розподіл на західний, центральний та східний двори з відповідними об'єктами павільйонами, центральний двір відділений від західного і східного коридорами і флігелями.

Західна частина складається з двору, зали Майстра Цю, дому інспектора, зали Юньїнь і адміністративних приміщень, центральна частина складається з перегородки, меморіальної арки, воріт, зали великих чиновників (靈官殿 Lingguan Dian), зали Восьми Безсмертних і зали Ведмедиці (斗姥 Doumu), східна частина складається з двору, зали Майстра Лю (Патріарха Лю), зали Короля Медицини, зали Духа Тайбая, кухні і житлових приміщень. Головною святинією комплексу є головна зала Восьми Безсмертних з зображенням правителя Дунхуа з вісьмома безсмертними по боках нього. Сьогодні весь комплекс відремонтований і внесений до національного пам'яткоохоронного реєстру.

Династія Цин (Qing) (1636-1912 pp.)

До періоду Цин належить Лоугуатай (Louguantai), перебудова давнього храму Дасиншань (Daxingshan Temple) (спр.кит.: 大兴善寺; традиц. Кит.: 大興善寺; піньїнь: Dàxīngshàn Sì) або давній буддистський храм.

На цьому місці існувало кілька буддійських храмів. Первісний храм під назвою «храм Цзуньшань» (遵善寺) був побудований в 266 году імператором Ву з династії Західна Цзинь (Western Jin) (265-317 p.). В добу правління імператора Мін з династії Північна Чжоу (Northern Dynasty) (557-

581) на місці храму Цзуньшань було зведено новий храм Чжигу (陟 岵 寺). В часи імператора Вень з династії Суй (Sui) в 582 році храм було перейменовано на храм Дасиншань і поселено там шістьох найбільш видатних буддійських монахів.

Храм досяг розквіту в добу Тан (618-907), в період правління імператора Чжунцзуна, і вважався колицкою китайського езотеричного буддизму, одним з трьох основних буддійських храмів доби Тан (Дасиншань, Дасієн і Цзяньфу). Саме в той період в 684 р. храм отримав назву храм Фенго (豐 国 寺), але в 710 році йому повернуто стару назву Дасиншань. З 716 по 720 роки тут жили основні монахи-апологети езотеричного буддизму, які максимально поширювали це вчення.

Храм Дасиншань був зруйнований під час антибуддистського переслідування і стихійних лих. Оскільки наступний імператор Вуцзун (841-846) був прихильником даосизму, він наказав зруйнувати буддійські храми і конфіскувати землі, саме тоді храм Дасиншань був зруйнований.

Після падіння в 907 році династії Тан, він остаточно втратив свою відомість. Більшість сьогодні існуючих будівель належать до доби Мін і Цин. В період Юнле (1403-1424) династії Мін почалось поступове відродження релігійного життя в Дасиншань, будівництво нових павільйонів, башти Барабанів, і звідси починається проповідування буддизму секти Чань. Під час правління останньої династії Цин храм тричі реконструювали в часи імператорів Шуньчжи (в 1648 р.), Кансі (в 1694 р.) та Тунчжи (1862-1874 рр.), однак храмовий комплекс постраждав під час повстання тайпінів. В 1943 році в Дасиншань розташувався буддійський коледж і Асація китайських релігійних віруючих.

Новий етап відродження унікальної пам'ятки розпочався в добу Китайської Народної Республіки: в 1955 році держава виділила кошти на розбудову нового храму, в 1956 році комплекс включено до списку охоронних регіональних пам'яток культурної спадщини провінції Шаньсі.

В 1984 році Державна рада Китаю оголосила храм основним буддистським храмом району Хань, в 1985 році він став місцем буддійської асоціації Сіань, в 2015 році храмовий комплекс відвідали верховний лідер Китаю Сі Цзиньпін і прем'єр-міністр Індії Шрі Нарендра Моді.

Комплекс складається з шістьох приміщень – Шаньмень, зала Чотирьох Небесних Царів, зала Махавіра, зала Гуаньїнь, зала Медитації, зала Дхарми. По обидві сторони від центральної осі розташовані Барабанна башта, дзвіниця, зала Кшитігарбха і зала Манджушрі.

В районі Ляньху в м.Сіань знаходиться ще один відомий буддійський храм – Гуанжень (спр.кит.: 广仁寺; традиц. Кит.: 廣仁寺; піньїнь: Guǎng rén Sì), єдиний тибетський буддійський храм в провінції Шаансі. Храм Гуанжень був заснований імператором Кансі в 1705 році, в період правління імператора Кансі (1661-1922) з династії Цин. Після падіння династії Цин в 1911 році храм використовувався як офіс місцевого уряду. В 1931 році від вибуху бомби було пошкоджено кімнату настоятеля, але згодом відбудовано.

В 1952 році храм було відремонтовано і переобладнано державним коштом, а в 1983 році Державна рада Китаю назвала його ключовим буддійським храмом в китайському районі Хань.

Храмовий комплекс традиційно знаходиться по осі північ-південь з орієнтацією головних фасадів на південь і складається з Шаньмень, зали Чотирьох Небесних Королів, зали Чаншоу («庄严佛土»), зали Хуфа Цзинган (Hufa Jingang Hall) (护法金刚殿), Головної зали, зали прийомів, зали Бога Багатства, зали Тисячі Будд, павільона Стели, бібліотеки буддійських текстів і зали Махівари.

Отже, серед найважливіших пам'яток в Сіані епохи Цзинь відома одна, і та згодом перебудована, в епоху Тан – 11, в епоху Північна Сун – 2 і одна за легендою, в епоху – Юань – одна, в епоху Мін – 6, в епоху Цин – 2.

Висновки

1) Аналіз джерельної бази довів, що дослідження зосереджені в галузі історико-архітектурної спадщини, натомість не проаналізовано, як відбувається модифікація історичних форм в сучасній архітектурі Китаю, зокрема в провінції Шаансі як осередку унікальних артефактів. Також не проаналізовано, які історичні об'єкти провінції Шаансі варто брати за зразок наслідування з обґрунтуванням їх вибору.

Більшість наукових джерел зосереджено на дослідженні історичної періодизації об'єктів, їх архітектурних характеристиках, дослідженнях різновидів будівель традиційної китайської архітектури, традиційного стінопису та живопису, ландшафтного дизайну. Практично недослідженим залишається явище поширення модернізованих традиційних форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі і міста Сіань.

Значною мірою це зумовлене тим, що це явище виникло і поширилось відносно недавно. Отже, нерозглянутим залишається оцінка цього явища з точки зору його відповідності історичним першозразкам.

Також не досліджено, чи знайшли втілення в таких модернізованих формах регіональні особливості, що мало місце в історичних об'єктах.

2) Визначено, що традиційна китайська архітектура і мистецтво сформувались на основі трьох релігій – автентичних конфуціанства і даосизму і привнесеного в з Індії буддизму. Попри певні періоди піднесення одних вірувань над іншими з часом вони утворили специфічний релігійний синкретизм. Попри певні відмінності між архітектурою буддійських храмових комплексів у порівнянні з даоськими та конфуціанськими, всі вони мають певні спільні риси в розплануванні, морфології форм і декорі.

3) Національні ознаки виразились в історичній китайській архітектурі різного функціонального призначення – від палаців і храмів до малих архітектурних форм, ландшафтного дизайну і декору. Характерною ознакою китайської архітектури, мистецтва і культури в цілому стала спадкоємність розвитку від династії до династії.

Зразками наслідування в сучасній архітектурі провінції Шаансі можуть стати історичні об'єкти, які зберегли первісну форму, є наземними і втіленням національних рис і регіональних особливостей. На основі відбору було визначено 33 об'єкти для наслідування форм. Це переважно традиційні пагоди різних типів, даоські, буддійські та конфуціанські храми провінції Шаансі. Варто зазначити, що поступово сформувалися характерні типи храмових павільйонів, які однаково широко використовувались в буддизмі, даосизмі, конфуціанстві і навіть в мечетях на теренах провінції Шаансі. Останній приклад доводить, як сильно трансформувалися інші релігії при перенесенні на китайську територію. Якщо ж говорити про буддизм, то тут маємо відмітити наступне. З одного боку, він також трансформувався на китайському ґрунті в частині архітектури, а ті форми, які виявились консервативними до змін, поступово відійшли, як пагоди. Крім цього, поступово зросла роль місцевих вчень даосизму і буддизму.

4) Давньокитайський стінопис вплинув на весь подальший розвиток традиційного китайського живопису. Порівняльний аналіз давньокитайських стінописів доби Хань, Тан і Сун дозволяє визначити спільне і відмінне від ними.

Можна сказати, що вони є складовою одного ланцюга генези традиційного китайського стінопису, який послідовно пройшов стадії від поширення лаконічних фантастичних зображень, єдності з анімістичними віруваннями та світоглядним уявленням до впровадження символів даосизму і поступово також буддизму, від домінування лише абстрактних символічних зображень та релігійних сюжетів до реалізму.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

2.1. Методи дослідження традиційних китайських об'єктів

Тема дослідження традиційної китайської архітектури є досить поширеною, однак варто звернути увагу на ті аспекти, які і досі залишаються малодослідженими або взагалі недослідженими. Зокрема, це стосується і провінції Шаансі в галузі як традиційної історичної архітектури, так і в галузі порівняння ступені достовірності відтворення історичних форм в сучасних громадських будівлях.

Була опрацьована джерельна база, присвячена періодам правління різних династій і будівництва визначних об'єктів на цих періодах, що стало підґрунтям для припущень, а надалі і висновків про специфіку процесу становлення і розвитку архітектури провінції Шаансі.

Якщо проаналізувати ті аспекти, які найчастіше висвітлені в існуючій джерельній базі, як китайській, так і іноземній, то це:

- історична періодизація;
- культурно-мистецькі особливості;
- традиційна архітектура і типи будівель різних періодів;
- ландшафтна архітектура;
- історія видатних об'єктів;
- архітектурні описи видатних об'єктів.

Фактично недослідженими у відношенні історичної і сучасної архітектури провінції Шаансі залишаються такі аспекти:

- систематизація у вигляді графо-аналітичних таблиць типів пагод різних періодів по визначених показниках;

- систематизація у вигляді графо-аналітичних таблиць типів храмів різних періодів по визначених показниках;
- виявлення першозразків для утворення варіантів пагод і храмів;
- аргументація поширення певних типів храмів і пагод на основі створених графо-аналітичних таблиць;
- систематизація у вигляді графо-аналітичних таблиць громадських будівель різної функції, в яких застосовано модернізовані елементи традиційної архітектури;
- аргументація ступені відповідності модернізованих традиційних форм сучасних об'єктів історичним зразкам;
- визначення прийомів застосування модернізованих традиційних мотивів в будівлях різного функціонального призначення.

Це зумовило вибрані напрями дослідження (рис.2.1).

Без такого розгляду історичних і сучасних об'єктів на різних ієрархічних рівнях неможливо аргументувати поширеність певних характеристик і що саме було запозичено в сучасній архітектурі.

Тема дослідження є багатоаспектною, оскільки і традиційна, і сучасна китайська архітектура формувались під безпосереднім впливом зовнішніх чинників і на формування старої традиційної архітектури безпосередньо впливали даосизм, буддизм, конфуціанство і принципи фен-шуй.

Оскільки китайська архітектурно пов'язана з різними видами мистецтва, окремо розглянуто аспект традиційного декору. Також проводились натурні обстеження і фотофіксація як історичних, так і сучасних об'єктів.

Задачі дослідження зумовили структуру дисертації і вибір загальнонаукових методів дослідження (рис.2.2). З метою доведення зв'язку між формами автентичних будівель і сучасних об'єктів з використанням історичних китайських форм було запропоновано комплексно дослідити історичні будівлі провінції Шаансі і міста Сіань.

В дослідженні для вирішення поставлених задач було використано такі загальнонаукові методи. Метод етимологічного (термінологічного) аналізу використовувався для аналізу термінології, яку використовують при описі

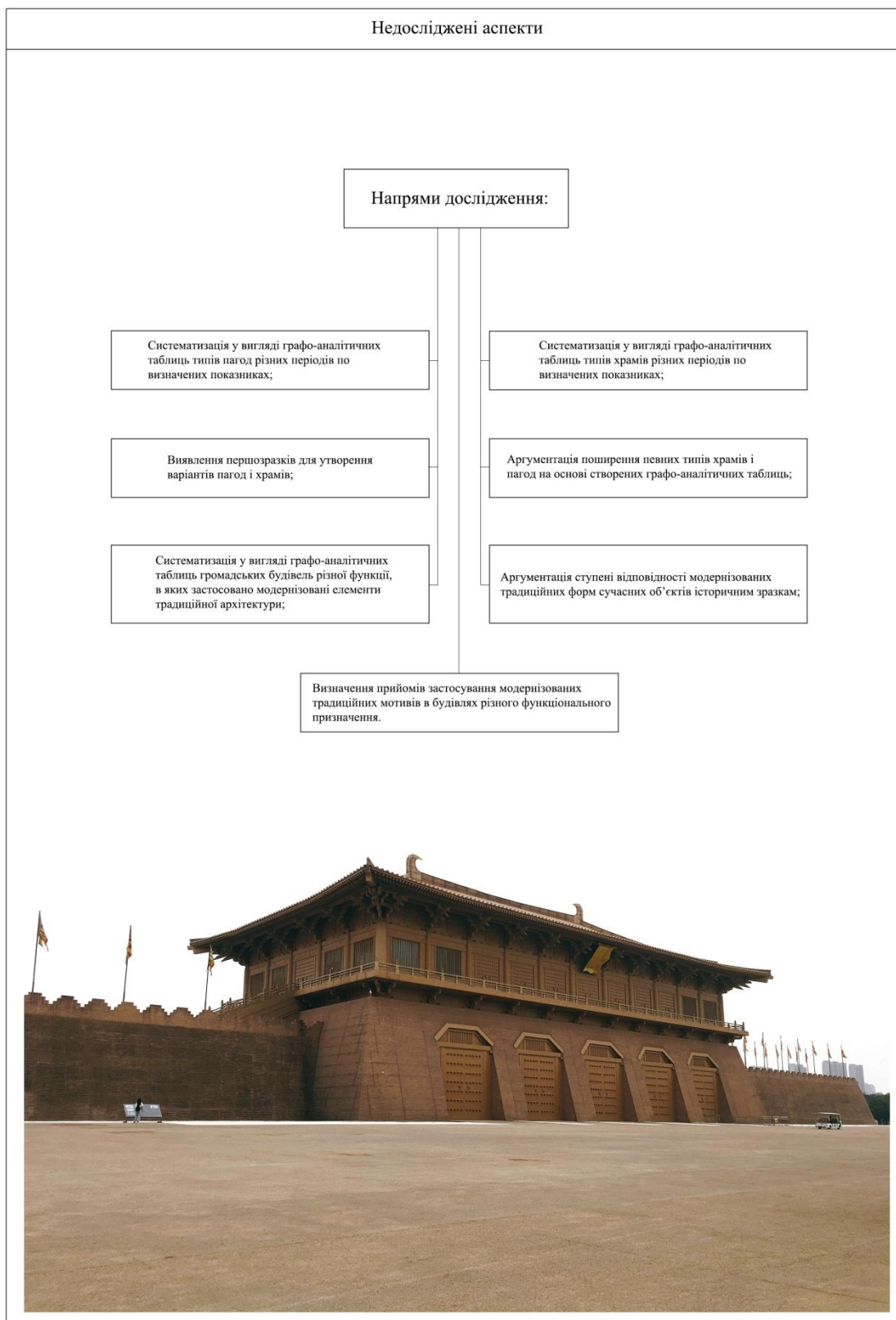

Рис.2.1. Вибрані напрями дослідження

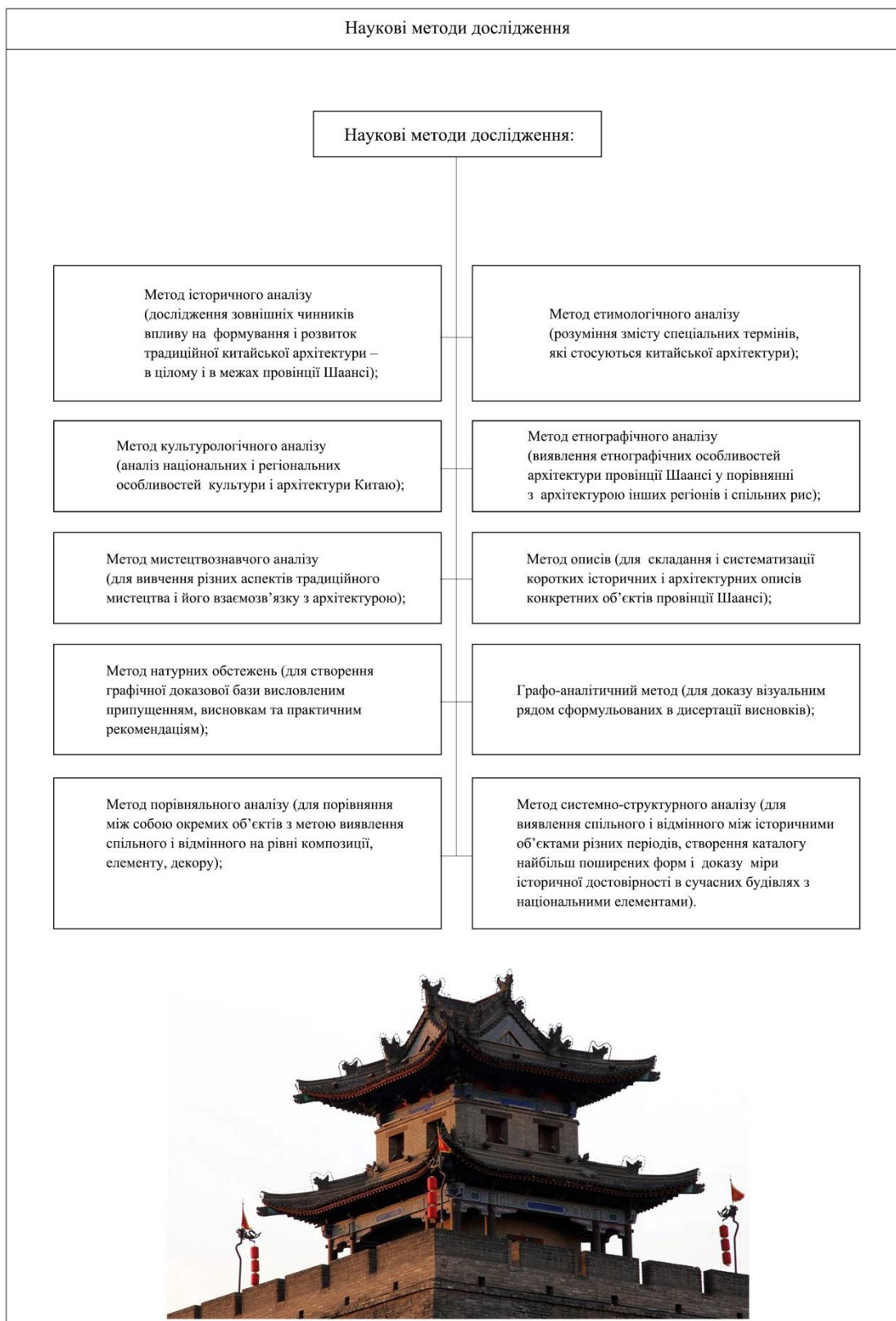

Рис.2.2. Наукові методи дослідження

архітектури Китаю, тим більше, що багато явищ в архітектурі Китаю напряду залежали від трьох релігій – даосизму, конфуціанства та буддизму, а також від традиційних вірувань фен-шуй. Такі ж завдання було покладено на використанні методи історичного аналізу та релігієзнавчого аналізу.

Метод історичного аналізу дозволив проаналізувати роль зовнішніх чинників у формуванні художньо-образної системи китайської архітектури в цілому і архітектури провінції Шаансі різних періодів зокрема.

Метод порівняльного аналізу дозволив простежити трансформацію образної концепції будівель різного функціонального призначення різних періодів і порівняти між собою художньо-образні концепції, морфологію форм, специфіку декору та поліхромії.

Графо-аналітичний метод дозволив аргументувати результати проведеного дослідження прикладами конкретних історичних об'єктів провінції Шаансі.

Традиційно для досліджень питань архітектури застосовуються методи порівняльного аналізу та графо-аналітичний метод.

Крім них, застосовувався метод системно-структурного аналізу, який дозволив визначити спільне і відмінне між історичними об'єктами різних періодів, сформувати каталог найбільш поширених форм і проаналізувати ступінь історичної достовірності в сучасних будівлях з національними елементами.

Всього було застосовано дев'ять основних наукових методів, про деякі з яких сказано вище.

Отже, можна визначити, які конкретно задачі було вирішено кожним з вибраних методів:

1) метод історичного аналізу (дослідження зовнішніх чинників впливу на формування і розвиток традиційної китайської архітектури – в цілому і в межах провінції Шаансі);

2) метод етимологічного аналізу (розуміння змісту спеціальних термінів, які стосуються китайської архітектури);

3) метод культурологічного аналізу (аналіз національних і регіональних особливостей культури і архітектури Китаю);

4) метод етнографічного аналізу (виявлення етнографічних особливостей архітектури провінції Шаансі у порівнянні з архітектурою інших регіонів і спільних рис);

5) метод мистецтвознавчого аналізу (для вивчення різних аспектів традиційного мистецтва і його взаємозв'язку з архітектурою);

6) метод описів (для складання і систематизації коротких історичних і архітектурних описів конкретних об'єктів провінції Шаансі);

7) метод натурних обстежень (для створення графічної доказової бази висловленим припущенням, висновкам та практичним рекомендаціям);

8) графо-аналітичний метод (для доказу візуальним рядом сформульованих в дисертації висновків);

9) метод порівняльного аналізу (для порівняння між собою окремих об'єктів з метою виявлення спільного і відмінного на рівні композиції, елементу, декору);

10) метод системно-структурного аналізу (для виявлення спільного і відмінного між історичними об'єктами різних періодів, створення каталогу найбільш поширених форм і доказу міри історичної достовірності в сучасних будівлях з національними елементами).

Тепер розглянемо більш детально можливості і результати застосування кожного з методів.

Визначальню роль у формуванні традиційної архітектури провінції Шаансі відіграли зовнішні чинники, оскільки дослідження історико-політичних процесів на періодах правління різних династій дозволило аргументувати певні особливості національної архітектури, як-от, наприклад, поступове витіснення будівництва буддійських храмів храмами місцевих релігій – даосизму та конфуціанства.

Також можна простежити, як під впливом місцевих природно-кліматичних умов і культурних уподобань відбувалась трансформація навіть

запозиченої зовні архітектури, наприклад, запозиченого з Індії буддизму. Поступово навіть такі консервативні будівлі як пагоди поступово набували рис місцевої архітектури.

Також методи історичного і культурологічного аналізу дозволяють аргументувати, чому найбільш поширеним типом будівлі у стародавньому Китаї став саме павільйон: тому що це був високо адаптивний до зміни функцій тип будівлі, який не лише оптимально відповідав місцевим природно-кліматичним умовам за своєю об'ємно-планувальною композицією, конструкцією, обрисами елементів, а й місцевим релігійним і культурним традиціям.

Саме тому тип храмового павільйону на теренах провінції Шаансі поступово витісняє тип запозиченої пагоди, яка залишається ознакою ранніх династій. Якщо говорити про вплив політичних подій, то на поширення або будівництва пагод, або храмів даосизму і буддизму впливала політична воля імператора, прихильника певної релігії.

Для опису традиційної китайської архітектури необхідно володіння спеціальною термінологією, яка визначає окремі складові будівель, назви конструкцій, тощо. Саме тому необхідним в усіх дослідженнях, присвячених традиційній китайській архітектурі, є метод етимологічного аналізу.

Китайські регіони відрізняються за своїми природно-кліматичними особливостями, що справило вплив і на архітектуру та застосування будівельних матеріалів. Попри ті ознаки, які традиційно сприймаються як виразники китайської національної ідентичності в цілому (угнуті дахи великого виносу, конструкція доу-гун, розвинені карнизи, яскрава поліхромія, символічний декор), не можна сказати, що павільйони Півночі, Сходу, Заходу і Півдня були ідентичними. Хоча традиційна архітектура провінції Шаансі розвивалась в загальному руслі китайських традицій, вона мала свої особливості, а будівлі мали багато різновидів.

Важливе місце в представленому дослідженні займає метод мистецтвознавчого аналізу, враховуючи особливу роль провінції Шаансі і

міста Сіань в історії Китаю і величезну кількість унікальних пам'яток архітектури і мистецтва різних династій. Традиційно архітектура і мистецтво Китаю були дуже тісно пов'язані між собою, оскільки будівлі прикрашались різьбленням, розписами, скульптурою зовні і всередині, причому декор асто мав певне символічне значення і визначене місце розташування.

Базовим для складання переліку об'єктів, які підлягають аналізу в представленому дослідженні, став метод описів, який дозволив сформувавши перелік унікальних історичних об'єктів – виразників національної самобутності на теренах провінції Шаансі з їх характеристиками і згодом так само визначити перелік відібраних для аналізу сучасних об'єктів громадського призначення в місті Сіань, де застосовані модернізовані елементи традиційної китайської архітектури.

Відповідно до основної задачі дослідження, яка полягала в доведенні тотожності або не-тотожності історичних об'єктів і сучасних об'єктів з національними мотивами на фасадах, важливу роль відіграв метод натурних обстежень, оскільки автор провів натурні обстеження і фотофіксацію історичних і сучасних об'єктів провінції Шаансі і міста Сіань.

Метод натурних обстежень став підґрунтям для графо-аналітичного методу, коли на основі проведених обстежень були виконані креслення історичних пагод і храмів провінції Шаансі з подальшою систематизацією цих об'єктів згідно визначених показників.

Одним з основних відповідно задач дослідження став метод порівняльного аналізу, оскільки він дозволив аргументувати ступінь відповідності сучасних об'єктів з історичними мотивами в архітектурі історичним об'єктам провінції Шаансі. Метод порівняльного аналізу також дозволив порівняти прояви модернізованих національних елементів в будівлях різного функціонального призначення.

Підґрунтям для методу порівняльного аналізу став метод системно-структурного аналізу, який якраз і дозволив порівнювати між собою складові одного ієрархічного порядку (силуети з силуетами, дахи з дахами, стіни зі

стінами, декор з декором, поліхромію з поліхромією тощо). Саме метод системно-структурного аналізу забезпечив об'єктивність і неупередженість висновків.

2.2. Теоретичні моделі об'єктів-виразників національної ідентичності

З метою вирішення поставлених завдань, а саме доказу ступеню достовірності модифікованих китайських форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі було розроблено окремі теоретичні моделі, які містять зібрані національні ознаки і слугують апаратом проведення дослідження.

В якості основного об'єкту дослідження було вибрано фасади громадських будівель – традиційних (пагода, храмовий павільйон) і сучасних (готелі, заклади громадського харчування, медичні заклади, університети, офіси, тощо), де мають місце модернізовані елементи традиційної китайської архітектури.

Оскільки в сучасних об'єктах модернізовані національні мотиви не є органічними і носять характер певної театральної декорації, найчастіше розрахованої на туристів (готелі, ресторани), аналіз проводився на рівні фасадів, оскільки планування сучасних об'єктів відрізняється від історичних. Саме тому не порівнюються між собою конструктивні схеми і вирішення інтер'єрних просторів.

Перша модель стосується композиційної побудови і кількості членувань.

Друга модель безпосередньо стосується аналізу морфології традиційних китайських форм. Будівля умовно розчленовується на дах, стіну, подіум з більш дрібними складовими.

На основі першої моделі визначаються найбільш характерні композиційні прийоми будівель різних періодів – аналіз типів силуетів, метро-ритмічної побудови і горизонтальних членувань, що допомагає в

подальшому порівняти, як це використано в сучасних будівлях. На основі другої моделі спочатку визначається весь можливий перелік складових елементів будівлі, а потім складається каталог найбільш характерних форм різного періоду і порівнюється з сучасними будинками. Визначаються канонічні типи будівель різного функціонального призначення, найбільш стійкі до змін і консервативні за образом, і аналізується їх вплив на сучасну китайську архітектуру. Це ж саме стосується аналізу фасадного декору.

Таким чином створюється графічна доказова база відповідності сучасних модифікованих форм історичним зразкам і водночас аргументується, будівлі якої функції (і їх найбільш поширені типи) найбільше впливають на сучасну архітектуру Китаю з використанням модифікованих історичних форм.

Характерною особливістю історичної китайської архітектури є її консервативність, закріплена будівельними канонами. Саме тому можна виділити кілька канонічних типів об'єктів різного функціонального призначення (палаці, храми, пагоди, садові павільйони, міські ворота), які фактично тиражувались по території Китаю з певними незначними змінами. Це властиве і об'єктам різних династій, коли зміна правителів не означала змін в усталеному формотворенні.

За допомогою методу системно-структурного аналізу можливо «розчленувати» цілісний об'єкт на окремі складові, аргументувати спільне і відмінне, графічно довести певну типізованість історичних форм павільйонів, зумовлену поширеній модульній системі. Фактично, різноманітні форми складались з елементів що повторювались, і з типових чарунок, що відсутні в сучасній архітектурі провінції Шаансі.

Попри наявність в сучасних об'єктах провінції Шаансі модернізованих традиційних форм, в них відсутня така історична складова традиційної китайської архітектури як ансамблеве мислення, тобто єдність ландшафту, власне архітектури і мистецтва, втіленому в декорі (живопис, різьблення, скульптура).

Історичні палаци, храми і пагоди будувались в чіткому підпорядкуванні канонам, їх розміри, орієнтація, розташування в середовищі були не випадковими, так само як кожен елемент, включно до декору, мав певне символічне значення. Якщо проаналізувати по цих показниках сучасні об'єкти провінції Шаансі з наявністю модернізованих національних форм, то навіть тоді, коли ландшафт навколо має певний національний колорит, він не створений відповідно чітко прописаних канонів на основі місцевих релігій і вірувань.

Отже, правильно буде говорити, про певну «пізнаваність» національної приналежності таких сучасних об'єктів і наслідування саме тих ознак, які традиційно асоціюються з цією національною приналежністю до Китаю.

Крім того, в сучасній архітектурі «відійшла» романтична поетична складова, характерна для більшості видатних історичних об'єктів, коли павільйонам давались певні символічні назви, часто пов'язані з поетичними рядками, або назва храму чи пагоди була пов'язана з певною легендою. Назви сучасних громадських об'єктів найчастіше мають за мету комерційну привабливість.

Те, що в сучасних об'єктах основні прояви модернізованих національних мотивів спостерігаються найчастіше на рівні даху, є цілком обґрунтованим, оскільки історично саме дах формував силует традиційного китайського павільйону і існувала велика кількість типів дахів, пристосованих до природно-кліматичних умов конкретних регіонів і відповідних до функції павільйону (храмовий, палацовий, садовий і т.д.). Враховуючи основну роль даху в давні часи, його прикрашали кольоровою черепицею і скульптурним декором певного символічного значення. Саме тому в представленому дослідженні особливо глибоко досліджувався аспект порівняння історичних дахів і дахів сучасних об'єктів провінції Шаансі, стилізованих під традиційні.

2.3. Пам'яткоохоронна діяльність із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі

До початку ХХ століття дослідження стародавньої китайської архітектури проводились виключно іноземцями. Першим китайським науковцем-дослідником вітчизняної архітектури став Лян Сичен (1901-1972), який захопився дослідженнями історичних об'єктів після віднайдення в 1920-х роках копії манускрипту «Інцзаофаши» («Будівельні стандарти»), який був написаний в 1103 році чиновником придворним династії Сун. Після того, як в 1931 році Лян Сичен очолив Товариство (згодом – Інститут) з дослідження китайської архітектури, він організовував натурні обстеження і польові дослідження багатьох видатних об'єктів в різних регіонах Китаю. В період з 1931 до 1941 року було таким чином обстежено коло 2 тисяч пам'яток з п'ятнадцяти провінцій Китаю, а самі матеріали були опубліковані в монографіях і наукових статтях, що фактично відкрило для китайців їх власну архітектуру. Серед цих видань основне місце займає написана англійською мовою «Ілюстрована історія китайської архітектури» (1947), де Лян Сичен систематизував інформацію про обстежені ним пагоди і створив хронологічну схему еволюції типів пагод в регіонах Китаю. Показово, що до цього часу така еволюційна схема пагод залишається єдиною, складеною китайськими науковцями.

Сьогодні пам'яткоохоронна діяльність в провінції Шаансі відповідає загальній політиці держави з охорони і збереження національної культурної спадщини і включення її до світових пам'яткоохоронних реєстрів. Серед таких прикладів в Китаї останніх років варто назвати включення до списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО кількох унікальних садів Сучжоу: в 1997 році – садів «Чжочженьюань», «Лююань», «Ваншиюань», «Хуаньсюшаньчжуан», в 2000 році – садів «Цанлантин», «Шицзилінь», «Іпу», «Оуань» та «Туйсиюань».

Проаналізуємо перелік видатних об'єктів різних періодів і акцентуємо увагу на деяких з них.

Династія Чжоу (Zhou) (Рис.2.3-1)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться дев'ять визначних об'єктів – руїни будівель і гробниці.

Династія Цинь (Qin) (Рис.2.3-2)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться шість визначних об'єктів – руїни і гробниці.

Палац Афанг (букв. «біля столиці») вважається палацом першого імператора Китаю Цинь Ши Хуанді, котрий відомий як об'єднувач земель Китаю, до того розрізнених, під своєю владою. Цей імператор був і ініціатором будівництва Великої Китайської стіни. Він був зведений на південному березі річки Вей біля гори Лі в 212 році. Датою його будівництва називають 212 рік. Будівництво палацу мало символізувати велич імператорської влади, тому він був оздоблений особливо пишно.

Про унікальне значення цього об'єкту свідчили його грандіозні розміри: площа 150 кв.м, вміщення одночасно близько 10 тисяч осіб з штандартами імператорської армії. Археологічні дослідження виявили залишки фресок із зображеннями тваринного світу, фрагменти декору і візерунчастої плитки.

До 1923 року точне місце розташування палацу було не відоме, існували лише припущення. Його було встановлено лише в 1923 році і остаточно підтверджено лише після Другої світової війни та подій в Китаї археологами Су Бвнчі і Хе Шисін. В результаті розкопок, які тривали в наступні десятиліття, було висловлено судження про різночасовість об'єктів палацового комплексу, де до періоду Цинь відносились лише парадна зала. В

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Чжоу (Zhou)	
Вид	Назва
Руїни	1) Дільниця Фенгхао (Fenghao Site)
	2) Дільниця селища Хутуо (Hutuo Village Site)
	3) Руїни Ченгуань (Chengguan Ruins)
	4) Руїни Куйцзябао (Cuijiabao Ruins)
	5) Руїни храмового селища Бейчжанба (Ruins of Beizhangba Temple Village)
	6) Руїни Сонкун (Songcun Ruins)
Гробниці	7) Гробниця Лао цзи (Tomb of Laozi)
	8) Гробниця Чжоу Му (Tomb of Zhou Mu)
	9) Гробниця Ван Цзи (Tomb of Wang Ji)

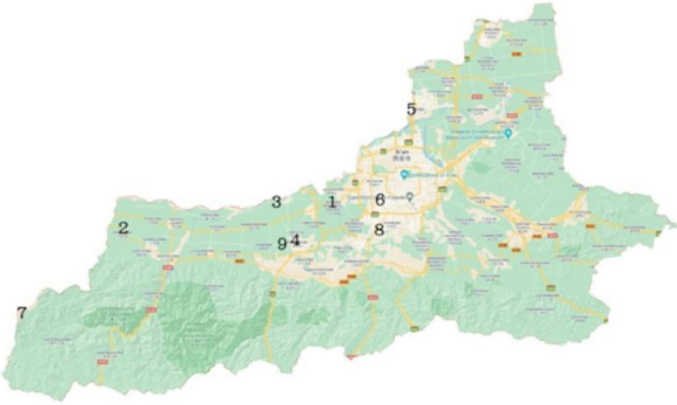

Рис.2.3-1. Видатні об'єкти династії Чжоу

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Цинь (Qin)	
Вид	Назва
Руїни	1) Дільниця палацу Афанг (Afang Palace Site)
	2) Дільниця палацу Дінху Яньшоу (Dinghu Yanshou Palace Site)
	3) Руїни Сіюй (Xiyu Ruins)
Гробниці	4) Мавзолей Цинь Донг (Qin Dong Mausoleum)
	5) Гробниця Цинь ІІ Хухая (Tomb of Qin II Huhai)
	6) Мавзолей Цинь Ши Хуан (Qin Shi Huang Mausoleum)

Рис.2.3-2. Видатні об'єкти династії Цинь

1961 року всю ділянку палацу Афанг було включено до списку пам'яток під національною охороною.

Оскільки палац зберігся у вигляді руїн, згодом було прийнято рішення відбудувати його в 1995 році на попередньому місці з включенням збережених артефактів. Комплекс палацу Афанг був відтворений на основі історичних описів і матеріалів натурних обстежень. Сьогодні він є відомою туристичною принадою, де проводяться тематичні екскурсії і театралізовані шоу з феєрверками.

Ще один історичний об'єкт періоду Цинь, мавзолей Цинь Донг, знаходиться біля західного підніжжя гори Лішань. Він має значно менші масштаби у порівнянні з іншими аристократичними мавзолеями. Мавзолей є похованнями членів династії Східна Цинь. Було виявлено три гробниці і п'ять поховань. Археологічні розкопки встановили, що це поховання правителя Цинь Чжаосяна і вдови імператриці Тан, правителя Цинь Чжуансяна і імператриці, ще одного правителя і імператриці Сюань, гіпотетично тут були поховані правитель Сяовень і імператриця Хуаян.

Унікальним артефактом доби Цинь, відомим на весь світ, є так звана «Гробниця тисячі теракотових воїнів», мавзолей першого імператора Китаю Цинь Ши Хуанді, який будували протягом 38 років (246-208 рр. до н.е.), хоча відносно періоду і тривалості будівництва досі тривають суперечки, згідно іншої версії, його зводили протягом семи років (219-213 рр. до н.е.). Мавзолей знаходиться в районі Ліньтонг в Сіані, під 76-метровою гробницею у формі усіченої піраміди. Оскільки, як вже зазначалося вище, більшість складових давньої китайської архітектури мали символічний зміст, план мавзолею являв собою копію плану столиці династії Цинь Сяньяну з поділом на внутрішнє та зовнішнє місто. Таким чином, окружність зовнішнього міста становила 2,5 км, а зовнішнього 6,3 км, гробниця була побудована на південний захід від внутрішнього міста і була зорієнтована на схід. Центральним елементом поховального комплексу була головна усипальня з труною і артефактами.

Мавзолей потерпав від політичних негараздів: ще до завершення будівництва спалахнуло селянське повстання, тому будівництво було перервано, а 700 000 працівників кинуте на придушення повстання. Згідно легенд, гробницю грабували і спалювали, однак археологи не знайшли слідів руйнування, лише сліди вогню в ямах, де знаходилась Теракотова армія. В 1987 році мавзолей включно з Теракотовою армією було включено до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Археологічні розкопки поховання тривають і досі. Багато китайських вчених аргументують необхідність повного розкриття поховання включно з підземною частиною тим, що об'єкт знаходиться в сейсмічній зоні і існує загроза його руйнування, до поховання можуть дістатись «чорні археологи» і, крім того, розкриття підземної частини стане додатковою туристичною принадою. Водночас є побоювання, що сучасні китайські технології не дадуть змогу дослідити такі величезні підземні простори без пошкоджень, наводячи приклад обсіпання на початку розкриття фарбового шару теракотових фігур воїнів. Саме тому Державне управління культурної спадщини Китаю вважає доцільним спочатку провести потрібні обстеження і розробити програму захисту підземної частини.

Династія Хань (Han) (Рис.2.3-3)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться вісімнадцять визначних об'єктів –руїни і гробниці, а також приклади різьблення по каменю.

Оскільки артефакти ранніх династій – це руїни і гробниці, варто охарактеризувати стан їх обстеження і дослідження на прикладі гробниць династії Західна Хань (206 р.до н.е. – 24 р.н.е.). Два імператорських мавзолеїв розташовані на південний схід від міста Сіань, а дев'ять мавзолеїв розташовані один за одним в напрямку схід-захід на північ від Сіаня. Імператорські поховання утворюють лінію. По цих похованнях було встановлено, що династією Західна Хань правили тринадцять імператорів,

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Хань (Han)	
Вид	Назва
Гробниці	1) Гробниці династії Західна Хань (Tombs of Western Han Dynasty)
	2) Мавзолей королеви Доу (Mausoleum of Queen Dou)
	3) Поховання-мавзолей (Tomb of du mausoleum)
	4) Гробниця Чен Піна (Tomb of Chen Ping)
	5) Мавзолей Ба (Ba Mausoleum)
	6) Родинний цвинтар Фенціюань династії Західна Хань (Fengqiuyan Western Han Family Cemetery)
	7) Мавзолей королеви-матері Бо (Mausoleum of the Queen Mother Bo)
Руїни	8) Руїни Ма інг (MaYing Ruins)
	9) Руїни міста Хан Чаньань (Han Chang'an City Ruins)
	10) Руїни міста Ліян (Ruins of Liyang City)
	11) Дільниця басейну Тайє (Taiye Pool Site)
	12) Руїни Чжаолунь (Zhaolun Money-making Ruins)
	13) Дільниця селища Хуандуй (Huangdui Village Site)
	14) Дільниця палацу Дінху Яньшоу (Dinghu Yanshou Palace Site)
	15) Руїни Сіюй (Xiyu Ruins)
	16) Дільниця палацу Цзяньчжан (Jianzhang Palace Site)
Різьблення по каменю	17) Скульні малюнки пастушків і ткаць (Cowherd and Weaver Girl Rock Carvings)
	18) Сіанський «ліс стел» Xi'an Forest of Steles

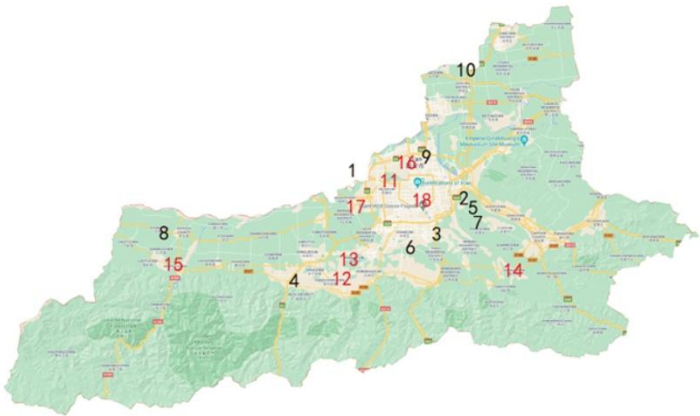

Рис.2.3-3. Видатні об'єкти династії Хань

вдова імператриця не мала власної гробниці і була під похована до іншої гробниці. Так і не було знайдено місця останнього імператора династії.

За винятком гробниці Янлін жодна з гробниць не була ретельно розкопана і досліджена археологами, а ідентифікація поховань в основному застовується на текстах стел перед кожним мавзолеєм.

Гробниці династії Західна Хань стали взірцями для вісімнадцяти імператорських гробниць династії Тан і шести гробниць династії Сун. За винятком гробниці Балінг, гробниці династії Західна Хань побудовані за зразком мавзолею імператора Цінь Ши Хуанді, де власне поховальна камера перекривалась квадратною або прямокутною усіченою великою земляною пірамідою стороною основи 150-170 м, висотою 20-30 м. З низки гробниць більшими розмірами відрізняється лише мавзолей Маолінг.

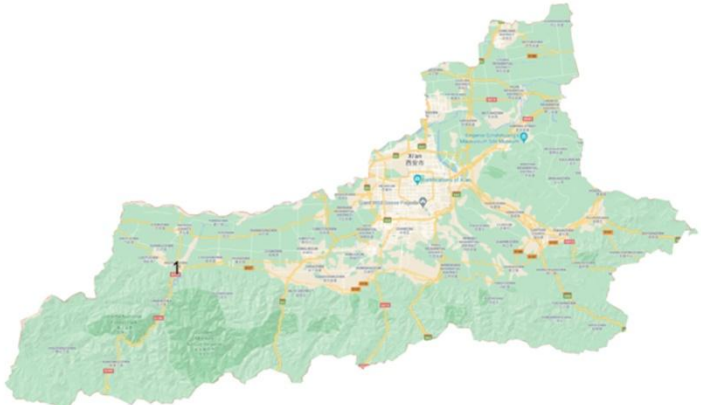
Попередні дослідження встановили наявність в гробниці кількох розписаних поховальних камер з відповідним інвентарем і ритуальними ознаками. Імператриці поховані в одній могильній зоні, але в окремих поховальних камерах, причому гробниці імператриць менші гробниць імператорів. Винятком є спільне поховання імператора Лю Бана і імператриці Лю.

Обстеження довели, що найбільш ранні гробниці Чанлінг і Анлінг прямокутні в плані, а всі наступні – квадратні. Проблемою збереження є ерозія ґрунтів, тому встановити точно первісні розміри гробниць неможливо, приблизно підраховано згідно одиниць довжини в часи династії Хань, що перші дві гробниці мали розміри в плані 139 x 166 м, наступні були з стороною квадрату 166, 222 або 249 м. Також було встановлено, що кургани орієнтували по сторонах світу, близько до осі північ-південь з відхиленням до 14 градусів. Винятком є гробниця Балінг, де поховальні камери влаштовано прямо в товщі природної скелі.

Династія Суй (Sui) (Рис.2.3-4)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться один визначний об'єкт-башта.

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Вид	Династія Суй (Sui)
	Назва
Башта	1) Пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple)

The map shows the geographical outline of Shaanxi Province, China, with various cities and towns marked. A red dot indicates the location of the Hannah Pagoda of Xianyou Temple in the central-western part of the province.

Рис.2.3-4. Видатні об'єкти династії Суй

Династія Тан (Tang) (Рис.2.3-5)

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Тан (Tang)	
Вид	Назва
Башта	1) Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower)
	2) Башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower)
	3) башта Да-Ян (Da-Yan Tower)
	4) Башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower)
	5) Башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower)
	6) Башта Чжаохуей (Zhaohui Tower)
	7) Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda)
	8) Ступа Цзюмолуошен (Jiumoluoshen stupa)
	9) Пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda)
	10) Восьма башта хмари (Eight Cloud Tower)
Грот	11) Гроти гори Цинхуа (Tsinghua Mountain Grottoes)
Руїни	12) Ділянка мосту Дунвей (Dongwei Bridge Site)
	13) Руїни палацу Сінцин (Xingqing Palace Ruins)
	14) Ділянка палацу Хуацзин (Huaqing Palace Site)
	15) Руїни Хуаньцю (Huanqiu ruins)
	16) Руїни палацу Дамін (Daming Palace Ruins)
Храм	17) Храм Сянцзи (Xiangji Temple)
Гробниця	18) Поховання Лі Шен (Li Sheng tombstone)

Рис.2.3-5. Видатні об'єкти династії Тан

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться вісімнадцять визначних об'єктів різного функціонального призначення – башти, гроти, руїни, храми, гробниці. Це свідчить про те, що починаючи з доби Тан ми маємо значно більший обсяг інформації про архітектуру і будівництво Китаю на цьому періоді і до наших часів збереглася велика кількість не лише руїн будівель і поховань, а й самі будівлі. До цього періоду належить велика кількість башт, які збереглися, і саме вони становлять основну частину спадщини доби Тан в провінції Шаансі, внесена до регіонального реєстру.

Династія Сун (Song) (Рис.2.3-6)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться п'ять визначних об'єктів: башти, руїни, скельні зображення та гробниці.

Характерним прикладом проблем, з якими стикаються при охороні історичних об'єктів провінції Шаансі є башта Дацинь (буддійська пагода Дацинь), яка згадується в історичних поезіях. Пагоду пошкодив землетрус в 1556 році і з того часу вона стоїть в занедбаному стані, а багато підземних приміщень храму Дацинь завалені. Проблема полягає в тому, що башта знаходиться не в місті і доступ до неї утруднений.

Династія Юань (Yuan) (Рис.2.3-7)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться п'ять визначних об'єктів: храми, мост, руїни палацу та цвинтар.

На прикладі палацу Чоньян можна простежити етапи виникнення, розквіту і занепаду видатного об'єкту, зведеного в добу Цзінь, з розквітом в добу Юань, з занепадом в добу Мін і в добу Цін. Протягом століть це був відомий осередок даосизму з палацами, храмами і павільйонами. За часів династії Цін зали Лінгуань і Ціжень зазнали перебудов. Тут збереглися понад

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Сун (Song)	
Вид	Назва
Башта	1) Башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower)
	2) Башта Цзинде (Jingde Tower)
Руїни	3) Руїни палацу Цзуншен (Ruins of Zongsheng Palace)
Храм	4) Скельні зображення храму Волонг та залізний дзвін (Wolong Temple Rock Carvings and Iron Bell)
Гробниця	5) родинний цвинтар Лантянь Лу (Lantian Lu Family Cemetery)

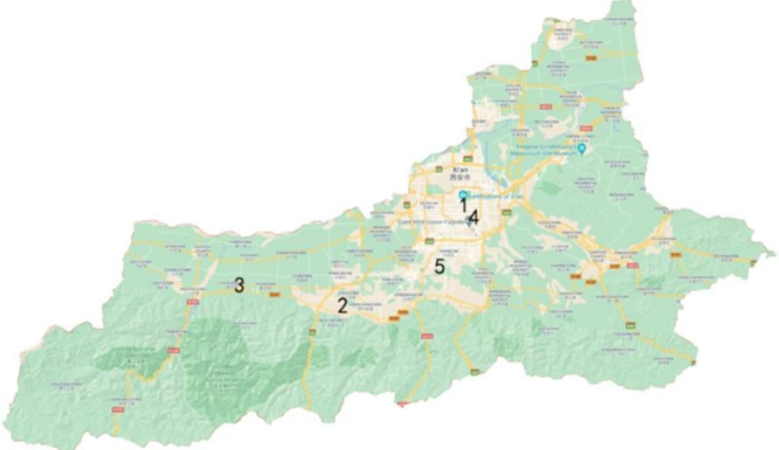

Рис.2.3-6. Видатні об'єкти династії Сун

Видатні об'єкти провінції Шаансі

Династія Юань (Yuan)

Вид	Назва
Храм	1) Храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple)
Ліс стел	2) Ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян (Forest of Steles in the Ancestral Temple of Chongyang Palace)
Кам'яна статуя	3) Міст Юйсянь та кам'яні статуї (Yuxian Bridge and Stone Statues)
Руїни	4) Руїни Ордуо (Orduo Ruins)
Гробниця	5) Цвинтар родини Юань (Yuan Family Cemetery)

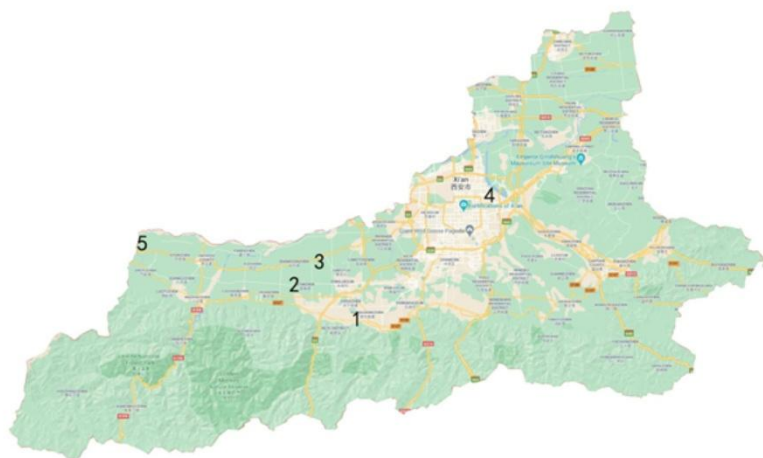

Рис.2.3-7. Видатні об'єкти династії Юань

вісімдесят древніх кам'яних стел, пов'язаних з історією секти даосизму Цюаньчжень, серед яких стела з портретами засновників секти Ван Чуньяна і Цичжєня, стела з віршами Ван Чуньяна, і стела з віршами, написаними каліграфом династії Юань Чжао Менфу, Стела імператорського одягу династії Юань, стела Дао Сін імператора Юань Суня, стела Вутун імператорського указу в стінах Хань і Монголії Хеб, стела із зображенням сюжету «Чжун Куй зображує привидів» та інші. Сьогодні розташовані по головній осі комплексу даоські храми відкриті для поклоніння. Територія функціонально розділена на східну та західну зони з окремими підзонами для огляду лісу стел, гробниці Чуньяна, залу Вужень, залу Цзіетай, залу Яншен і житлових зон даосів.

Династія Мін (Ming) (Рис.2.3-8)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться двадцять два визначних об'єкти. Це переважно храми різних конфесій, башти, гробниці, руїни, мости.

Звернемо увагу на особливості збереження і функціонування окремих об'єктів цієї доби, оскільки деякі видатні храми сьогодні функціонують як діючі.

Слід акцентувати проблему збереження шестиярусної башти храму Сіань Ваньшоу, яку ще називають «Сіаньською Пізанською вежею». Ця вежа – єдине, що лишилось від храмового комплексу Ваньшоу доби Мін. Після злив у травні 2011 року вона сильно нахилилась в північно-західному напрямку. Для перешкодження падінню на третьому і четвертому ярусах башти встановили три сталеві каркаси, а навколо башти спорудили залізну огорожу. Проблема полягає в тому, що сама падаюча башта виходить на спортивне поле середньої школи Сігуан і огорожена територія зацмає одну п'яту частину спортивної території та перекриває бігову доріжку. Проблема виявилась настільки серйозною, що керівництво школи повідомило про неї Бюро культурних реліквій міста Сіань. Бюро культурних реліквій зазначив,

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Мін (Ming)	
Вид	Назва
Храми	1) Храм Архата (Arhat Temple)
	2) Храм Доньюе (Dongyue Temple)
	3) Академія Гуаньчжун (Guanzhong Academy)
	4) Башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower)
	5) Мечеть Маленька Піюань (Little Piuyan Mosque)
	6) Конфуціанський храм Хусіаня (Huxian Confucian Temple)
	7) Храм Гуншуй (Gongshui Temple)
	8) Храм Баксіань (Baxian Temple)
	9) Храм Каотан (Caotang Temple)
	10) Храм Шуйлу (Shuilu Temple)
Висотні будівлі	11) Лоугуантай (Louguantai)
	12) Павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion)
	13) Павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building)
	14) Сіаньська барабанна башта (Xi'an Drum Tower)
	15) Сіаньська вежа дзвонів (Xi'an Bell Tower)
	16) Дзвіниця Хусянь (Huxian Bell Tower)
Гробниці	17) Гробниця Лу Нань (Lu Nan Tomb)
	18) Гробниця короля династії Цинь (Tomb of King Qin Dynasty)
	19) Гробниця Ван Цзюсі (Tomb of Wang Jiushi)
Руїни	20) Руїни палацової стіни Цинь періоду династії Мін (Ruins of Ming Dynasty Qin Palace Wall)
	21) Руїни дощатої дороги Тан'юй (Tangyu Plank Road Ruins)
	21) Руїни дощатої дороги Тан'юй (Tangyu Plank Road Ruins)
Міст	22) Міст Тайши (Taishi bridge)

Рис.2.3-8. Видатні об'єкти династії Мін

що вдалось стабілізувати нахил вежі за допомогою сталевих каркасів і триває робота по повернення вежі у вертикальний стан.

Храм Баксіань присвячений восьми безсмертним і є даоським храмом, побудованим спочатку за часів династії Сун (960-1279), згодом неодноразово перебудованим. Зокрема, останній раз він зазнавав змін на початку ХХ століття і саме остання імператриця Цисі назвала його «Даоським храмом восьми безсмертних». Попри те, що це історична пам'ятка архітектури, він є діючим храмом.

На сьогоднішній день цей храм є найбільшим і найвідомішим даоським храмом в Сіані площею території близько 73 333 кв.м. Ділянка храму символічно розділена на три частини:

1 частина - гірські ворота, арки, екранні стіни, дзвіниця, барабанна вежа, Міст зустрічі, внутрішній двір, п'ять залів.

Паломники входять через ворота і бачать зліва і справа дзвіницю та барабанну вежу та Міст зустрічі безсмертних в пам'ять про Ван Чон'яна (засновника гілки даосизму Цюаньчжень) посередині внутрішнього двору. У головній залі Лінггонг встановлена для поклоніння поліхромна статуя Юйлінгуань (святого покровителя даосів), якій поклоняються, разом із Величним Зеленим Драконом і Величним Білим Тигром.

2 частина – власне основна частина храму з головною святинею – Залою восьми безсмертних з поліхромними глиняними скульптурами даоського імператора Дунхуа та восьми безсмертних.

3 частина – зала Доуму, східний двір, Печера Лузу, Зал Короля Медицини та Зал Тайбай.

Історія ще одного видатного історичного об'єкту – храму Каотан – охоплює кілька династійних періодів. В епоху пізньої Цинь він бере початок від саду Сяоян (逍遙園), заснованого імператором Яо Сіном (384–417) у 401 році, для проживання буддійського місіонера-ченця Кумараджіви. В епоху Суй в 606 році храм отримав в дарунок статую Будди від губернатора

префектури Чженчжоу. В період Тан храму покровительствовали імператори Тайцзун, Сюаньцзун і Сяньцзун (806-820), останній сприяв перебудові храму і зміні його назви на «Храм Ці Чань» (栖禪寺). Падіння імперії Тан негативно позначилось на долі храму і станом на початок X століття він знаходився у напівзруйнованому стані. Відродження храму розпочалось за династії Сун, а саме в 966 році, коли його від реставрували і знов змінили його назву на «Храм Цінлян Цзяньфу» (清凉建福寺). Наступні перебудови відбулись в період Цзинь, коли в 1193 році було повернуто первісну назву храму і добудовано лекційну залу. В 1734 році в добу Цин храм знов перейменовують на «храм Шень'ень» (圣恩寺), що означає королівська милість. У період Тунчжі (1862–1874) під час воєнних дій храм був повністю зруйнований, а після відбудови у 1881 році змитий повинню.

Після заснування Китайської Народної Республіки в 1952 році провели ґрунтовну реставрацію всього храмового комплексу, а в 1956 році храм Каотан включено до списку найважливіших регіональних пам'яток провінції Шаансі. В 1983 році храм отримав статус основного національного буддистського храму провінції і в 1984 році він знов став функціонувати як діючий храм.

Основні споруди розташовані по центральній осі, а сам комплекс має п'ять внутрішніх дворів. Послідовно розташовані Зал Шаньмен (11 x 6,8 м, з двосхилим дахом і одними дверима), Зал Чотирьох Небесних Царів (з статуями Будди Майтреї і Чотирьох Небесних Царів), Зал Махавіра (з статуями Шак'ямуні, Амитабхи та Бхайсаджягуру з учнями Кассапа Будда і Ананда, навколо зали знаходяться статуї вісімнадцяти архатів, а сам зал перекритий двосхилим і вальмовим дахом), Зал Дабей (Зал Великого співчуття) (18,21 x 9,5 м, перекритий двосхилим дахом), Зал Ксітігарбха, Зал Трьох Святих і Кімната настоятеля. По обидві сторони від центральної осі розташовані дзвіниця, Барабанна вежа, Меморіальний зал Кумараджіви (24 x

16,5 м, з статуєю Кумараджіви на лотосовому троні і розписати літаючих апсар, кам'яна пагода (мармурова восьмигранна дванадцятиповерхова ступа Кумараджіви епохи Пізня Цинь (384-417) висотою 2,46 м, Зал лежачого Будди, павільйон Гуаньїнь і кімнати. Зберігся також дзвін династії Мін.

Окремо варто сказати про сучасне функціонування веж. Сіаньська вежа дзвонів найбільша та найбільш збережена серед веж стародавнього Сіаня. Після заснування Китайської Народної Республіки Сіаньську вежу дзвонів п'ять разів капітально реставрували. В 1956 році об'єкт було внесено до списку культурних реліквій провінції Шаансі, які перебувають під охороною, а в 1996 році до списку національних реліквій. З 1984 року вежа відкрита для відвідування. В дні святкування Дня праці і Національного дня вежа використовується як трибуна під час проведення параду.

Інакше функціонує так звана Сіаньська барабанна башта, де на першому поверсі знаходиться зала музею з експозицією великих барабанів різних часів, а біля головного входу знаходиться барабан, коло якого туристи можуть фотографуватись. Щодня тут проводять барабанне шоу, а з верху башти відкривається панорама міста Сіань.

Династія Цин (Qing) (Рис.2.3-9)

В списку пам'яток культури провінції Шаансі (Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau) знаходиться десять визначних об'єктів. Це храми різних конфесій, малаці, руїни, поховання.

Звернемо увагу на два історичні об'єкти династії Цин: мечеть Дапіюань як приклад трансформації ісламських канонів під впливом китайської архітектури і храм Гуанжень як приклад протилежного явища, не-розчинення тибетської архітектури під впливом китайських традицій.

Цікавим прикладом трансформації форм ісламської архітектури під впливом китайських архітектурно-мистецьких традицій є мечеть Дапіюань площею 3333 кв.м, будівельною площею 1610 кв.м і площею молитовної зали 354 кв.м. Мечеть пережила перебудову: збудована в 1411 році, на

дев'ятий рік епохи Юнле періоду династії Мін, в 1985 році вона була

Видатні об'єкти провінції Шаансі	
Династія Цин (Qing)	
Вид	Назва
Храми	1) Храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County)
	2) Зал пращурів Ван в окрузі Ху (Wang's Ancestral Hall of Hu County)
	3) Мечеть Даріюань (Dariyuan Mosque)
	4) Древні будівлі храму Гуанжень в Сіані (Ancient buildings of Guangren Temple in Xi'an)
	5) Храм Дасиншань (Daxingshan Temple)
	6) Храм Ду Гонг (Du Gong Temple)
	7) Зал пращурів Чжоучжи Ванга (Zhouzhi Wang's Ancestral Hall)
Палац	8) Другий Святий палац (Second Holy Palace)
Руїни	9) Колишня резиденція Лу Ханьліня (Lu Hanlin's Former Residence)
Гробниця	10) Гробниця Лі Юна (Tomb of Li Yong)

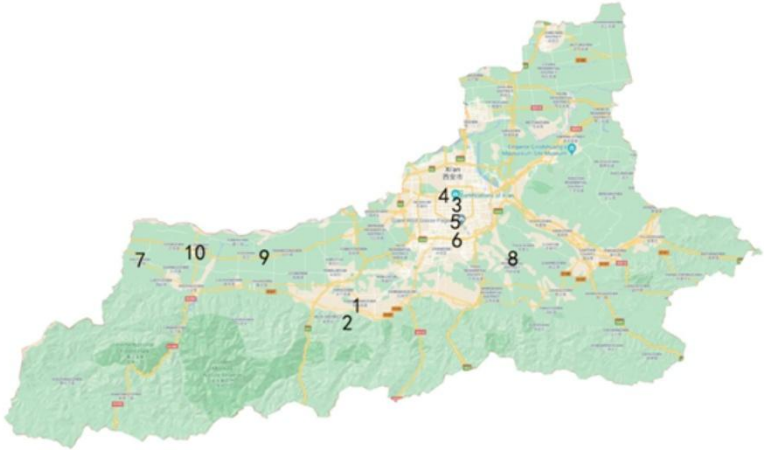

Рис.2.3-9. Видатні об'єкти династії Цин

перебудована і реконструйована. Зовні вона має традиційний китайський вигляд, всередині ділянки – озеленення квітами та деревами.

Іншим прикладом є храм Гуанжень (Гуангрень), який знаходиться коло північно-західної міської стіни Сіаня і є єдиним тибетським монастирем в провінції Шаансі. Цікавим фактом є те, що тут тибетська архітектура не розчинилась у традиційній китайській архітектурі, як це відбулось з мечеттю Дапіюань.

Попри певну схожість з архітектурою власне китайських храмів і палаців, цей комплекс містить помітні ознаки тибетської буддистської архітектури.

В 1952 році комплекс храму вперше був перебудований, зміни торкнулись таких приміщень, як Зала Махавіра, Зал зберігання Сутр і Зал Бодхісаттви. В 1983 році комплекс здобув статус основного буддійського монастиря цього регіону. В 2006 році храм був знов відремонтований і розширений прибудовами.

Сьогодні комплекс займає територію площею 1,3 га, ділянка розпланована з півдня на північ з послідовним розташуванням таких елементів: Гірські ворота, Зал Деваджара, Зал Махавіра, Зал тисячі Будд і Зал зберігання Сутр, з обох сторін є холи, флігелі та внутрішні дворики. Комплекс зазнав суттєвих змін відповідно до первісного вигляду, так, в 2006 році був добудований Зал тисячі Будд, в якому поклоняються Цону Кхапи, адепту тибетського буддизму. Поєднанням сучасних добудов з історичними артефактами є розташований перед цією залюю мармуровий лотос періоду імператора Цяньлуна з династії Цин. В Залі Зберігання Сутр є цинська версія «Тибетської сутри Ганчжуер» в 108 томах і версія «Серце сутри Праджня Парамінта» у 6600 томах.

Серед важливих релігійних і культурних артефактів варто назвати так звані вісім скарбів:

- «Стела храму Гуангрень, споруджена за імператорським наказом», написана імператором Кансі;

- автентична кам'яна скульптура «Стела храму Гуангрень, споруджена за імператорським наказом».
- версії доби Мін текстів «Серце сутри Праджня Парамінта» в 6600 тома
- мармуровий чан у вигляді лотосу, дарунок імператора Цяньлуна;
- так званий Лotosовий трон династії Тан для підніжжя статуї Будди Шак'ямуні;
- парні ліхтарі у вигляді драконів – дарунок останньої імператриці Цисі;
- сандаловий трон династії Цин у Великій залі;
- Золота Мандала з ручним гравіюванням з Непалу.

За китайською традицією, на території комплексу є священні дерева, їх шість:

- «Кипарис, що висить на одязі»;
- 300-річний «кипарис Куйлан»;
- 100-річний «Дволистий кипарис» (Дерево Єдності або Дерево Гармонії);
- два 100-літніх червоних дерева;
- 100-річне гвоздичне дерево;
- два «чутливих дерева».

Таким чином, маємо ствердити, що артефакти ранніх періодів збереглися виключно у вигляді руїн та поховань-гробниць, згодом перелік урізноманітнюється і представлений також пагодами, храмами, палацами, мостами, тощо.

Пагода Ханна храму Сяньюй включена до національного реєстру в 1998 році. В 1996 році було ліквідовано нахил в 1 метр Великої пагоди диких гусей, в 1963 році вона стала об'єктом національної спадщини, а в 2013 – світової спадщини ЮНЕСКО. Об'єктом національної спадщини є і Мала пагода диких гусей. Пагода Шаньдао храму Сянцзи отримала національний охоронний статус в 2001 році, в тому ж році, що і ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян. Храм Хуаян округу Ху має статус регіональної пам'ятки провінції Шаансі. Храм Архата отримав регіональний статус в 2008 році. Пам'яткою регіонального значення є храм Баксіань, храм Каотан є пам'яткою національного значення. Храм Шуйлу має статус національної пам'ятки з

1996 року. Сіаньська барабанна башта і Сіаньська вежа дзвонів є пам'ятками регіонального значення з 1956 року, національного значення – з 1996 року, в 2019 році отримав національний статус храм Дон'юе округу Ху, в 1983 році - древні будівлі храму Гуанжень в Сіані. В 1956 році отримав регіональний статус, а в 1983 році національний статус храм Дасиншань.

Висновки

1) Враховуючи багатоаспектність дослідження, було застосовано комплекс загальнонаукових методів, які дозволили визначити специфіку традиційних будівель провінції Шаансі і провести їх порівняння з тими сучасними об'єктами, де було застосовано модернізовані елементи і форми традиційної китайської архітектури. Такий комплексний підхід до проблеми дослідження дозволив виявити першозразки історичних будівель провінції Шаансі, на основі яких утворились численні варіації, найбільш характерні типи пагод і павільйонів, простежити, як змінювалась архітектура протягом різних династій і які об'єкти представлені найбільш широко, виявити перелік характерних історичних композиційних прийомів і форм і потім так само проаналізувати сучасні об'єкти з модернізованими національними елементами.

2) Основним методом дослідження є метод системно-структурного аналізу, який дозволив простежити спільне і відмінне між різними об'єктами на різних ієрархічних рівнях, а основним апаратом дослідження є створені на його основі структурно-логічні моделі, перша з яких стосується композиційної побудови, а друга – аналізу морфології традиційних і сучасних форм. Ці моделі є доказовою базою отриманих висновків.

3) Провінція Шаансі є зосередженням унікальних артефактів багатьох династій, які внесено до світового, національного і регіонального пам'яткоохоронних реєстрів. З них: дев'ять визначних об'єктів – руїни будівель і гробниці часів династії Чжоу, шість визначних об'єктів – руїни і

гробниці часів династії Цинь, вісімнадцять визначних об'єктів – руїни і гробниці, а також приклади різьблення по каменю часів династії Хань, один визначний об'єкт-башта часів династії Суй, вісімнадцять визначних об'єктів різного функціонального призначення – башти, гроти, руїни, храми, гробниці часів династії Тан, п'ять визначних об'єктів часів династії Сун, п'ять визначних об'єктів часів династії Юань, двадцять два визначних об'єкти – храми різних конфесій, башти, гробниці, руїни, мости династії Мін, десять визначних об'єктів – храми різних конфесій, палаци, руїни, поховання часів династії Цин). Від ранніх династій об'єкти збереглися виключно у вигляді гробниць та руїн, найбільша кількість об'єктів – часів династій Тан, Мін, Цин. Найкраще збереглися храми і храмові комплекси, тому основний аналіз проведено саме по цих об'єктах.

Головним осередком історичних об'єктів є колишня столиця кількох династій – місто Сіань.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ

АРХІТЕКТУРИ ПРОВІНЦІЇ ШААНСІ І ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК В СУЧАСНІЙ АРХІТЕКТУРІ

3.1. Принципи композиційної побудови пагод, храмів, малих архітектурних форм-павільйонів

Складність дослідження конкретних існуючих пам'яток архітектури провінції Шаансі різного призначення є те, що по більшості з них в доступі немає обмірних креслень, тому автором було виконано креслення фасадів з використанням методу фотограмметрії, тобто фасадних фотографій, де ці об'єкти зображено без перспективного скорочення, а відтак без викривлення реальних пропорцій і співвідношень частин будівлі.

Першою групою об'єктів, по яких виконувались фасадні креслення як основа для подальшого композиційного і морфологічного аналізу, стали стародавні пагоди. Як відомо, найдавніші пагоди зводились з дерева, однак вони не збереглися Єдиним таким прикладом є пагода Шаньямуні в окрузі Інсян провінції Шаньсі (1056).

Всі будівлі в давньому і середньовічному Китаї зводились на дерев'яній основі незалежно від функціонального призначення об'єкту (рис.3.1)

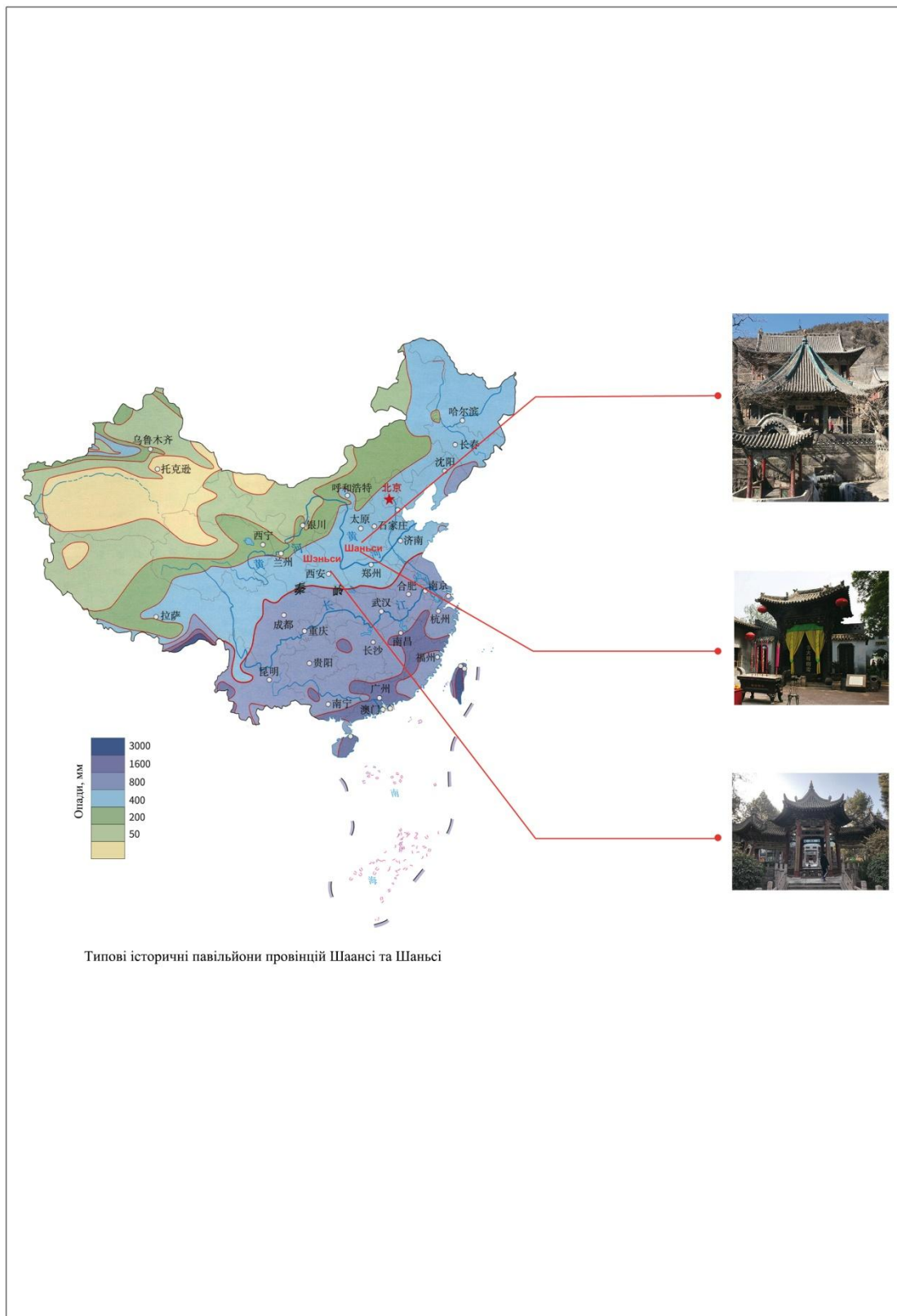

Рис.3.1. Стародавні павільйони провінції Шаансі і вплив рівня опадів на обриси дахів

На глиняний підмурок встановлювали дерев'яні стовпи, а на них кріпили балки і зверху влаштовували дах з покрівлею з черепиці або очерету. Стіни пагод, які збереглися, так само як палацових і храмових павільйонів, зводили з цегли.

Традиційно вважається, що найдавнішими прообразами пагод були давньоіндійські поховальні ступи (санскр. – квадратна чи кругла гробниця), які потім запозичив і трансформував буддизм в якості релікваріїв, якими вони і потрапили до Китаю разом з буддизмом, де всі різновиди пагод означаються одним словом «та» («фо та» – буддійські пагоди, або «бао та» – дорогоцінні пагоди). В давніх китайських прислів'ях є вказівка на традиційні пагоди: «Врятувати життя людини – справа більш праведна, ніж будівництво 7-поверхової пагоди». Тобто, досконалою вважалась пагода з сімома ярусами, хоча відомі приклади і тринадцяти ярусних пагод. Числа 7 та 13 вважались найбільш щасливими, однак це не було пов'язано з буддизмом.

Різні дослідники пропонували свою класифікацію типів китайських пагод. Так, перша спроба класифікації була здійснена в 1931 році німецьким дослідником Е. Бьоршманном, який запропонував розподіл на основі масштабу як основного критерію і форми:

- пагоди т.зв. великих форм (баштового типу), розділені на три підтипи: ступінчаста, кругла, з кількома ярусами;

- пагоди т.зв. малих форм, до яких віднесено пагоди-надгробки: пагоди-павільйони («тінге ши та»), пагоди буддійського канону («цзинчжуан ши та»), поховальні урни-ступи і пагоди для куріння благовоній («сян та»).

В класифікації пагод він виділяє і розподіл за будівельними матеріалами: пагоди з каменю, цегли, заліза і бронзи, облицьовані глазурованими керамічними плитками, зазначаючи, що із заліза і бронзи зводили пагоди малих форм (що цілком природно) і їх висота становила 3-9 м.

В класифікації Е. Бьоршманна немає типів пагод з помітним індійським впливом: пагод-ступ «цуйдупло», ламаїстських пагод «лама та», декорованих

пагод «хуа та», пагод «Діамантового трону» («цзиньган баоцзо та»). Це пояснюється тим, що він вважав першоосновою для китайських пагод не індійські впливи, а добуддійську місцеву архітектуру, яка і вплинула на образну доктрину китайських пагод.

Перша власне китайська типологія пагод була створена Лян Сиченом. Він виділив не два основних типи пагод, а п'ять і показав еволюцію типів типів і появу числених різновидів:

- однарусна;
- багатоярусна;
- багатокарнизна;
- пагода у формі пляшки;
- пагода з основою у формі важдри.

Він використовує і хронологічну класифікацію різних типів пагод:

- період простих форм і квадратного плану (500-900 рр.) – 7 типів пагод: пагода у вигляді терема («лоуге ши та»), пагода за типом павільйону («тінге ши та»), пагода з малою відстанню між карнизами ярусів, або багатокарнизна пагода («міянь ши та»), пагода «Діамантового трону» («цзиньган баоцзо та»), пагода за формою індійської ступи «цуйдупо», пагода буддійського канону («цзинчжуан ши та»), пагода-меморіал («цзаосян та»);

- період удосконалення і восьмикутного плану (1000-1300 рр.);
- період урізноманітнення (1280-1912 рр.).

Отже, Лян Сичен вважав головною ознакою переходу від простоти форм до удосконалення зміну форми плану з квадратної на восьмикутну, де паралельно тривало ускладнення конструктивної схеми, збільшення кількості ярусів, тощо. Основна відмінність запропонованої Лян Сиченом класифікації від класифікації пагод Е.Бьоршманна – це еволюційний підхід.

Пагода буддійського канону («цзинчжуан ши та»), яку виділив Лян Сичен, - це тип пагоди періоду Тан (618-907), заснований одночасно на китайських прототипах – опорах «цю» над похованнями доби Хань і на пагодах-стовпах «чжу та» в ранніх печерних храмах.

Пагода у вигляді терема починаючи з VIII століття урізноманітнюється в плануванні, крім квадратних і круглих планів з'являються полігональні.

Пагоди зводили з дерева, каменю, цегли, вкривали полив'яною черепицею, залізом, навіть позолотою. Усередкована класифікація типів пагод виглядає наступним чином. В плані пагоди були квадратні, круглі, гранчасті (шести – та восьмигранні), за типами:

- пагоди з закритим карнизом (密檐塔 miyanta) – найдавніший тип пагод (12-гранна 10-ярусна цегляна пагода з 15 щільними карнизами по кільцю, які зменшуються до вершини, в храмі Чунюеси повіту Денфен провінції Хенань (523);

- пагода-башта (楼阁塔 lougeta) – найбільш поширений в Китаї тип пагод на основі застосування кронштейнів конструкції «доу-гун»;

- пагода «Діамантовий трон» (金剛宝座塔 jingagnbaozuota) – нехарактерний, запозичений з Індії тип пагод з розташуванням групи пагод (одна в центри, чотири по чотирьох кутах) на щільному квадратном стилобаті («Діамантовому твоні»);

- дагоба ((喇嘛塔 lamata) – тибетська пагода з формою перевернутої чаші і завешенням у вигляді конуса з куполом на вершині, схожим на розкрити парасольку з бронзовими дзвіночками по боках купола, на величезній цегляній платформі:

- пагода «Мати і діти» (母子塔 muzita) – нехарактерний, комплекс з кількох білих пагод – найвищої «Матері» і менших, схожих здаля на квіти лотосу;

- ліс пагод (塔林 talin) – буддійський монастирський цвинтар з прахом монахів (найвідоміший, найдавніший і найбільший з 220 цегляних декорованих 3-7 ярусних пагод, в монастирі Шаолінь в провінції Хенань).

Втім, є і інша класифікація пагод, яку використовують Ло Чжевень і Цзян Сяопін. Вони виділяють не шість, як в попередній класифікації, а сім типів китайських пагод різних династійних періодів:

- пагода у вигляді терема («лоуге ши та»);
- пагода з малою відстанню між карнизами ярусів, або багатокарнизна пагода («міянь ши та»);
- пагода за типом павільйону («тінге ши та»);
- пагода за формою індійської ступи «цуйдупо»;
- пагода «Діамантового трону» («цзиньган баоцзо та»);
- декорована пагода («хуа та»);
- пагода через вулицю («годзе та»);
- пагода-ворота («та мень»).

Недосконалість цієї класифікації, на наш погляд, є невідповідність методу системно-структурному аналізу, коли порівнюються показники різних характеристик: форми (пагода у вигляді терема, пагода за типом павільйону, багатокарнизна пагода, пагода за формою індійської ступи «цуйдупо»), дизайну (декорована пагода) і місця розташування (пагода через вулицю, пагода-ворота).

Не відкидаючи індійських впливів на формування типів пагод в Китаї, зазначимо, що в Китаї, так само як і в Індії, тип пагоди поступово еволюціонував до вертикалізму і ця тенденція була притаманна буддизму в цілому.

Існує гіпотеза німецького дослідника Г. Франца про походження багатокарнизних (багатоярусних) китайських пагод від північно-індійських храмів з баштою-шикхарою. Цю гіпотезу він висунув в 1978 році.

Втім, було б невірним перебільшувати індійські впливи на формування китайських типів пагод, враховуючи такі суто китайські складові, як конструктивна схема «доу-гун», вісь північ-південь, симетрія, орієнтація приміщень по сторонам світу по фен-шуй, акцентуація головного об'єкту комплексу. В структурі буддійських пагод є підземні приміщення, зразком для яких були гробниці знаті доби Хань.

Враховуючи те, що завдання дослідження не стосуються удосконалення типології історичних пагод Китаю, ми не торкаємось

детально цього аспекту, однак визначаємо напрями можливих досліджень в цьому напрямку, коли класифіковано об'єкти за однією ознакою: або форма, або розташування (в місці, в селі, через вулицю, у вигляді воріт ітд.), або конструктивна схема, або тип плану, або дизайн (прийоми декорування, відсутність декору, мало декору, перенасиченість декором), поліхромія.

Традиційна китайська пагода – це трьохчастинна споруда, яка складається з цоколю, основної частини з ярусами і завершення. Найдавніші пагоди з'явилися біля 2000 років тому.

Періодами максимального розквіту будівництва пагод вважаються періоди Тан і Сун, коли в Китаї було економічне і культурне піднесення. Архітектура пагод півдня Китаю інша, ніж на півдні. Відібрані для аналізу пагоди провінції Шаансі – цегляні, з застосуванням дерева (рис.3.2).

Велика пагода Диких Гусей (Giant Wild Goose Pagoda) – цегляна, однак збудована без застосування цементу, цеглини поєднані методом «зубця», як зв'язувались між собою дерев'яні балки. Для детального аналізу було взято тільки ті пагоди, які збереглися разом із завершеннями, оскільки частково збережені руїни пагод без завершення дозволяють надати лише окремі характеристики (як Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower) та пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda)).

Всі відібрані для аналізу пагоди належать до періодів Суй, Тан та Сун, більшість – до періоду Тан. Зокрема, для композиційного аналізу було відібрано такі пагоди:

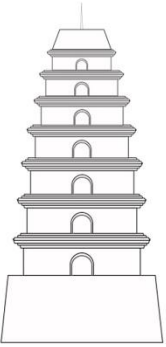

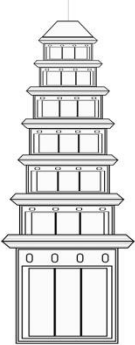

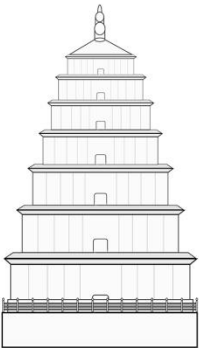
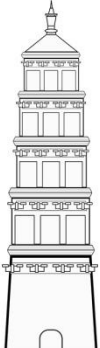
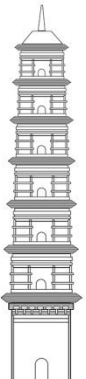
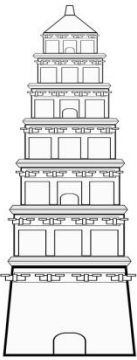
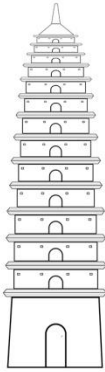
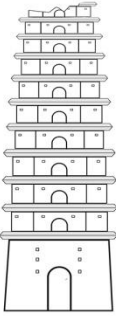
		Періоди			
		Суй	Тан	Сун	
Пагоди	<i>Fa Wang tower in Xianyou Temple</i>	<i>Xi'an Two Dragon Tower</i>	<i>Chang'an Huayan Temple Tower</i>	<i>Daqin Temple Tower</i>	
			<i>Giant Wild Goose Pagoda</i>	<i>Xingjiao Temple Tower</i>	<i>Jingde Tower</i>
		<i>Chang'an Shengshou Temple Tower</i>	<i>Small Wild Goose Pagoda</i>	<i>Xiangji Temple Shandao Pagoda</i>	

Рис.3.2. Головні пагоди провінції Шаансі. Креслення Дін Яна

1) періоду Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple (Fa Wang Tower));

2) періоду Тан – Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower) – інакше – Велика пагода Диких Гусей (Giant Wild Goose Pagoda), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda);

3) періоду Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower).

Зокрема, аналізувався тип силуету пагод, метро-ритмічна побудова. Було встановлено, що європейські пропорційні схеми не можуть бути застосовані на давніх китайських об'єктах, які зводились на основі специфічних місцевих систем модульної побудови.

Всі пагоди було розділено на три типи відносно куту нахилу сторін (рис.3.3):

Тип 1 – з майже паралельними стінами і кутом нахилу стін менше 10°

Тип 2 – з кутом нахилу стін 10° - 15°

Тип 3 – з кутом нахилу стін 20° і більше.

Пагода – це специфічний, запозичений з буддизму Індії, тип ритуальної споруди, тому між всіма пагодами спостерігаються певні подібності зовнішнього вигляду. Відмічено три пагоди типу 1 періоду Тан і одна пагода типу 1 періоду Сун, дві пагоди типу 2 періоду Тан, одна пагода типу 2 періоду Сун, одна пагода типу 3 періоду Суй, дві пагоди типу 3 періоду Тан.

Якщо порівняти кількість пагод різних періодів, то найбільша кількість проаналізованих об'єктів репрезентує добу Тан.

Водночас, варто зауважити, що в добу Тан не було одного єдиного домінуючого типу пагод, рівномірно представлені всі три типи.

	Періоди		
	Суй	Тан	Сун
Тип 1 - з майже паралельними сторонами і кутом $<10^\circ$			
Тип 2 - з кутом $10 - 15^\circ$			
Тип 3 - з кутом 20° і більше			

Рис.3.3. Кути нахилу пагод провінції Шаансі. Креслення Дін Яна

Отже, в провінції Шаансі зустрічався тип пагоди з майже паралельними чи слабо нахиленими до центральної осі зовнішніми стінами, тип пагоди з середнім кутом нахилу стін і тип більш приземкуватої і менш витягнутої по вертикалі пагоди, хоча він і не набув такого поширення.

Це доводить той факт, що, як і в Індії та в інших країнах з поширенням буддизму, образ пагоди залишається в основному канонічним, це дуже висока, витягнута по вертикалі споруда з великою кількістю ярусів, які зменшуються догори.

До типу 1 належать такі пагоди: періоду Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), періоду Сун - башта Цзинде (Jingde Tower).

До типу 2 належать такі пагоди: періоду Тан - башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), періоду Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower).

До типу 3 належать такі пагоди: періоду Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple (Fa Wang Tower), періоду Тан: башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower) – інакше – Велика пагода диких гусей (Giant Wild Goose Pagoda).

Таким чином, особливістю метро-ритмічної побудови історичних пагод провінції Шаансі є скорочення ярусів догори.

В проаналізованих прикладах пагод, які повністю зберегли свій об'єм включно із завершенням відмічено 5 (один об'єкт), сім (три об'єкти), вісім (три об'єкти), чотирнадцять (один об'єкт) ярусів, що дозволяє висунути припущення про те, що найбільш часто в пагодах провінції Шаансі було 7-8 ярусів.

Окремим аспектом дослідження було проаналізувати співвідношення нижнього базового ярусу і верхніх ярусів. Можливі такі варіанти:

- нижній ярус підкреслено масивніший для вираження тектоніки споруди: пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple (Fa Wang Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower), башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda);

- нижній ярус не відрізняється за розміром від наступного верхнього: башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower) ;

- нижній ярус зменшений для вираження ефекту здавлення вагою верхніх ярусів: (башта Да-Ян (Da-Yan Tower) – інакше – Велика пагода диких гусей (Giant Wild Goose Pagoda).

Це доводить, що найбільш поширеним прийомом було перспективне скорочення ярусів вгору, нижній ярус робили масивнішим, причому він міг мати не нахилені або ледь нахилені зовнішні стіни, а всі яруси над нижнім мали більший нахил стін і яруси перспективно скорочувалися вгору.

Попри зміни кутів нахилу стін, кількість ярусів, обриси силуетів і деталей загальний образ пагоди в усіх випадках схожий, хіба що за винятком кількох менш витягнутих по вертикалі і більш приземкуватих пагод типу 3 відносно куту нахилу сторін.

Отже, пагода провінції Шаансі являє собою достатньо стійкий до змін і консервативний тип будівлі, який найчастіше позначався невеликими модифікаціями в кількості ярусів, невеликих кутах нахилу стін, характері елементів та деталей.

Варто звернути увагу на специфічний прийом, відмічений в особливо розчленованих ярусами пагодах Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda) – це менший кут нахилу ярусів завершення, крім 3-4 верхніх, які мають більший нахил.

Вочевидь, тут запрошується аналогія з Південною пірамідою Снофру в Єгипті, де верхня частина різко зламується у порівнянні з кутом нахилу нижньої частини. Кути нахилу граней піраміди різко змінюється приблизно

на середині висоти з трохи більше 54° до трохи більше 43° , вважається, для швидкого завершення будівництва через передчасну смерть фараона. В китайських пагодах з малим нахилом зовнішніх стін такий різкий злам натомість міг бути зумовлений тим, що пагода ставала надто високою, в ній було складно зробити завершення, до того ж, вона могла впасти.

Всі пагоди традиційно відзначалися активним силуетом. Відносно співвідношення сторони основи до загальної висоти пагоди, можна виділити такі приклади, якщо умовно позначити ширину основи як a , а висоту як h :

- $h < 2a - 1$ об'єкт: один приклад періоду Тан (Велика пагода диких гусей) (Big Wild Goose Pagoda),

- $h = 2-2,5 a$ – два об'єкти: один приклад періоду Суй (пагода Ханна храму Сяньюй (Hannah Pagoda of Xianyou Temple (Fa Wang Tower), один приклад періоду Тан (башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower),

- $h = 3-4a$ – чотири об'єкти: три об'єкти періоду Тан (башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), один об'єкт періоду Сун башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower),

- $h > 4a$ (до $7 a$) – один об'єкт: один приклад періоду Сун (башта Цзинде (Jingde Tower).

Це доводить, що найбільш поширеним співвідношенням сторони основи до висоти пагоди в провінції Шаансі було $h = 3-4a$, коли пагода була достатньо струккою, однак сторона основи не ставала критично малою по відношенню до загальної висоти, коли пагода могла бути нестійкою і завалитись.

В окремих випадках ймовірно саме з цих міркувань верхні яруси пагоди завершували під різким кутом при вершині, на відміну від майже паралельних частин стін нижніх ярусів (як це ми спостерігаємо на прикладі Малої пагоди диких гусей).

Пагоди в плані були квадратні і гранчасті. Квадратні в плані (8) - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple), Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян, або Велика пагода диких гусей (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), башта Цзинде (Jingde Tower).

Гранчасті (4) - башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower).

Отже, співставлення типів квадратних і гранчастих в плані пагод свідчить про домінування квадратних в плані пагод, яких відомо вдвічі більше. Ще один висновок стосується того, що в основному будівництво пагод велося на трьох періодах – Суй, Тан і Сун, в більш пізні періоди зводились в основному храми, серед пагод наступних після періоду Сун періодах – в період Мін лише башта храму Сіань Ваньшоу (Xi'an Wanshou Temple Tower).

Можна знайти місце пагод провінції Шаансі в загальній схемі генези типу пагоди від найдавніших часів. Зокрема, зазначено походження ранніх пагод одночасно від індійських ритуальних буддійських ступ і від китайських багатоярусних сигнальних веж на кордонах.

Тут варто провести аналогію з генезою китайського павільйону, який також має прообразом стратегічний павільйон на кордонах, але з часом розвинувся в багато функціональних, композиційних і планувальних різновидів.

В загальній схемі виділено однарусні пагоди, багатоярусні пагоди, пагоди з великою кількістю низьких ярусів (так звані багатосарові), за обрисами пляшки, окремий тип – ваджра (vajra based). Всі найвідоміші

пагоди занесені в хронологічну схему, яка охоплює період часу від 450 р.н.е. (епоха Південних і Північних династій) до поч. XX ст.(династія Цин).

Згідно цієї схеми, тип одноярусної пагоди був не надто поширеним, зустрічався з 450 до 1300 рр. (епоха Південних і Північних династій, династія Суй, династія Тан, епоха П'яти династій, династія Сун) і згодом його розвиток припинився. Так само не набули значного розвою типи пагод за обрисами пляшки і «ваджра» пагоди.

Тип пагоди за обрисами пляшки зустрічався між 800-900 рр. і до 1600-1700 рр. (від династії Тан до династії Цин), тип «ваджра» пагоди – від 700 (від династії Тан) до 1700-1800 рр. (династія Цин), із значною перервою від 800 до 1100 рр. (кінець династії Тан, епоха П'яти династій, династія Сун).

Найбільш характерними, розвиненими в Китаї до значної кількості модифікацій стали два типи - багатоярусні пагоди (до них належать всі пагоди провінції Шаансі, згадані в цьому розділі, і пагоди з великою кількістю низьких ярусів (так звані багат шарові): багатоярусні пагоди з'явилися між 400-500 рр. і існували до 1920 року, пагоди з великою кількістю низьких ярусів (так звані багат шарові) – близько 500 р. і існували до кінця XIX ст., отже, найбільш тривалим і стійким до змін виявився тип багатоярусної пагоди з не надто низькими ярусами, в стінах яких влаштовано віконні отвори, кожний ярус складається зі стіни, розвиненого карнизу, даху, а вся пагода завершена дахом.

Можна говорити про те, що від 450 року і в середньому до 700 року спостерігається певна спільність між одноярусними та багатоярусними пагодами, оскільки багатоярусні пагоди ще недостатньо розвинені вгору і незначної висоти.

Приблизно з 700 року починається різкий розрив між загальним виглядом одноярусних і багатоярусних пагод, поступово тип багатоярусної пагоди розділяється на два типи – так звані пагоди без колон і пілястр на фасадах та в окрему групу виділяються багатоярусні пагоди з дерев'яним каркасом – в північній школі та в південній школі.

Різке урізноманітнення типів багатоярусних пагод починається з останньої чверті X століття і є більш помітним в групі пагод з дерев'яним каркасом, де поступово виділяється підкреслено витягнутий тип пагод і більш масивний і приземкуватий тип з більшою площею основи. Розвиток типів пагод з дерев'яним каркасом тривав до середини XIX століття в південній школі і до кінця XIX століття в північній школі. Тип пагоди без колон і пілястр на фасадах не зазнавав таких модифікацій, це завжди витягнута по вертикалі багатоярусна споруда, крім XX століття, коли ярусність зменшується і пагода цього типу стає приземкуватішою і масивнішою.

Тип пагоди з великою кількістю низьких ярусів відомий з початку VI століття і відрізняється типами планів таких споруд – один тип – це пагоди на квадратному плані, другий – на октагональному (восьмигранному). Пагоди на квадратному плані зводились до останньої чверті XIX століття, на октагональному – до останньої чверті XVII століття. Основна відмінність цих пагод від багатоярусних пагод полягає в підкреслено низьких ярусах, коли об'єм стін сприймається як сукупність численних міжповерхових карнизів, основа таких пагод також складається з кількох ярусів.

Найбільша кількість різновидів пагод всіх типів спостерігається з VII до XIII ст. (династія Суй, Тан, Сун), що справедливо і по відношенню до досліджених пагод провінції Шаансі.

Слід підкреслити, що в XVII—XIX зменшується активність процесу будівництва пагод, а нові пагоди зводяться за існуючими зразками. Серед ознак пагод цього періода варто назвати перенасиченість декором і підкреслену деталізацію (пагоди в Пекіні і на півдні Китаю), однак відомі приклади і новозбудованих бездекоративних пагод і пагод як частини іншої споруди (надвратна пагода монастиря Фахайси в горах Сишань на захід від Пекіну, 1651 р., ворота храмів м.Ченде з п'ятьма малими пагодами на одній основі). Відомі приклади, коли в XVIII столітті збудовувались палацові, паркові, храмові пагоди невеликого розміру, обличковані кольоровою

глазурованою плиткою і елементами складної форми (карнизи, архітектурні профілі, священні зображення) також з глазурованої кераміки (пагода Дабаота в літньому імператорському палаці Іхеюань, 1750 р., пагода в парку Юаньміньюань). Використовувались плитки синіх і зелених кольорів (пагода Дабаота) та сінього, жовтого, зеленого та ін. кольорів (пагода в парку Юаньміньюань).

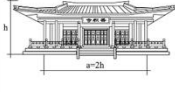

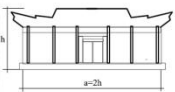
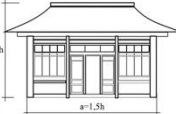

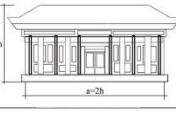

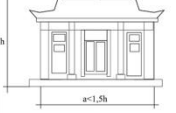
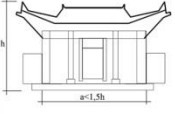
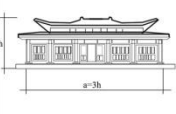
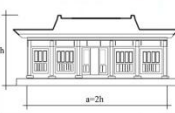
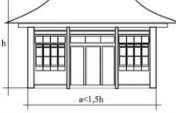
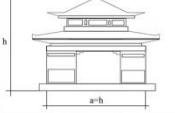

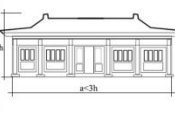

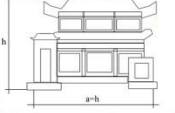
Ще один тип пагод цього часового періоду являють собою пагоди в храмах Жехе і в парку Сяшань (сер. XVIII ст.) у вигляді восьмигранної семиярусної башти, завершеної наметовим восьмихилим дахом і облицьованою глазурованою керамічною плиткою. Пагода стоїть на восьмикутній кам'яній основі-подіумі висотою 8 м.

Цей період визначився і перебудовою ранніх пагод. Так, наприкінці XVIII ст. була перебудована пагода храму Кайюаньси династії Тан і одночасно побудована ще одна цегляна пагода Чжуаньта з відчутним впливом давніх традицій.

Це свідчить про те, що попри традиційне уявлення про певну уніфікацію типу китайської пагоди, вона мала багато різновидів і помітно еволюціонувала в часі – в бік поступового занепаду, зменшення варіантності і домінуванням декору над формотворенням.

Ще один характерний тип історичних будівель провінції Шаансі – це храмові павільйони. Для аналізу було відібрано 19 храмових павільйонів періодів Тан, Юань, Мін і Цин (рис.3.4). Порівняння періодів поширення храмів і пагод доводить, що поступово традиція зводити пагоди зникає, натомість на останніх періодах Мін та Цин спостерігається сплеск зведення саме храмів, причому храми різних вірувань (навіть мечеті) мали традиційний схожий вигляд, тому візуально неможливо встановити, це храм даоський, конфуціанський, буддистський чи взагалі мечеть. Максимальний період активізації храмового будівництва – це період Мін.

На відміну від пагод, храмові павільйони відзначалися своєю більшістю менш активними типізованими силуетами, причому їх вигляд був

Династії									
Тип будівлі	Чжоу	Цинь	Хань	Суй	Тан	Сун	Юань	Мін	Цинь
Храм									

Прим.: Наведено співвідношення висоти до ширини будівлі

Рис.3.4. Храмові павільйони провінції Шаансі

схожий також на імператорські павільйони, але храми були не такими масштабними і більш скромними за розмірами.

Аналіз силуетів, метро-ритміки і кількості горизонтальних членувань довів наступне.

Найбільш поширеними для всіх конфесій були два типи храмових павільйонів – найдавнішим павільйоном першого типу в провінції Шаансі називаємо храм Сінцзяо (Xingjiao Temple), найдавнішим павільйоном другого типу в провінції Шаансі - храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple). Храм Сінцзяо став зразком для восьми храмів в основному періоду Мін (лише один храм належить до періоду Цин). Храм Хуаян став зразком для чотирьох храмів в основному періоду Цин, коли першозразок повторювався майже без модифікацій.

Крім цих двох основних типів, зустрічалися три об'єкти двох типів, які спадкоємно пов'язані образом з ярусними малими формами - павільйонами. Аналіз генези типу храмового павільйону від епохи Тан до епохи Цин довів, що після максимального розквіту і урізноманітнення типів в добу Мін відбулось поступове обмеження типів, їх пряме тиражування, тип павільйону доби Тан набуває еkleктичного, перенасиченого розподілом на додаткові яруси, характеру.

Проілюструємо такі напрями запозичення конкретними прикладами (рис.3.5).

1. Храм Сінцзяо (Xingjiao Temple) (тип А) став першозразком для утворення чотирьох модифікацій з їх більш дрібними різновидами в наступних храмах: періоду Мін - храм Доньюе (Dongyue Temple) (тип 1А), храм Архата (Arhat Temple) (тип 2 Б), храм Шуйлу (Shuilu Temple) (тип 3В1), храм Хусянь (Huxian Temple) (тип 3В2), періоду Цин – храм Гуанжень (Guangren Temple) (тип 3В3), періоду Мін - храм Баксіань (Baxian Temple) (тип 3В4), періоду Мін - мечеть Маленька Піюань (Little Piyuan Mosque) (тип 4 В1), храм Дасиншань (Daxingshan Temple) (тип 4В2).

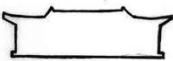

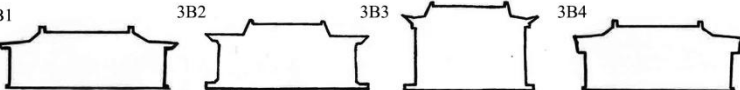
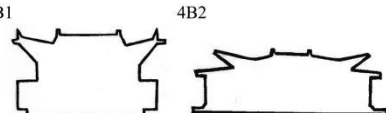
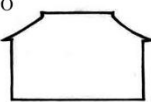
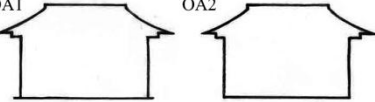
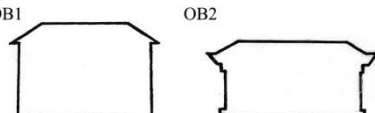
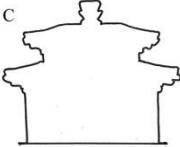
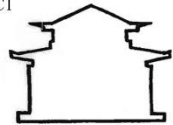

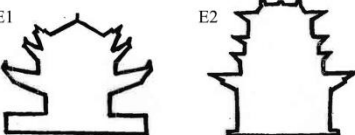
Основний тип		Модифікації
Характерні типи	A	1A 2Б 3В1 3В2 3В3 3В4 4В1 4В2
	O	ОА1 ОА2 ОВ1 ОВ2
Непоширені типи	C Альтанка	C1
	E Альтанка	E1 E2

Рис.3.5. Модифікації храмових павільйонів провінції Шаансі

2. Храм Хуаян (Huayang Temple) (тип ОА) став першозразком для утворення двох модифікацій з їх більш дрібними різновидами в наступних храмах: періоду Цин - зал пращурів Ван в окрузі Ху (Wang's Ancestral Hall of Hu County) (тип ОА1), храм Ду Гонг (Du Gong Temple) (тип ОА2), періоду Мін - храм Каотан (Caotang Temple) (тип ОВ1), мечеть Дапіюань (Dapiyuan Mosque) (тип ОВ2).

Від двох характерних типів малих архітектурних форм – павільйонів (як приклади – небесно-земний павільйон п'яти драконів в імператорському саду на північному березі р.Бейхай та Пишний павільйон імператорського Літнього палацу в Пекіні) походять три нетипових приклади, всі періоду Мін: храм Гуншуй (Gongshui Temple) (I), павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion) (II), Лоугуантай (Louguantai) (III).

Відмічено такі приклади співвідношень між висотою і шириною павільйону:

- $a < h - 1$ об'єкт
- $a = h - 2$ об'єктів
- $a < 1,5 h - 5$ об'єктів
- $a = 1,5 h - 2$ об'єкти
- $a = 2 h - 5$ об'єктів
- $a < 3h - 1$ об'єкт
- $a = 3 h - 2$ об'єкти.

Якщо укрупнити ці співвідношення:

- ширина фасаду менше або дорівнює висоті – 3 об'єкти
- ширина фасаду менше півтори висоти або дорівнює півтори висоти – 7 об'єктів (найбільш поширений тип)
- ширина фасаду дорівнює двом висотам – 5 об'єктів
- ширина фасаду менше трьох висот або дорівнює трьом висотам – 3 об'єкти.

Були проаналізовані типи горизонтальних членувань храмів, похідних від храму Сінцзяо, як найбільш поширеного зразку наслідування. Були

відмічені приклади трьохчастинного поділу (дах, карниз, стіна) (два об'єкти), чотирьохчастинного поділу (дах, карниз, стіна, цоколь або стилобат) (п'ять об'єктів) та багаточастинного поділу (один об'єкт), що доводить, що найбільшого поширення набув саме чотирьохчастинний поділ.

3.2. Морфологія форм-виразників національних традицій в архітектурі (дахи, карнизи, стіни, прорізи)

Було проаналізовано основні елементи традиційних будівель провінції Шаансі різного функціонального призначення.

Пагоди

Спочатку було проаналізовано основні традиційні елементи пагод. Як вже було доведено, пагода провінції Шаансі являє собою тип споруди, досить консервативною щодо змін, однак варто зазначити, що цей тип споруд має чітко визначений період максимальної активізації процесу будівництва пагод – це періоди династії Суй (581-618 р.), династії Тан (618-907 р.) та Сун (Північна Сун (960-1127 р., Південна Сун 1127-1279 р.). Отже, тип пагоди був актуальним в період між 581 і 1279 роками, тобто з VI до XIII століть, практично сім століть, однак починаючи з періоду розвиненого середньовіччя цей тип споруди поступово втрачає в провінції Шаансі свою актуальність, тому ми не маємо достатньої кількості пагод епох Юань (1271-1368 р.), Мін (1368-1644 р.), Цин (1636-1912 р.), водночас на трьох останніх періодах було зведено багато нових храмів.

Отже, аналіз традиційних елементів пагод ми проводимо на пагодах переважно трьох епох – Суй, Тан і Сун.

Дахи: чотирихилий простий - період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725), період Тан - Башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), гранчастий – династія Тан -

башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), династія Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower). Дахи мають завершення шпилем (період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple), період Сун - башта Цзинде (Jingde Tower) чи баньку зі шпилем (період Тан - башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), династія Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower).

Карнизи: розвинені, великого виносу: період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725), період Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), династія Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Стіни: з великою кількістю ярусів – період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725), період Тан- Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), Башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), період Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Прорізи вікон: півциркульний отвір – період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725),

період Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), Мала пагода диких гусей (Small Wild Goose Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), період Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower) прямокутний отвір - башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Проріз входу: півциркульний отвір - період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725), період Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), прямокутний отвір - башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), період Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Декор: відсутній - період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple) (601, реконструкція 725), період Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an Two Dragon Tower), Башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower) (між 627-649), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda)(652), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda), з декором - період Тан - башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), період Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower) (1092).

Отже, найбільш характерний тип пагоди провінції Шаансі – це витягнута по вертикалі квадратна в плані споруда з малим, середнім чи більшим нахилом зовнішніх стін, з 7-8 ярусами невеликої висоти, які перспективного зменшуються вгору, з підкреслено вищим, ширшим і

масивнішим нижнім ярусом, з чотирьохсхилим дашком зі шпилем або банькою зі шпилем, з півциркульними отворами в стінах ярусів і з півциркульним входом, без декору.

Саме ця сукупність морфологічних ознак найбільш повно виражає образ пагоди провінції Шаансі.

Храми різних конфесій

Були проаналізовані характерні храмові павільйони періодів династії Тан (618-907 р.), Юань (1271-1368 р.), Мін (1368-1644 р.) та Цин (1636-1912 р.).

Дахи: в більшості прикладів чотирисхилі або чотирисхилі з заломом, як правило, одноярусні. Кути дахів можуть бути не надто угнуті вгору, сильно угнуті вгору, ледь угнуті донизу і сильно угнуті донизу. Порівняно, наприклад, з дахами малих архітектурних форм – павільйонів різновидів типів дахів храмів значно менше, найчастіше тиражуються найбільш стійкі типи дахів.

Дахи з не надто угнутими вгору кутами мають храми: доби Тан - Храм Сінцзяо (Xingjiao Temple).

Дахи з сильно угнутими вгору кутами мають храми: доби Мін - храм Доньюе (Dongyue Temple), храм Архата (Arhat Temple), мечеть Маленька Піюань (Little Piyuan Mosque), павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion), доби Цин - храм Дасиншань (Daxingshan Temple), храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County).

Дахи з сильно угнутими вниз кутами мають храми: доби Юань - Храм Хуаян (Huayang Temple), доби Мін - храм Каотан (Caotang Temple), храм Баксіань (Baxian Temple), храм Гуншуй (Gongshui Temple), доби Цин - зал пращурів Ван в окрузі Ху (Wang's Ancestral Hall of Hu County), мечеть Дапіюань (Dapiyuan Mosque), храм Гуанжень (Guangren Temple), храм Ду Гонг (Du Gong Temple).

Це дозволяє аргументувати, що поширились два типи дахів – з сильно піднятими або з сильно опущеними кутами, що вочевидь диктувалось природно-кліматичними вимогами.

Карнизи: розвинені, великого виносу.

Стіни: найчастіше одноярусні незалежно від конфесії (крім кількох прикладів: доби Мін - храм Гуншуй (Gongshui Temple),), павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion), Лоугуантай (Louguantai), павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building), доби Цин - храм Дасиншань (Daxingshan Temple), храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County).

*Прорізи вікон:*прямокутні різних пропорцій – квадратні, витягнуті по вертикалі і по горизонталі, круглі - храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County).

*Проріз входу:*прямокутний різних пропорцій (за винятком храм Каотан (Caotang Temple), півциркульний - храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County).

3.3. Традиційний декор та поліхромія

Традиційний декор історичних об'єктів провінції Шаансі також аналізувався на прикладі основних об'єктів. В якості таких об'єктів було вибрано насамперед пагоди і храми.

Пагоди

Як вже було зазначено в попередньому підрозділі, давні пагоди практично не мають декору, вони підкреслено прості. Кольорова гама стримана – сіро-вохриста або вохриста.

Декор фасадів пагод:

1) відсутній - період Суй - пагода Ханна храму Сяньюй (Fa Wang tower in Xianyou Temple), період Тан - Сіанська башта Двох Драконів (Xi'an

Two Dragon Tower), башта храму Чаньань Хуаянь (Chang'an Huayan Temple Tower), башта Да-Ян (Da-Yan Tower, The Big Wild Goose Pagoda), башта храму Сінцзяо (Xingjiao Temple Tower), башта Чжаохуей (Zhaohui Tower, Gaoling Pagoda), пагода Шаньдао храму Сянцзи (Xiangji Temple Shandao Pagoda),

2) з декором - період Тан - башта храму Чаньань Шеншоу (Chang'an Shengshou Temple Tower), період Сун - башта храму Дацинь (Daqin Temple Tower), башта Цзинде (Jingde Tower).

Храми

Традиційні храми даосизму, конфуціанства та буддизму мають традиційний набір декоративних прийомів на фасадах.

Декор фасадів храмів:

1) династія Тан - храм Сянцзи (Xiangji Temple) – мінімальний, багатство форми за рахунок активного силуету, гри форм і поліхромії.
Ознаки: мінімальний декор, поліхромія.

2) династія Юань - храм Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple) і ліс Стел в Храмі предків палацу Чоньян (Forest of Steles in the Ancestral Temple of Chongyang Palace). *Ознаки:* декор даху у вигляді символічних фігурок, поліхромія, червоні ліхтарики.

3) династія Мін - храм Архата (Arhat Temple) – декор даху у вигляді символічних фігурок, поліхромія, скульптура, елементи дизайну ритуального характеру – священні написи, червоні ліхтарики; храм Баксіань (Baixian Temple) - декор даху у вигляді символічних фігурок, поліхромія, скульптура, елементи дизайну ритуального характеру – священні написи, орнамент; храм Каотан (Caotang Temple) – поліхромія, скульптура, декор даху, ритуальні написи; храм Шуйлу (Shuilu Temple) та Лоугуантай (Louguantai, "Shujingtai") – декор даху у вигляді символічних фігурок, яскрава поліхромія, складний орнамент стін; павільйон Ван храму Грому (Thunder Temple Wan Pavilion) – практично монохромний, декоративне враження за рахунок ритуальних фігурок даху і збагачених дрібними елементами стін і

даху; павільйон Нефритового Імператора храму Сюанді (Xuandi Temple Jade Emperor Building) – декор даху у вигляді символічних фігурок, яскрава поліхромія, священні написи, червоні ліхтарики.

Варіанти можливого декорування: декор даху у вигляді символічних фігурок, складний орнамент стін, поліхромія, скульптура, елементи дизайну ритуального характеру.

4) династія Цин - храм Дон'юе округу Ху (Dongyue Temple of Hu County) – декор даху у вигляді символічних фігурок, яскрава поліхромія, священні написи, червоні ліхтарики; древні будівлі храму Гуанжень в Сіані (Ancient buildings of Guangren Temple in Xi'an) - декор даху у вигляді символічних фігурок, скульптура, яскрава поліхромія, священні написи, червоні ліхтарики; храм Дасиншань (Daxingshan Temple) - декор даху у вигляді символічних фігурок, яскрава поліхромія, священні написи, складна орнаментика стін; храм Ду Гонг (Du Gong Temple) – використання контрасту коричневого і білого кольорів, священні написи.

Варіанти можливого декорування: декор даху у вигляді символічних фігурок, скульптура, складна орнаментика стін, яскрава поліхромія, священні написи, червоні ліхтарики.

Таким чином, аналіз прикладів декорування храмів різних конфесій чотирьох періодів доводить, що найбільш традиційними прийомами декорування було застосування символічних фігурок на даху, використання контрастної яскравої поліхромії з домінуванням червоного, синього і жовтого (в імператорських об'єктах) кольорів, також перед храмом часто встановлювали парні скульптури левів, вхід і стіни прикрашались священними написами. Рідше застосовували прийом орнаментики стін поліхромними орнаментами.

3.4. Порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності

Особливо починаючи з 2000-х років і до сьогодні в провінції Шаансі, зокрема в столиці провінції місті Сіань спостерігається поширення будівництва громадських об'єктів з елементами національної архітектури. Тому була поставлена задача проаналізувати це явище відносно відповідності історичним китайським формам.

Всі проаналізовані громадські об'єкти в столиці провінції Шаансі м.Сіань були збудовані в досить стислий хронологічний період, зокрема (рис.3.6,3.7):

- готелі: з 2012 до 2022 року;
- заклади громадського харчування: з 2007 до 2022 року;
- лікарні: з 2012 до 2018 року;
- учбові заклади: 2000 рік;
- банки: з 1990 до 2011 року;
- офіси: з 1993 до 2017 року.

Основне поширення будівництва з модернізованими національними мотивами припадає на 2012-2022 роки і в основному це об'єкти туристичної функції – готелі і ресторани, що дозволяє стверджувати, що ця тенденція з'явилась досить недавно і проявилась в окремих визначених секторах господарської діяльності.

Серед громадських будівель було окремо виділено готелі, ресторани, банки, лікарні, офіси, торгові будівлі, малі архітектурні форми – паркові павільйони. В березні 2023 року автор дослідження робив натурні обстеження з фотофіксацією нових об'єктів з стилістикою традиційної китайської архітектури. Зокрема, було досліджено вісім готелів з вказанням років їх побудови:

- Westin (2012)
- Ramada by Windham Xi'an Bell Tower (2014)
- Yongning Hotel (2015)
- Shaanxi Opera House (2017)
- Huashan Mountain International Hotel (2019)

	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце
Готель		禧唐礼堂酒店 (Xi Tang Banquet Hotel) filmed in2023/3/ built in2022/		西安威斯汀大酒店 (WESTIN) filmed in2023/3/ built in2012/		
Ресторан		肯德基 (KFC) filmed in2023/3/ built in2022/		汉堡王 (Burger King) filmed in2023/3/ built in2017/		星巴克咖啡 (Starbucks Coffee) filmed in2023/3/ built in2022/
Готель		陕西大剧院 Shaanxi Opera House filmed in2023/3/ built in2017/		陕西大剧院 Shaanxi Opera House filmed in2023/3/ built in2017/		
Ресторан		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City Food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		肯德基 KFC filmed in2023/3/ built in2017/		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City Food stalls filmed in2023/3/ built in2017/
		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City Food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City Food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		百事可乐 Pepsi filmed in2023/3/ built in2017/
		星巴克咖啡 Starbucks Coffee filmed in2023/3/ built in2017/				

Рис.3.6. Приклади сучасних громадських будівель м.Сіань із застосуванням національних мотивів.

- ZMEI Hotel (2021)

- Xi tang Banquet Hotel (2022)

- Crystal Orange Hotel (2022)

- Scanben Hotel (2022).

Встановлено, що всі ці готелі були зведені в досить короткий проміжок часу з 2012 до 2022 року.

	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction
hotel		禧唐礼宴酒店 (Xitang Banquet Hotel) filmed in2023/3/ built in2022/		西安威斯汀大酒店 (WESTIN) filmed in2023/3/ built in2012/		
Restaurant		肯德基 (KFC) filmed in2023/3/ built in2022/		汉堡王 (Burger King) filmed in2023/3/ built in2017/		星巴克咖啡 (Starbucks Coffee) filmed in2023/3/ built in2022/

	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction
hotel		陕西大剧院 Shaanxi Opera House filmed in2023/3/ built in2017/		陕西大剧院 Shaanxi Opera House filmed in2023/3/ built in2017/		
Restaurant		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		肯德基 KFC filmed in2023/3/ built in2017/		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City food stalls filmed in2023/3/ built in2017/
		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		大唐不夜城大排档 Datang Everbright City food stalls filmed in2023/3/ built in2017/		百事可乐 Pepsi filmed in2023/3/ built in2017/
		星巴克咖啡 Starbucks Coffee filmed in2023/3/ built in2017/				

Рис.3.7. Приклади сучасних громадських будівель м.Сіань із застосуванням національних мотивів.

Також було досліджено 13 закладів громадського харчування. Це такі заклади:

- Starbucks Coffee (2007)

- Jinyuan Furun Restaurants (2012)

- Datang Everbright City food stalls, 4 restaurants (2017)

- Burger King (2017)

- KFC (2017)
- Pepsi (2017)
- No.22 North Street (2019)
- ChangAn Restaurant (2020)
- BAO'S Pastry (2020)
- Dong Ya Restaurant (2020)
- KFC (2022)
- Starbucks Coffee (2017)
- Starbucks Coffee (2022).

Період їх будівництва припадає на 2007-2022 роки з активізацією будівництва в 2017-2022 роках (рис.3.8).

Також автором були обстежені такі банки м.Сіань:

- Industrial & Commercial Bank of China (1990)
- Postal Savings Bank of China (2011)
- HSB C Bank (2011).

Були проаналізовані такі сучасні медичні заклади:

- Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012)
- Dr. Rabbit Dental Hospital (2018).

Серед офісних будівель з модернізованими національними елементами варто виділити:

- Huashan International Engineering Company (1993)
- Beijing "Tong Ren Tang" company (2017)
- Travel agency (після 2000).

Також модернізовані форми китайської архітектури спостерігаються в будинку Xi'an People's Theatre (1954) і в Xi'an University for the Elderly (2000), а також в будівлі Kaiyuan Shopping Mall (2001). В національних формах вирішені і паркові павільйони в North Street Park (після 2000) і міська стіна Xi'an City Wall Yong Ning (2014).

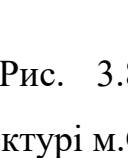

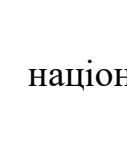
	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction	Photo	Place, Time and Introduction
Decorative building		西安城墙永宁门侧门 (Xi'an City Wall Yong Ning Gate) filmed in 2023/3/ built in 2014/		中国工商银行西安南大街支行 (Industrial & Commercial Bank of China) filmed in 2023/3/ built in 1990/3/		开元商城 (Kaiyuan Shopping Mall) filmed in 2023/3/ built in 2001/8/		大雁塔文化休闲景区-曲江商圈 (Big Wild Goose Pagoda & Cultural Scenic Area) filmed in 2023/3/ built in 2003/
		开元商城 (Kaiyuan Shopping Mall) filmed in 2023/3/ built in 2001/8/		中国邮政储蓄银行大雁塔邮政所 (Postal Savings Bank of China) filmed in 2023/3/ built in 2011/		西安交通大学口腔医院 (Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital) filmed in 2023/3/ built in 2012/		兔博士口腔医院 (Dr. Rabbit Dental Hospital) filmed in 2023/3/ built in 2018/
		北大街地铁站 North Street Subway Station filmed in 2023/3/ built in 2011/9/		北京同仁堂 (Beijing "Tong Ren Tang" company) filmed in 2023/3/ built in 2017/		华山国际工程公司 (Huashan International Engineering Company) filmed in 2023/3/ built in 1993/		西安老/大学 Xi'an University for the Elderly filmed in 2023/3/ built in 2000/后
		旅行社 travel agency filmed in 2023/3/ After 2000		旅行社 travel agency filmed in 2023/3/ After 2000		旅行社 travel agency filmed in 2023/3/ After 2000		汇丰银行西大街支行 (HSBC Bank) filmed in 2023/3/ built in 2011/
		北街公园 North Street Park (Pavilion) filmed in 2023/3/ After 2000		北街公园 North Street Park filmed in 2023/3/ After 2000		西安人民剧院 (Xi'an People's Theater) filmed in 2023/3/ built in 1954/5/		
		中国工商银行西安南大街支行 (Industrial & Commercial Bank of China) filmed in 2023/3/ built in 1990/3/		中国工商银行西安南大街支行 (Industrial & Commercial Bank of China) filmed in 2023/3/ built in 1990/3/		大雁塔街道西影路621号 (No. 621, Xiying Road, Dayanta Street) filmed in 2023/3/		

Рис. 3.8. Прояв модернізованих національних форм в сучасній архітектурі м.Сіань

Було проаналізовано, як втілені національні китайські традиції в цих сучасних об'єктах громадського призначення. Відповідно до ієрархічної моделі аналізованого об'єкту, визначаються прояви певних ознак на рівні укрупнених і більш дрібних складових. Такі прояви були визначені на таких рівнях:

- силует
- дахи (елементи даху)
- стіни (карнизи, вікна, двері)
- декор (скульптура, різьблення, розписи)

- колористика.

1. *Силует*. Традиційно виділяють такі види силуетів: пасивний силует, малорозвинутий силует, розвинутий силует з активною пластикою даху, розвинутий силует зі структурною пластикою дахів та баштовими верхами, дуже розвинутий і підкреслено структурований силует з великою пластикою дахів та активізованими верхами башт. Якщо говорити про історичні пагоди провінції Шаансі, то це завжди дуже розвинутий і підкреслено структурований силует з великою пластикою дахів ярусів та активізованим верхом башти. Натомість для храмів даосизму, буддизму і конфуціанства традиційним є розвинутий силует з активною пластикою даху.

Враховуючи специфіку китайських пагод, можна стверджувати, що вони об'єктивно не могли стати зразком для наслідування в сучасній архітектурі провінції Шаансі і міста Сіань. Натомість певним зразком наслідування стали храми і малі архітектурні-павільйони, більш універсальні за зовнішнім виглядом (рис.3.9). Традиційні храми провінції Шаансі мали менш активні силуети, часто типові, що зумовило певне їх наслідування в громадських будівлях різного функціонального призначення.

Ще одним аргументом та користь використання храмових павільйонів як зразків для цитування в сучасній архітектурі було те, що павільйони різних функцій – палацові, храмові, садові, тощо були спорідненими між собою і відрізнялись розмірами, розкішшю оздоблення і певними символічними елементами. Отже, китайський павільйон виявився на відміну від специфічної пагоди високо адаптивною спорудою. До того ж, поступово в зовнішньому вигляді храмових павільйонів відчувалвся певний еkleктизм в деталях, що також притаманне сучасним будівлям з поєднанням сучасних і традиційних форм.

	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце
Декоративні будівлі		装饰雕塑 (Decorative sculpture filmed in2023/3/ built in2018/		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		西安美术馆 (Xi'an Art Museum) filmed in2023/3/ built in2009/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		西安美术馆 (Xi'an Art Museum) filmed in2023/3/ built in2017/
		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		MY PLACE filmed in2023/3/ built in2021/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		大城池尚食坊 (Dacheng Chronicle) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰城墙 (Decorative walls) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		华为授权体验店 (HUAWEI store) filmed in2023/3/ built in2017/
		西安音乐厅 (Xi'An Concert Hall) filmed in2023/3/ built in2009/		西安音乐厅一角 (Xi'An Concert Hall) filmed in2023/3/ built in2009/		西安音乐厅一角 (Xi'An Concert Hall) filmed in2023/3/ built in2009/

Рис.3.9. Модернізовані національні елементи в сучасній архітектурі м.Сіань

Водночас, попри певну спорідненість з традиційними павільйонами окремих об'єктів сучасної архітектури провінції Шаансі і міста Сіань, вони

не є тотожними, оскільки історичні павільйони менші за розмірами і меншої висоти, а також мають принципово інше розпланування, що позначається на зовнішньому вигляді.

Спільним між храмовими павільйонами провінції Шаансі і сучасними об'єктами з історичними мотивами є те, що і ті, і другі використовують певний опосередкований шаблон з певними модифікаціями. Так само можна знайти подібність і в обрисі модернізованих національних елементів як цитат в сучасних об'єктах (рис. 3.10).

Рис. 3.10. Huashan Mountain International Hotel (2019)

Ще одним аргументом та користь використання храмових павільйонів як зразків для цитування в сучасній архітектурі було те, що павільйони різних функцій – палацові, храмові, садові, тощо були спорідненими між

собою і відрізнялись розмірами, розкішню оздоблення і певними символічними елементами. Отже, китайський павільйон виявився на відміну від специфічної пагоди високо адаптивною спорудою. До того ж, поступово в зовнішньому вигляді храмових павільйонів відчувалвся певний еkleктизм в деталях, що також притаманне сучасним будівлям з поєднанням сучасних і традиційних форм.

У випадку пропорційного співвідношення не може бути подібності між історичними павільйонами і сучасними об'єктами: подібність присутня лише в тому випадку, коли на даху встановлюється специфічне завершення у вигляді відтвореного більш-менш відповідно до історичних зразків павільйона (рис. 3.11).

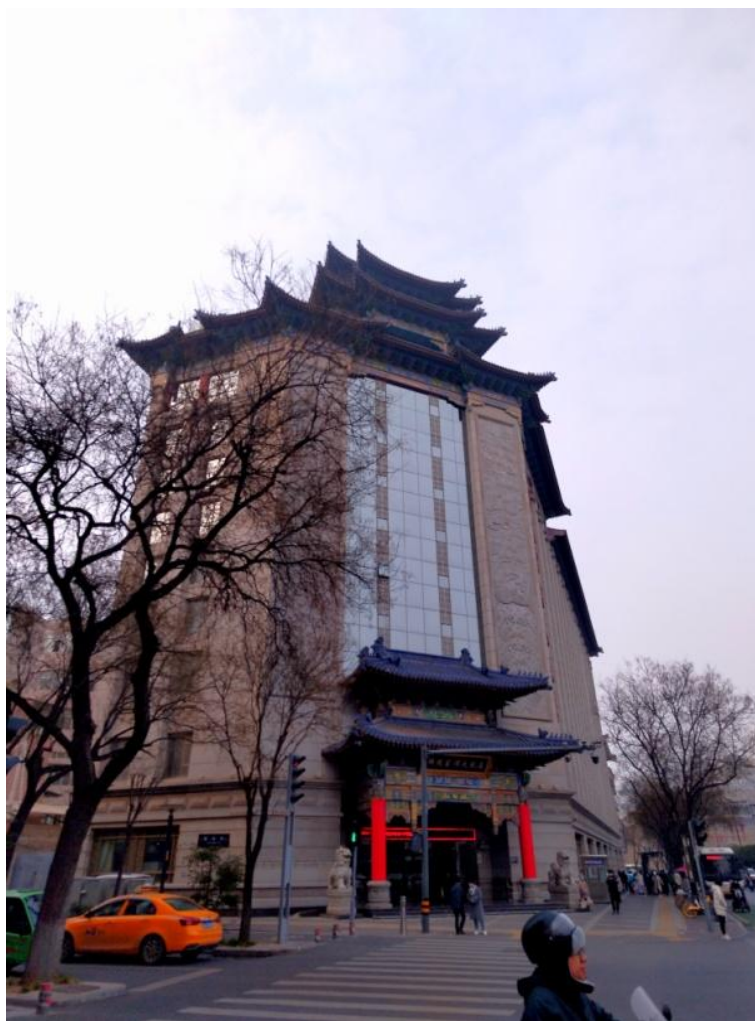

Рис.3.11. Jinyuan Furun Restaurants (2012).

Так само не може бути подібності в метро-ритмічному членуванні історичних павільйонів і сучасних будівель, які в основному є багатоповерховими, часто являють собою розвинені масштабні комплекси.

Тепер простежимо, як це проявляється в силуетах сучасних громадських будівель:

- пасивний силует (готелі (2): Westin (2012), Ramada by Windham Xi'an Bell Tower (2014), заклади громадського харчування (10): Starbucks Coffee (2007), Datang Everbright City food stalls 2 об'єкти (2017), KFC (2017), Pepsi (2017), No.22 North Street (2019), Dong Ya Restaurant (2020), BAO'S Pastry (2020), ChangAn Restaurant (2020), Starbucks Coffee (2022), торгові (1): Kaiyuan Shopping Mall (2001), учбові (1): Xi'an University for the Elderly (2000), офіси (1): Beijing "Tong Ren Tang" company (2017), паркові (1): павільйон в North Street Park (після 2000);

- малорозвинутий силует (готелі (2): Crystal Orange Hotel (2022), заклади громадського харчування (1): Datang Everbright City food stalls (2017), банки (2): Postal Savings Bank of China (2011), HSB C Bank (2011), лікарні: (1) Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012), офіси (1): Travel agency (після 2000);

- розвинутий силует з активною пластикою даху (готелі (2): Shaanxi Opera House (2017), Xi tang Banquet Hotel (2022), заклади громадського харчування (4): Jinyuan Furun Restaurants (2012), Burger King (2017), Datang Everbright City food stalls (2017), KFC (2022), банки (1): Industrial & Commercial Bank of China (1990), лікарні (1): Dr. Rabbit Dental Hospital (2018), паркові (1): павільйон в North Street Park (після 2000);

- розвинутий силует зі структурною пластикою дахів та баштовими верхами (готелі (3): Huashan Mountain International Hotel (2019), ZMEI Hotel (2021), Scanben Hotel (2022), заклади громадського харчування (1): Starbucks Coffee (2017), офіси (1): Huashan International Engineering Company (1993).

Таким чином, статистика поширення певних типів силуетів в готелях і закладах громадського харчування свідчить про наступне:

- пасивний силует (готелі (2), заклади громадського харчування (10), торгіві (1), учбові (1), паркові (1);

- малорозвинутий силует (готелі (2), заклади громадського харчування (1), лікарні (1), офіси (1);

- розвинутий силует з активною пластикою даху (готелі (2), заклади громадського харчування (4), банки (1), лікарні (1), паркові (1);

- розвинутий силует зі структурною пластикою дахів та баштовими верхами (готелі (3), заклади громадського харчування (1), офіси (1).

Отже, в будівлях готелів немає одного домінуючого типу силуету, однак більшість з них є спорідненими з традиційними храмовими силуетами. Немає одного домінуючого типу силуету і в інших громадських будівлях. Натомість в закладах громадського харчування найбільш часто зустрічається пасивний силует, отже, використовуються інші засоби виразності. В готельних будівлях основна увага найчастіше звернута на активний обрис даху, що трактовано як одна з головних ознак китайської архітектури. Є приклади, коли сучасна будівля увінчується стилізованим китайським павільйоном (Huashan Mountain International Hotel (2019), ZMEI Hotel (2021), Scanben Hotel (2022), Industrial & Commercial Bank of China (1990), Dr. Rabbit Dental Hospital (2018). В випадку закладів громадського харчування такі приклади поодинокі і нетипові (Starbucks Coffee (2017), Datang Everbright City food stalls (2017), Jinyuan Furun Restaurants (2012).

2. *Дахи.* Китайський дах з угнутими кінцями завжди був головною ознакою традиційної китайської архітектури. Традиційні дахи храмових павільйонів провінції Шаансі періодів династії Тан (618-907 р.), Юань (1271-1368 р.), Мін (1368-1644 р.) та Цин (1636-1912 р.) в основному були чотирихилими, чотирихилими із заломом, як правило, однарусні, з варіацією кутів дахів від сильно угнутих вгору чи вниз до помірно угнутих. Натомість якщо в історичних павільйонах були однаково поширені дахи з сильно піднятими або з сильно опущеними кутами, то в сучасних об'єктах спостерігаються дахи з піднятими вгору кутами.

Попри те, що існує багато обрисів дахів, саме дахи з угнутими догори кінцями вважаються найбільш «знаковими» для Китаю, тому саме цей тип дахів присутній в громадських будівлях, особливо тих, які розраховані на туристів. Проаналізуємо, які типи дахів присутні в готелях і закладах громадського харчування в Сіані:

- одноярусні дахи з сильним вигином кутів догори: готелі: ZMEI Hotel (2021), заклади громадського харчування: Burger King (2017), KFC (2022);

- одноярусні дахи з помірним вигином кутів догори: готелі: Shaanxi Opera House (2017), заклади громадського харчування: Datang Everbright City food stalls (2017);

- двоярусні дахи: готелі Huashan Mountain International Hotel (2019), Xi tang Banquet Hotel (2022), заклади громадського харчування: Jinyuan Furun Restaurants (2012), Starbucks Coffee (2017).

Водночас варто зазначити, що традиційні угнуті китайські дахи не набули широкого вжитку в архітектурі готелів і ще меншою мірою в закладах громадського харчування. Отже, слід проаналізувати, які ознаки традиційної китайської архітектури використані найбільш широко.

В будівлях іншого функціонального призначення застосовані одноярусні дахи з помірним вигином кутів догори (Postal Savings Bank of China (2011), Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012)), одноярусні дахи з сильним вигином кутів догори: (Huashan International Engineering Company (1993), павільйон в North Street Park (після 2000)), двоярусні дахи (Industrial & Commercial Bank of China (1990), Dr. Rabbit Dental Hospital (2018)).

2. *Стіна*. Традиційно ознаками національних традицій є карнизи, вікна, двері, колони. Карнизи храмових павільйонів завжди були розвинені, великого виносу і складної конструкції. Площини стін і карнизів традиційно були пишно декоровані. Відповідно сучасних готелів та ресторанів можна провести аналіз вирішення площин стін за такими показниками:

- карниз складної деталізації (готелі (4): Shaanxi Opera House (2017))

(рис.3.12), Huashan Mountain International Hotel (2019), Xi tang Banquet Hotel (2022), Scanben Hotel (2022), заклади громадського харчування (6): Jinyuan Furun Restaurants (2012), Burger King (2017), Datang Everbright City food stalls (2017), Starbucks Coffee (2017), No.22 North Street (2019), BAO'S Pastry (2020), банки (1): Industrial & Commercial Bank of China (1990), лікарні (2): Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012), Dr. Rabbit Dental Hospital (2018), офіси (1): Huashan International Engineering Company (1993), паркові (1): павільйон в North Street Park (після 2000);

Рис.3.12. Shaanxi Opera House (2017).

- декорована площа стіни (готелі (2): Shaanxi Opera House (2017), Huashan Mountain International Hotel (2019), заклади громадського харчування (2): Datang Everbright City food stalls (2017), BAO'S Pastry (2020); театри (1): Xi'an People's Theatre (1954), офіси (1): Huashan International Engineering Company (1993);

- майже не декорована площа стіни (готелі (5): Ramada by Windham Xi'an Bell Tower (2014), ChangAn Restaurant (2020), Xi tang Banquet Hotel (2022), Scanben Hotel (2022), Crystal Orange Hotel (2022), заклади громадського харчування (8): Starbucks Coffee (2007), Jinyuan Furun Restaurants (2012), KFC (2017), Pepsi (2017), Starbucks Coffee (2017), Datang

Everbright City food stalls (2017), No.22 North Street (2019), Dong Ya Restaurant (2020), банки (3): Industrial & Commercial Bank of China (1990), Postal Savings Bank of China (2011), HSB C Bank (2011), лікарні (2): Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012), Dr. Rabbit Dental Hospital (2018), офіси (2): Beijing "Tong Ren Tang" company (2017), Travel agency (після 2000), учбові (1): Xi'an University for the Elderly (2000);

- вхід в китайських традиціях (готелі (2): Shaanxi Opera House (2017), Crystal Orange Hotel (2022), заклади громадського харчування (3): Jinyuan Furun Restaurants (2012), BAO'S Pastry (2020), ChangAn Restaurant (2020), учбові (1): Xi'an University for the Elderly (2000), офіси (1): Huashan International Engineering Company (1993), Beijing "Tong Ren Tang" company (2017), паркові (1): павільйон в North Street Park (після 2000);

- вхід спрощений (готелі (5): Westin (2012), Ramada by Windham Xi'an Bell Tower (2014), Huashan Mountain International Hotel (2019), Scanben Hotel (2022), Crystal Orange Hotel (2022), заклади громадського харчування (6): Starbucks Coffee (2007), KFC (2017), Pepsi (2017), Datang Everbright City food stalls (2017), No.22 North Street (2019), Dong Ya Restaurant (2020), банки (3) : Industrial & Commercial Bank of China (1990), Postal Savings Bank of China (2011), HSB C Bank (2011), лікарні (2): Xi'an Jiaotong University Stomatological Hospital (2012), Dr. Rabbit Dental Hospital (2018), торгівлі(1): Kaiyuan Shopping Mall (2001).

Тепер проаналізуємо поширеність вираження національних мотивів на рівні стін громадських будівель.

- карниз складної деталізації (готелі (4), заклади громадського харчування (6), банки (1), лікарні (1), офіси (1), паркові (1);

- декорована площа стіни (готелі (2), заклади громадського харчування (2), театри (1), офіси (1);

- майже не декорована площа стіни (готелі (5), заклади громадського харчування (8), банки (3), лікарні (2), офіси (2), учбові (1);

- вхід в китайських традиціях (готелі (2), заклади громадського

харчування (3), офіси (1), учбові (1), паркові (1);

- вхід спрощений (готелі (5), заклади громадського харчування (6), банки (3), лікарні (2), торгові (1).

Таким чином, досить поширеним є застосування карнизів складної деталізації. Водночас у порівнянні з історичними павільйонами можна говорити, що декорована площина стіни застосовується досить рідко, так само як і входи, стилізовані в китайських традиціях. Натомість більшого поширення набули майже не декоровані площини стіни, які набувають модерністського характеру, і спрощені входи.

Традиційні вікна павільйонів були найчастіше прямокутні. В сучасних об'єктах найчастіше теж прямокутні вікна, однак втілені в сучасних конструкціях і сучасних обрисів. Круглі вікна в сучасній архітектурі, так зване «місячне вікно» не застосовуються.

3. *Декор.* В більшості готелів, закладів громадського харчування, торговельних будівлях декор спрощений, часто обмежується окремими знаковими елементами, як-от червоні ліхтарики (рис.3.13) або окремою скульптурою.

Рис. 3.13. Datang Everbright City food stalls (2017).

4. *Поліхромія*. Існували окремі прийоми декорування фасадів храмів різних історичних періодів. Так, образність храмів династії Тан досягалася завдяки активному силуету, мінімальній кількості декору, однак багатій поліхромії. Образність храмів династії Юань досягалася завдяки декоруванню даху, яскравій поліхромії і прикрашенню червоними ліхтариками. Образність храмів династії Мін і Цин полягала в декоруванні даху, поліхромії, орнаментиці, скульптурі, прикрашенні червоними ліхтариками і каліграфією. Поступово від періоду до періоду наростає декорування фасаду, декор стає подрібненим, ускладнюється орнаментация стін фасаду. Аналіз декору історичних храмових павільйонів провінції Шаансі засвідчив відхід від обмеженого застосування декору до перенасичення декором, тобто від чистої форми до перенасиченої декором форми.

Традиційно до кольорової гами входили червоний, синій, жовтий кольори як головні.

В сучасних об'єктах спостерігається суттєва зміна колористики. Домінуючим поєднанням є коричневий і сірий, сірий, часом – сірий різних відтінків з червоними і золотими акцентами, коричневий з червоним, активно використовується ефект нічної підсвітки. Колористика готелів більш стримана (рис.3.14), закладів громадського харчування – більш яскрава. Колористика банків стримана, сіро-вохриста, бежево-коричнева. Подібною є і колористика медичних закладів.

Таким чином, аналіз сучасних будівель Сіаня з використанням національних форм довів, що вони є більш спрощеними у порівнянні з історичними об'єктами. Національні ознаки присутні в типах силуетів і в карнизах складної деталізації, натомість роль декору на фасадах значно зменшена. Так само спрощеними є і обриси дахів. Відносно поліхромії, яка традиційно в Китаї була досить яскравою, то поліхромія громадських будівель, крім закладів громадського харчування і паркових павільйонів, більш стримана. Декор набув дещо спрощеного опосередкованого характеру,

однак тоді коли він застосовується, він підкреслено яскравий, з домінуванням червоного кольору.

Рис.3.14. Scanben Hotel (2022).

Аналіз прийомів використання модернізованих китайських форм свідчить про спільність цих прийомів в багатьох регіонах Китаю, тобто спостерігається відсутність проявів регіоналізму, а застосовується певний усередкований варіант китайської архітектури, де зібрані найбільш притаманні ознаки, однак в спрощеному вигляді і в сучасних матеріалах і конструкціях.

Аналіз таких об'єктів в різних регіонах Китаю засвідчив, що найчастіше така модернізація національних форм спостерігається в закладах

громадського харчування китайської кухні.

Найбільш традиційними модернізованими ознаками стають: на фасадах – червоні ліхтарики, дахи з угнутими догори кінцями, червоні стовпи або колони, скульптури левів, а в інтер'єрах - віяла, ширми, червоні ліхтарики, дерев'яні різьблені меблі, сюжетні розписи, скульптури, вази, часом навіть елементи ландшафтного дизайну, коли імітуються певні краєвиди з групами каменів, водоймами, навіть павільйонами, тобто створюється ефект «краєвиду в приміщенні», оки екстер'єрний пейзаж стає елементом внутрішнього простору.

Автор проаналізував приклади декількох відомих ресторанів поза межами провінції Шаансі з метою довести, що такі явища спрощеної модернізованої китайської архітектури мають загальне поширення і характерні передусім для туристичних об'єктів, для створення легкого для пізнання образу традиційного Китаю.

Прийоми застосування модернізованих китайських елементів в відомих ресторанах Пекіну такі:

- червоні паперові ліхтарики, які акцентують вхід (ресторан «Ліцюнь» (利群) в Пекіні, «Ресторан родини Хуа (花家怡园)» в Пекіні, ресторан «Кінг» (鸭王烤鸭店) в Пекіні, ресторан «Бяньфан» (便宜坊) в Пекіні);

- стилізований портал з орнаментом і стінописом з імітацією традиційного живопису («Ресторан родини Хуа (花家怡园)» в Пекіні) або схожий на декорування імператорських павільйонів ансамблю Гугун (ресторан «Кінг» (鸭王烤鸭店) в Пекіні);

- дах з імітацією черепиці, орнаментовані підкарнизні площини (ресторан «Кінг» (鸭王烤鸭店) в Пекіні);

- червоні стовпи-колони (ресторан «Кінг» (鸭王烤鸭店) в Пекіні);

- орнаментовані смуги (ресторан «Бяньфан» (便宜坊) в Пекіні);

- червоні рами (ресторан «Бяньфан» (便宜坊) в Пекіні);

- стильова єдність фасаду з оригінальними дахами з фігурками на

гребенях, червоні стовпи, вікна квадратної та круглої форми, традиційна поліхромія (перший ресторан мережі «Цюаньцзюйде» (全聚德) в Пекіні, 1864);

- контраст національних і сучасних елементів, де національні елементи акцентують вхід (ресторан мережі «Цюаньцзюйде» (全聚德) в Пекіні).

Отже, це доводить, що національні ознаки найчастіше втілені не в формах, а в елементах дизайну, коли образом Китаю в об'єктах, розрахованих передусім на туристів, стають червоні паперові ліхтарики, угнуті дахи тільки з загнутими догори кутами (хоча варіацій дахів було набагато більше відповідно до природно-кліматичних умов регіонів), стилізовані конструкції «доу-гун», карнизи з багатьма ярусами, круглі в плані стовпи червоного кольору, вікна характерної форми і всюди домінує червоний колір.

І в об'єктах провінції Шаансі, і в об'єкта інших регіонів Китаю спостерігається явище перенесення ознак суто імператорської чи храмової архітектури на об'єкти туристичного спрямування, це стосується в однаковій мірі і форм, і декору (фігурки на дахах, символічна скульптура), і поліхромії (жовтий і золотий кольори раніше були суто імператорськими). Крім цього, відбувається відверте цитування павільйонів імператорського Забороненого міста.

Висновки

1) Аргументовано консерватизм поширеного типу багатоярусної пагоди на території провінції Шаансі. Визначено основний проміжок часу максимальної активізації процесу будівництва пагод – це періоди династії Суй (581-618 р.), династії Тан (618-907 р.) та Сун (Північна Сун (960-1127 р., Південна Сун 1127-1279 р.), що свідчить про те, що основний розквіт пагод припадає на період між 581 і 1279 роками, тобто з VI до XIII століть.

В подальші віки цей тип споруди поступово втрачає в провінції Шаансі свою актуальність, тому ми не маємо достатньої кількості пагод епох Юань (1271-1368 р.), Мін (1368-1644 р.), Цин (1636-1912 р.), коли основна увага звернута на будівництво храмових павільйонів без пагод.

Отже, можна стверджувати, що спостерігається відхід від будівництва пагод на ранніх періодах в бік будівництва храмів на більш пізніх періодах, причому поступово формуються певні узагальнені типи храмових павільйонів, які одночасно використовувались і в даосизмі, і в буддизмі, і в конфуціанстві, до того ж, павільйони дещо нагадували палацові і житлові павільйони.

І тут ми говоримо про феномен, коли храмова споруда поступово втрачає виразні ознаки культової будівлі (наявність пагод), натомість набуває рис власне житлової архітектури. В ряді випадків неможливо по фасаді визначити, це храм буддизму, даосизму чи конфуціанства, більш того, такі ж фасади мають і мечеті.

2) Проаналізовано характерні композиційні і морфологічні особливості пагод періодів Суй, Тан і Сун і сформульовано найбільш характерний тип пагоди провінції Шаансі, який являє собою підкреслено витягнуту вгору споруду, завершену чотирьохсхилим дашком зі шпилем або банькою зі шпилем, переважно з квадратними планами нижнього та верхнього ярусів, де варіюється кут нахилу до центральної осі зовнішніх стін – від малого до більш значного, з 7-8 ярусами, висота яких досить невелика. однак достатня для влаштування півциркульних чи прямокутних віконних прорізів в стінах, причому яруси перспективно зменшуються вгору як по габаритах в плані, так і по висоті.

Типова пагода провінції Шаансі має підкреслено масивніший нижній ярус з півциркульним входом і практично позбавлена зовнішнього декору.

3) Були проаналізовані і систематизовані типи храмів провінції Шаансі різних періодів. Аргументовано домінування двох типів храмових

павільйонів, похідних від храму Сінцзяо (Xingjiao Temple і храму Хуаян округу Ху (Hu County Huayang Temple).

На основі порівняння формотворення більш пізніх храмів доби Мін і Цин аргументовано, що храм Сінцзяо став зразком для восьми храмів в основному періоду Мін, а храм Хуаян став зразком для чотирьох храмів в основному періоду Цин, коли першозразок повторювався майже без модифікацій.

Виявлено кілька прикладів храмів, спадкоємно пов'язаних з формотворенням малих архітектурних форм – ярусних павільйонів. Найбільш поширеним для храмів був поділ на чотири частини (дах, карниз, стіна, цоколь або подіум) із співвідношенням ширини фасаду до висоти: ширина фасаду менше півтори висоти або дорівнює півтори висоти – 7 об'єктів (найбільш поширений тип), ширина фасаду дорівнює двом висотам – 5 об'єктів.

4) Аналіз генези типу храмового павільйону від доби Тан до доби Цин довів, що поширення храмових павільйонів на пізніх періодах Мін і Цин відбувалось на тлі зникнення традицій будівництва високих багатоярусних пагод, закладених на ранніх періодах, відбувалось зменшення варіативності образів і відчувався певний еkleктизм.

І в випадку пагод, і в випадку храмових павільйонів можна говорити про певне тиражування канонічного образу, включно з розподілом на певні частини, співвідношення частин, кількість ярусів, співвідношення ширина-довжина тощо.

Це доводить, що тип пагоди и храму був набагато консервативнішим до змін, ніж малі архітектурні форми-павільйони, де сформувалось багато різних модифікацій.

5) Порівняльний аналіз історичних об'єктів провінції Шаансі і сучасних будівель міста Сіань, де використано національні мотиви, довів наступне. В історичних об'єктах спостерігалась гармонійна відповідність

стилістики окремих складових елементів і використовувались традиційні будівельні матеріали і конструкції.

Попри поширене хибне уявлення іноземців про досить обмежений перелік знакових елементів китайської архітектури, насправді існувало розмаїття типів пагод і храмів, історичні будівлі мали різні силуети, існувало багато типів дахів, спостерігалось урізноманітнення декору, тому навіть в тому випадку, коли, скажімо, храми мали за основу певний першозразок, вони різнились за виглядом.

Автор дослідження проаналізував приклади історичних павільйонів, пагод і храмів провінції Шаансі і довів, що попри існування певних «архітектурних кліше» існували різні модифікації типів павільйонів, дахів, силуетів, тощо. Це свідчить про те, що давня архітектура Китаю була різноманітною по композиційній побудові і морфології складових елементів.

Натомість в сучасних об'єктах з модернізованими традиційними елементами таке цитування часто перетворюється на еkleктику, коли традиційні форми поєднують з модерністською архітектурою або відтворюють традиційні форми в сучасних матеріалах і конструкціях.

Варто зазначити, що таке використання модернізованих форм, які уособлюються з національною ідентичністю, потребує знання як національних традицій, так і сучасних архітектурних тенденцій, аби об'єкт виглядав досить сучасно і не являв собою випадковий набір історичних архітектурних цитат без їх гармонійного сполучення.

5) На основі проведеного дослідження було аргументовано застосування в сучасній архітектурі провінції Шаансі таких принципів використання національних традицій в сучасній архітектурі: принцип стандартизації цитованих історичних форм і принцип адаптації історичних форм.

Перший принцип заключається в спрощенні історичних форм і приведенні їх до певного шаблону з урахуванням виконання в сучасних матеріалах і конструкціях.

Другий принцип полягає в накладанні національних форм на об'єкти принципо іншого функціонального призначення у порівнянні з історичними будівлями. Зміна функції впливає на архітектурно-планувальне рішення, конструктивну схему, зміну масштабу, відтак сучасні об'єкти є крупномасштабними з укрупненим членуванням і деталями, втіленими в сучасних матеріалах включно з декором.

Функція сучасного об'єкту впливає на ступінь використання національних ознак на фасадах: туристичні об'єкти (готелі, заклади громадського харчування) використовують більшу кількість елементів, які асоціюються з Китаєм (наприклад, червоні ліхтарики, віяла, скульптура), в готелях, банках, медичних закладах, університетах і офісах ці елементи використовуються більш обмежено і стримано.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На підставі проведеного автором дослідження були отримані наступні висновки.

1. Доведено, що оригінальним автентичним явищем в храмовій архітектурі провінції Шаансі є аргументоване прикладами запозичення храмами місцевих релігій - даосизму і конфуціанства - форм і силуетів світських будівель - житлових павільйонів і малих архітектурних форм – павільйонів (рис.4.1). В випадку пагод ми спостерігаємо підкреслене домінування штучної структури над природним оточенням, натомість місцеві релігії в культових будівлях продовжили притаманний малим павільйонам принцип підпорядкування висотою і розміром природному оточенню, причому цей процес відбувався на тлі накопиченого віками уміння зводити і висотні об'єкти-пагоди.

Розквіт підтриманого імператорською владою запозиченого з Індії буддизму зумовив активне будівництво пагод на ранніх періодах. Натомість розвиток місцевих течій даосизму та конфуціанства на пізніх періодах зумовив відмову від будівництва нових пагод і збільшення кількості і архітектурного розмаїття типів храмів місцевих релігій.

Висновки базуються на дослідженні композиційних, морфологічних та семантичних особливостей традиційної китайської архітектури і її своєрідності в провінції Шаансі.

2. Аргументовано, що пагоди і храми місцевих релігій по відношенню до природного оточення базувались на протилежних принципах – пагоди підкреслено домінували над оточенням (що історично невластиве Китаю), а храми місцевих релігій йому підпорядковувались за висотою та силуетом. Така спільність автентичної храмової і світської архітектури також є національною і регіональною особливістю, доведеною на прикладі провінції Шаансі.

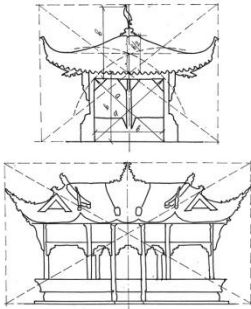
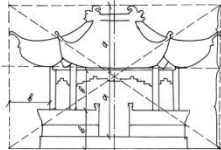

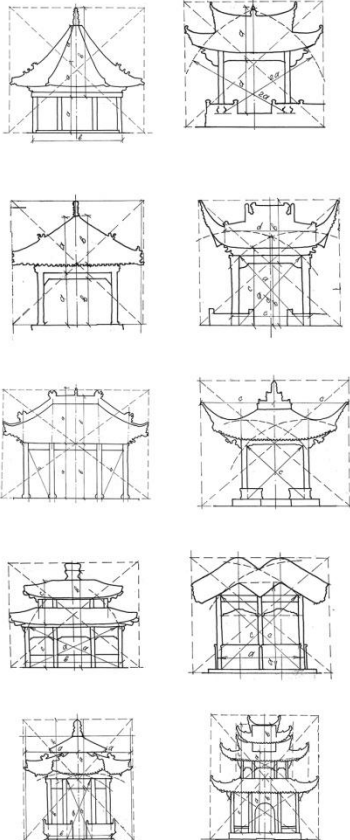
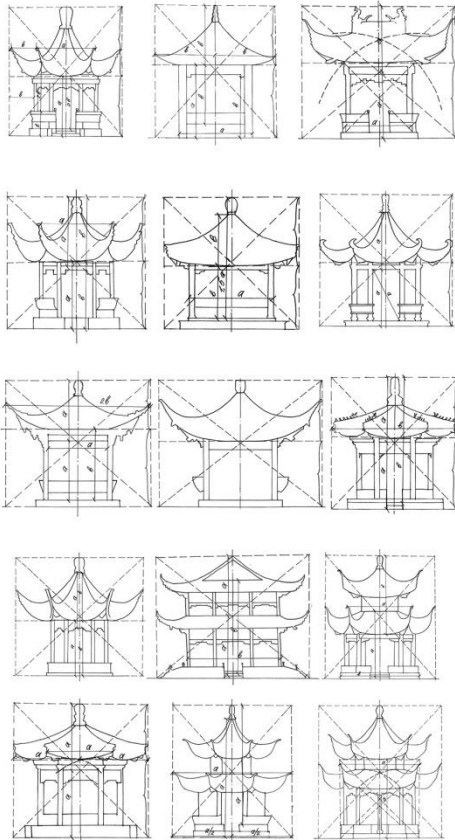

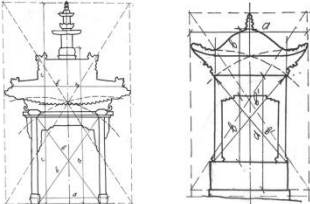
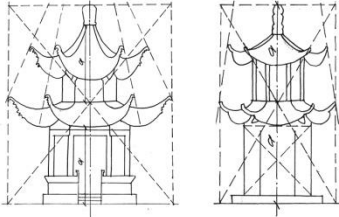
		Схема	Історичні павільйони	Сучасні павільйони
Співвідношення	~ 1:0,5			
	~ 1:1			
	~ 1:2			
			Малюнки: Чан Пен	Малюнки: Дін Ян

Рис.4.1. Павільйони різних типів. Креслення Дін Яна і Чан Пена

Поступове обмеження типів храмових павільйонів, їх спрощення і еkleктизм доводять відповідність загальному процесу генези будь-якого стилю з стадіями виникнення, розквіту і поступового занепаду.

Отримані висновки можуть бути використані в пам'яткоохоронній діяльності із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі. Проведене дослідження окреслило напрямки малодосліджених і недосліджених питань:

- включення до реставраційних і пам'яткоохоронних програм менш відомих і розташованих поза межами населених пунктів історичних об'єктів;
- встановлення причин нахилу об'єктів, розробка сучасних реставраційних методів їх вирівнювання і запобігання таким явищам у майбутньому;
- включення до переліку туристичних об'єктів маловідомих пам'яток і забезпечення доступу до їх огляду.

3. Аналіз проявів ознак традиційної китайської архітектури в сучасних будівлях міста Сіань довів, що відбулось спрощення традиційних форм разом із збереженням характерних силуетів, притаманних храмам, але з врахуванням багатопверховості сучасних громадських будівель.

В готелях і закладах громадського харчування спрощуються форми дахів, які не мають таких підкреслених угнутих кутів. Поширене застосування деталізованих складних карнизів, однак значно спрощується порівняно з історичними об'єктами площа стіни, яка практично позбавляється декору. Так само не загальнопоширеними є входи в китайському стилі. Більш стриманого характеру набуває поліхромія, особливо в готельних будівлях. Оригінальним прийомом є завершення по суті модерністської будівлі павільйоном традиційних обрисів на даху.

4. Виявлено наступні принципи використання модернізованих національних форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі:

1. **Принцип стандартизації цитованих історичних форм**, коли створюються певні узагальнені шаблони в сучасних матеріалах і

конструкціях, які уособлюють китайську національну ідентичність. Порівняння застосування національних мотивів в сучасних громадських будівлях довело, що це застосування пішло шляхом спрощення елементів і декору, в окремих випадках національні форми стилізувались під сучасні будівельні матеріали.

2. Принцип адаптації історичних форм до будівель принципово іншої функції, а відтак і архітектурно-планувального рішення, що призводить до появи певного ефекту декорації (рис.4.2). Порівняно з дрібномасштабними історичними будівлями сучасні об'єкти стають крупномасштабними шляхом укрупнення членувань фасадів, вікон і стилізованого укрупненого декору в сучасних матеріалах. Заклади громадського харчування використовують більшу кількість елементів, які асоціюються з Китаєм (наприклад, червоні ліхтарики), в готелях, банках, медичних закладах, університетах і офісах ці елементи використовуються більш обмежено і стримано.

5. Аналіз громадських будівель з використанням національних мотивів довів наявність двох основних груп об'єктів: перша – з більшою спадкоємністю з історичними об'єктами через характерний силует, обриси угнутих дахів, іноді кількаярусних, складні деталізовані карнизи, традиційні входи, вікна і яскраву поліхромію, друга – з модернізацією форм, в тому числі з модернізацією і спрощенням традиційних форм через виконання в сучасних матеріалах і конструкціях. Порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності згідно розробленої авторської методики довів, що цитування історичних форм пішло шляхом спрощення.

Це пов'язано з тим, що традиційні форми накладаються на будівлі іншого функціонального призначення, наприклад, на багатопверхові готельні комплекси, банки, медичні установи. Другою причиною є те, що сучасні об'єкти будуються в сучасних матеріалах і конструкціях, що також впливає на зміну силуетів, масштабу, форм і декору. Подальшим напрямком дослідження є поглиблене вивчення причин звернення до національних форм

	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце	Фото	Час та місце
Декоративні будівлі		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		大唐不夜城步行街- 自动售货机 (Great TANG All Day Mall. VEM) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		麦当劳 McDonald's filmed in2023/3/ built in2018/		大雁塔地宫 (Big Wild Goose Pagoda Underground Palace) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		公共卫生间 (public toilet) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/
		装饰建筑 (Decorative building) filmed in2023/3/ built in2018/		现代仿古阁楼 (Modern Antique Loft) filmed in2023/3/ built in2018/		

Рис.4.2. Декор і поліхромія як основний засіб національного образу сучасних будівель

в сучасній архітектурі Китаю на основі сформульованих в дисертації методичних підходів і розробка рекомендацій з використання національних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі.

Запропоновані рекомендації до використання модернізованих національних форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі зводяться до наступного:

- відхід від буквального повторення існуючих історичних павільйонів як акцентного елемента на даху без прив'язки до сучасного вигляду будівлі;

- виявлення знакових національних форм, характерних саме для провінції Шаансі і міста Сіань і модернізація цих форм в сучасних матеріалах і конструкціях;

- розширення варіантності цитованих національних елементів, не обмежуючись лише типовими дахами з угнутими догори кінцями, червоними ліхтариками і віялами, використання дахів різних типів на основі історичних зразків;

- національні ознаки в сучасній архітектурі не повинні отримувати характер архаїзму, виконаному в сучасних матеріалах і конструкціях. На наш погляд, слід відійти від буквального копіювання в бік творчого переосмислення історичної спадщини провінції Шаансі, коли форма виглядає сучасно і одночасно містить натяк на історичні об'єкти. Це може бути силует чи деталі.

Література:

1. Ахметшин Н.Х. Путешествия по Китаю. М.: Аст: Восток-Запад, 2007. 153 с.
2. Белова Е.Ю. (сост.). Мир китайской культуры: библиографический указатель. Владивосток: ПГПБ им. А.М. Горького, 2007. 97 с.
3. Вёрман К. История искусства всех времен и народов. Санкт-Петербург: Просвещение. Т.1. 832 с.
4. Виноградова Н.А. Китай, Корея, Япония: образ мира в искусстве. Сборник научных статей. М., 2010. 288 с.
5. Всеобщая история архит.: в 12-ти томах / Гл. ред. кол.: А. В. Власов (гл. ред.) и др. Л.-М., 1966. 687 с.
6. Грубе Г.-Ф., Кучмар А. Путеводитель по архитектурным формам. М., 2000. 216 с.
7. Гуляницкий Н.Ф. О современном значении понятия «памятник архитектуры». *Теория и практика реставрационных работ*. М., 1972. Сб. 3. С. 13-15.
8. Гуревич П. С. Философия культуры. М., 1995. 287 с.
9. Жэнь Лань. Памятники пещерно-храмового ансамбля Дуньхуань в контексте буддийского искусства (на материале коллекции Государственного Эрмитажа), автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения, Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, 2007.
10. Живопись и каллиграфия Китая. Днепропетровск, 2004. 40 с.
11. Иванова А.П. История архитектуры и градостроительства Китая: формирование русскоязычного научного дискурса. *Вестник Тихоокеанского государственного университета*. 2012. №4 (27). С. 93-100.
12. Івашко Ю. Основи стилеутворення модерну в архітектурі України (кінець ХІХ-початок ХХ століття). Дис...докт.архіт., Київ, 2013. 440 с.

13. Искусство стран и народов мира: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство. Краткая худож. энциклопедия. М., 1981. Т. 5. 720 с.
14. Коган Д.Р. Древний Китай (энциклопедия). Пер. с англ. Р. Коган. М., 2007. 44 с.
15. Колпакова О.В. Древний Китай. М., 2006. 31 с.
16. Колпакова О.В. Китай. М., 2006. С.2-18.
17. Консервація і реставрація пам'яток архітектури. Київ-Львів, 1996. 588 с.
18. Лоу Чинси. 10 этюдов по китайской архитектуре. М., 2009. 208 с.
19. Лукьянова Т.А., Кукс Ю.М. История развития фрески. Часть 4. Развитие технологии фрески, *Перспективы науки и образования. Международный электронный научный журнал*, 1(13), 2015, сс.121-129.
20. Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць [Венеціанська хартія]. *Україна в міжнародних правових відносинах. Кн. 2: Правова охорона культурних цінностей*. Київ: Юрінком Інтер, 1997. С. 392-393. Режим доступу <https://books.google.com.ua> > books
21. Мыслители древнего и средневекового Китая. М., 2005. С.2-10.
22. Орленко М.І. Проблеми та методи реставрації пам'яток архітектури України (XI - поч . XX ст.). Дис...докт.архіт., Київ, 2018. 470 с.
23. Цай Яньсинь. Архитектура. 2015. 242 с.
24. Цао Ю. Сопоставительный анализ фресковой живописи даосизма и православия XIV – XV веков в Китае и на Руси, автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения, Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, 2008. С.4-17.
25. Benli L., Wanyue P., Haidong L., Jianjun Q., Increase of moisture content in Mogao Grottoes from artificial sources based on numerical simulations. *Journal of Cultural Heritage*, 45, 2020, pp.135-141.

26. Chen Y. Taoism in the People's Republic of China, [in:] The Encyclopedia of Taoism, ed. F. Pregadio, London – New York, 2008, pp. 174-175.

27. Chinese pavilions. Text and photo's by Qin Li. China Architecture and Building Press, 2019. 96 p.

28. Giaccone D., Fanelli P., Santamaria U., Influence of the geometric model on the structural analysis of architectural heritage, *Journal of Cultural Heritage*, 43, 2020, pp.144-152.

29. Fuwei Yang, Binjian Zhang, Qinglin Ma. Study of Sticky Rice-Lim Mortar Technology for Restoration of Historical Masonry Construction. *Accounts of Chemical Research*, 43 (6), 2010, pp. 936-944.

30. Ivashko Yulia, Kuzmenko Tetiana, Li Shuan, Chang Peng. The influence of the natural environment on the transformation of architectural style. *Landscape architecture. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture*. Volume 15, Number 15, 2020.Pp.101-108.

31. Ivashko Yulia, Kuśnierz-Krupa Dominika, Peng Chang. History of origin and development, compositional and morphological features of park pavilions in Ancient China. *Landscape architecture. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture*. Volume 15, Number 15, 2020.Pp.78-85.

32. Ivashko Yulia, Chernyshev Denys, Chang Peng. Functional and figurative and compositional features of traditional Chinese pavilions. *Wiadomości Konserwatorskie • Journal of Heritage Conservation* • 61/2020_p.60-66.

33. Orlenko Mykola, Ivashko Yulia. The concept of art and works of art in the theory of art and in the restoration industry. *Art Inquiry. Recherches sur les arts 2019*, vol. XXI pp.171-190.

34. Orlenko Mykola, Ivashko Yulia, Dyomin Mykola, Dmytrenko Andrii, Chang Peng. Rational and aesthetic principles of form-making in traditional Chinese architecture as the basis of restoration activities. *International journal of conservation science*, Volume 11, Issue 2, April-June 2020: 499-512.

35. Pujia L. Cultural heritage and territory. Architectural tools for a sustainable conservation of cultural landscape, *International Journal of Conservation Science*, 7 (1), 2016, pp. 213-218.

36. Spiridon P., Sandu I. Muselife of the life of public. *International Journal of Conservation Science*, 7 (1), 2016, pp. 87-92.

37. Spiridon P., Sandu I., Stratulat L. The conscious deterioration and degradation of the cultural heritage. *International Journal of Conservation Science*, 8 (1), 2017, pp. 81-88.

38. The Art of Chinese Pavilions. Foreign Languages Press. Beijing, 2006. 120 p.

39. Wang Chaolu. Fifty old constructions in Qingdao. 2010. 114 p.

40. 中国传统园林景路设计理法 (назва).

作者 (автор) :李春青.

发行地 (місто) : 北京 .

出版社 (видавництво) : 中央民族出版社

标识号 : ISBN : 978-7-81108-949-3

出版年份 (рік) : 2010.

页数 (кількість сторінок) : 308页

Li Chunqing. Chinese traditional garden landscape road design method. Beijing, Central National Publishing House, 2010. 308 p.

41. 园林与中国文化 (назва).

作者 (автор) :王毅

发行地 (місто) : 上海

出版社 (видавництво) : 上海人民出版社

标识号 : ISBN : 7-208-00692-X

出版年份 (рік) : 1990.

页数 (кількість сторінок) : 747页

Wang Yi . Chinese traditional garden and pile of stacked stones. Shanghai, Shanghai Nationalities Publishing House, 1990, 747 p.

42. 中国传统园林与堆山叠石 (назва)

作者 (автор) : 潘家平

发行地 (місто) : 台北

出版社 (видавництво) : 田园城市文化事业有限公司

标识号 : ISBN : 957-99797-0-7

出版年份 (рік) : 1994.

页数 (кількість сторінок) : 118页.

Pan Jiaping. Chinese traditional garden and pile of stacked stones. Taipei, Tianyuan City Cultural Enterprise Co., Ltd., 1994. 118 p.

43. 风水与建筑 (назва).

作者 (автор) : 程建军

发行地 (місто) : 南昌

出版社 (видавництво) : 中央编译出版社.

标识号 : ISBN : 7-5390-0574-2

出版年份 (рік) : 2010

页数 (кількість сторінок) : 173页

Cheng Jianju. Feng Shui and Architecture. Nanchang, Central Compilation Press, 2010. 173 p.

44. 中国传统景园建筑设计理论 (назва)

作者 (автор) : 佟裕哲

发行地 (місто) : 西安

出版社 (видавництво) : 陕西科学技术出版社

标识号 : ISBN : 7-5369-2060-1

出版年份 (рік) : 1994

页数 (кількість сторінок) : 128页

Tong Yu Zhe. The theory of Chinese traditional landscape architecture. Xian, Shaanxi Science and Technology Press, 1994, 128 p.

45. 传统园林对现代景观设计的影响 (назва)

作者 (автор) : 刘娜

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 北京理工大学出版社有限责任公司

标识号 : ISBN : 978-7-5682-5915-6

出版年份 (рік) : 2019

页数 (кількість сторінок) : 234页

Liu Na. The influence of traditional garden on modern landscape design. Beijing, Beijing Institute of Technology Press, 2019. 234 p.

46. 手绘中国皇家建筑与经典园林 (назва)

作者 (автор) : 朱广宇

发行地 (місто) : 天津

出版社 (видавництво) : 天津大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5618-3637-8

出版年份 (рік) : 2010

页数 (кількість сторінок) : 140页

Zhu Guang Yu. Hand-painted Chinese royal buildings and classic gardens. Tianjin, Tianjin University Press, 2010. 140 p.

47. 传统建筑园林营造技艺 (назва)

作者 (автор) : 姜振鹏

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 978-7-112-15201-8

出版年份 (рік) : 2013

页数 (кількість сторінок) : 324页

Jiang Zhenpeng . Traditional building garden construction skills. Beijing, China Construction Industry Press, 2013. 324 p.

48. 中国园林建筑设计传统理法与继承研究 (назва)

作者 (автор) : 邢月

发行地 (місто) : 长春

出版社 (видавництво) : 吉林大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5677-9249-4

出版年份 (рік) : 2016

页数 (кількість сторінок) : 220页

Xing Yue. Research on Traditional Theory and Inheritance of Chinese Garden Architecture Design. Changchun, Jilin University Press, 2016. 220 p.

49. 浙派园林论 (назва)

作者 (автор) : 方利强

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国电力出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5198-1723-7

出版年份 (рік) : 2018

页数 (кількість сторінок) : 300页

Fang Liqiang . On the Zhejiang Garden. Beijing, China Electric Power Press, 2018, 300 p.

50. 中国古建园林三十年 (назва)

作者 (автор) : 中国文物学会传统建筑园林委员会主编

发行地 (місто) : 天津

出版社 (видавництво) : 天津大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5618-5221-7

出版年份 (рік) : 2014

页数 (кількість сторінок) : 412页

Thirty years of ancient Chinese gardens. Editor-in-Chief, Traditional Architectural and Gardening Committee of Chinese Cultural Heritage Society. Tianjin, Tianjin University Press, 2014. 412 p.

51. 古建筑传统石工 (назва)

作者 (автор) : 中国建筑业协会古建筑与园林施工分会主编

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 978-7-112-23910-8

出版年份 (рік) : 2019

页数 (кількість сторінок) : 182页

Ancient building traditional masonry. Editor-in-Chief, Ancient Architecture and Garden Construction Branch of China Construction Industry Association. Beijing, China Construction Industry Press, 2019. 182 p.

52. 古建筑传统木工 (назва)

作者 (автор) : 中国建筑业协会古建筑与园林施工分会主编

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 978-7-112-23759-3

出版年份 (рік) : 2019

页数 (кількість сторінок) : 220页

Ancient architecture traditional carpentry. Editor-in-Chief, Ancient Architecture and Garden Construction Branch of China Construction Industry Association. Beijing, China Construction Industry Press, 2019. 220 p.

53. 古建筑传统油工 (назва)

作者 (автор) : 中国建筑业协会古建筑与园林施工分会主编

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 978-7-112-23665-7

出版年份 (рік) : 2019

页数 (кількість сторінок) : 126页

Ancient architecture traditional oilman. Editor-in-Chief, Ancient Architecture and Garden Construction Branch of China Construction Industry Association, Beijing, China Construction Industry Press, 2019, 126 p.

54. 古建筑传统瓦工 (назва)

作者（ автор）：中国建筑业协会古建筑与园林施工分会主编

发行地（ місто）：北京

出版社（ видавництво）：中国建筑工业出版社

标识号： ISBN：978-7-112-23773-9

出版年份（ рік）：2019

页数（ кількість сторінок）：163页

Ancient building traditional bricklayer. Editor-in-Chief, Ancient

Architecture and Garden Construction Branch of China Construction

Industry Association, Beijing, 2019. 163 p.

55. 传统文化语境下风景园林建筑设计的传承与创新 (назва)

作者（ автор）：黄维

发行地（ місто）：长春

出版社（ видавництво）：东北师范大学出版社

标识号： ISBN：978-7-5681-5529-8

出版年份（ рік）：2019

页数（ кількість сторінок）：200页

Huang Wei . Inheritance and Innovation of Landscape Architecture Design in the Context of Traditional Culture. Chang Chun, Northeast Normal University Press, 2019. 200 p.

56. 中国园林建筑设计传统理法与继承研究 (назва)

作者（ автор）：裴元生

发行地（ місто）：昆明

出版社（ видавництво）：云南人民出版社

标识号： ISBN：978-7-222-17443-6

出版年份（ рік）：2018

页数（ кількість сторінок）：184页

Pei Yuansheng . Research on Traditional Theory and Inheritance of Chinese Garden Architecture Design. Kunming, Yunnan People's Publishing House, 2018. 184 p.

57. 中国园林建筑设计传统理法与继承研究 (назва)

作者 (автор) : 邢月

发行地 (місто) : 长春

出版社 (видавництво) : 吉林大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5677-9249-4

出版年份 (рік) : 2018

页数 (кількість сторінок) : 220页

Xing Yue. Research on Traditional Theory and Inheritance of Chinese Garden Architecture Design. Jilin, Jilin University Press, 2018. 220 p.

58. 杭州园林古建筑传统技术 (назва)

作者 (автор) : 王光龙, 张杭岭

发行地 (місто) : 杭州

出版社 (видавництво) : 浙江摄影出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5514-0478-5

出版年份 (рік) : 2014

页数 (кількість сторінок) : 158页

Wang Guanglong, Zhang Hangling. Traditional techniques of ancient garden architecture in Hangzhou. Jilin, Zhejiang Photography Publishing House, 2014. 158 p.

59. 园林 (назва)

作者 (автор) : 关锡汉

发行地 (місто) : 长春

出版社 (видавництво) : 吉林出版集团有限责任公司

标识号 : ISBN : 978-7-5534-1380-8

出版年份 (рік) : 2013

页数 (кількість сторінок) : 127页

Guan Xihan. Garden. Chang Chung, Jilin Publishing Group Co., Ltd., 2013. 127 p.

60. 建筑文化遗产的保护与利用论文集 (назва)

作者 (автор) : 中国文物学会传统建筑园林委员会主编

发行地（місто）：天津

出版社（видавництво）：天津大学出版社

标识号： ISBN : 978-7-5618-4545-5

出版年份（рік）：2012

页数（кількість сторінок）：367页

Collection of articles on protection and utilization of architectural cultural heritage.
Editor-in-Chief, Traditional Architectural and Gardening Committee of Chinese
Cultural Heritage Society. Tianjin, Tianjin University Press, 2012. 367 p.

61. 苏州古典园林 (назва)

作者（автор）：宫灵娟

发行地（місто）：南京

出版社（видавництво）：江苏科学技术出版社

标识号： ISBN : 978-7-5537-0569-9

出版年份（рік）：2014

页数（кількість сторінок）：208页

Gong Lingjuan. Suzhou Classical Garden. Nanjing, Jiangsu Science and
Technology Press, 2014. 208 p.

62. 中国古典园林史 (назва)

作者（автор）：周维权

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：清华大学出版社

标识号： ISBN : 978-7-302-18298-6

出版年份（рік）：2008

页数（кількість сторінок）：792 页

Zhou Wei-quan. History of Chinese Classical Gardens. Beijing, Tsinghua
University Press, 2008. 792 p.

63. 苏州古典园林 (назва)

作者（автор）：刘敦桢

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：中国建筑工业出版社

标识号： ISBN : 7-112-07465-7

出版年份（рік）：2005

页数（кількість сторінок）：474 页

Liu Dunzhen. Classical gardens of Suzhou, Beijing, China Construction Industry Press, 2005. 474 p.

64. 园冶 (назва)

作者（автор）：计成

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：中华书局

标识号： ISBN : 978-7-101-08078-0

出版年份（рік）：2011

页数（кількість сторінок）：212页

Ji Cheng. Yuanye. Beijing, Zhonghua Book Company, 2011. 212 p.

65. 豫园 (назва)

作者（автор）：陈业伟

发行地（місто）：上海

出版社（видавництво）：上海文化出版社

标识号： ISBN : 978-7-80740-293-0

出版年份（рік）：2009

页数（кількість сторінок）：239页

Chen Weiye. Yuyuan, Shanghai, Shanghai Culture Publishing House, 2009. 239 p.

66. 中国の名庭 (назва)

作者（автор）：劉敦楨著；田中淡訳；

发行地（місто）：东京

出版社（видавництво）：小学館編集

标识号：JP番号：82043944

出版年份（рік）：1982

页数（кількість сторінок）：412页

Liu Dunzhen / Tanaka Tian. Zhong dan chi. China's Famous Court. Tokyo, Shogakukan, 1982. 412 p.

67. 中国古典園林 (назва)

作者 (автор) : 趙光華 / 編著 ; 邱茂 / 訳 ;

发行地 (місто) : 京都

出版社 (видавництво) : 美乃美

标识号 :

出版年份 (рік) : 1982

页数 (кількість сторінок) : 195页

Zhao Guanghua / Qiu Mao. Chinese classical garden. Kyoto, Minami, 1982. 195 p.

68. 中国亭子艺术 (назва)

作者 (автор) : 朱钧珍

发行地 (місто) : 香港

出版社 (видавництво) : 和平图书有限公司

标识号 : ISBN : 962-238-343-2

出版年份 (рік) : 2003

页数 (кількість сторінок) : 111页

Zhu Junzhen. Chinese Pavilion Art, Hong Kong, Peace Books Co., Ltd., 2003, 111 p.

69. 亭子 (назва)

作者 (автор) : 楼庆西

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 清华大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-302-44713-9

出版年份 (рік) : 2016

页数 (кількість сторінок) : 198页

Lou Qingxi. Pavilion(Bite of architecture), Beijing, Tsinghua University Press, 2016. 198 p.

70. 亭子设计和建造 (назва)

作者 (автор) : 方志戎

发行地 (місто) : 南京

出版社 (видавництво) : 东南大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5641-6396-9

出版年份 (рік) : 2016

页数 (кількість сторінок) : 115页

Fang Zhirong. Pavilion design and construction, Nanjing, Southeast University Publishing house, 2016. 115 p.

71. 手绘中国皇家建筑与经典园林 (назва)

作者 (автор) : 朱广宇

发行地 (місто) : 天津

出版社 (видавництво) : 天津大学出版社

标识号 : ISBN : 978-7-5618-3637-8

出版年份 (рік) : 2010

页数 (кількість сторінок) : 140页

Zhu Guangyu. Hand drawn Chinese royal buildings and classic gardens, Tianjin, Tianjin University Press, 2010. 140 p.

72. 建筑设计参考图集样张(назва)

作者 (автор) : 中国营造学社

发行地 (місто) : 北平

出版社 (видавництво) : 中国营造学社

标识号 :

出版年份 (рік) : 1935

页数 (кількість сторінок) : 1页

Architectural design reference atlas proofs. China Construction Society

[Edit]. Weiping, China Construction Society, 1935. 1 p.

73. 栏杆拱券柱楚墙面装饰 (назва)

作者 (автор) : 中华人民共和国建筑工程部设计总局北京工业设计院

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 建筑工业出版社

标识号 :

出版年份 (рік) : 1955

页数 (кількість сторінок) : 200页

Railing arch coupon column Chu wall decoration. Edited by Beijing Industrial Design Institute of the General Administration of Construction of the People's Republic of China. Beijing, Construction Industry Press, 1955. 200 p.

74. 古典建筑形式 (назва)

作者 (автор) : (苏)伊·布·米哈洛夫斯基(И.Б.Михаловский)著 陈志华,高亦兰合译

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 建筑工业出版社

标识号 :

出版年份 (рік) : 1955

页数 (кількість сторінок) : 282页

И.Б.Михаловский. Classical architectural form. Beijing, Construction Industry Press, 1955. 282 p.

75. 北京市建筑工程局古建新式彩画操作规程初稿 (назва)

作者 (автор) : 北京市建筑工程局

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：北京市建筑工程局

标识号：

出版年份（рік）：1955

页数（кількість сторінок）：28页

The first draft of the operating rules of ancient construction and new-style color painting of Beijing Municipal Construction Engineering Bureau. Beijing Municipal Construction Engineering Bureau, 1955. 28 p.

76. 古建彩画操作规程 (назва)

作者（автор）：北京市建筑工程局

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：北京市建筑工程局

标识号：

出版年份（рік）：1955

页数（кількість сторінок）：31页

Beijing Municipal Construction Engineering Bureau. Operating Rules of Ancient Architecture Color Painting. Beijing, Beijing Municipal Construction Engineering Bureau, 1955. 31 p.

77. 中国建筑彩画图案 (назва)

作者（автор）：古代建筑修整所编 金荣等摹绘

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：中国古典艺术出版社

标识号：

出版年份（рік）：1958

页数（кількість сторінок）：1函

Ancient building repair. Chinese architectural color painting pattern. Beijing, China Classical Art Publishing House, 1958. 1 p.

78. 北京古建筑 (назва)

作者 (автор) : 建筑工程部建筑科学研究所建筑理论及历史研究室

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 文物出版社

标识号 : CN : 8068.1306

出版年份 (рік) : 1986

页数 (кількість сторінок) : 255页

Building Theory and History Research Office. Beijing Ancient Architecture. Beijing, Cultural Relics Publishing House, 1986. 255 p.

79. 中国古代建筑史初稿 (назва)

作者 (автор) : 建筑科学研究所中国建筑史编辑会议古代建筑史编辑组

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 建筑科学研究所中国建筑史编辑会议古代建筑史编辑组

标识号 :

出版年份 (рік) : 1959

页数 (кількість сторінок) : 252页

Ancient Architecture History Editing Group of Chinese Architecture History Editing Conference, Academy of Building Research. First Draft of Chinese Ancient Architecture History. Place of publication and distribution: [Unknown], Ancient Architecture History Editing Group of Chinese Architecture History Editing Conference, Academy of Building Research, 1959. 252 p.

80. 故宫建筑-第二集 (назва)

作者 (автор) : 文物出版社编辑

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 文物出版社编辑

标识号 : CN : 7068.1071

出版年份 (рік) : 1963

页数 (кількість сторінок) : 10十幅

Editor of Cultural Relics Publishing House. Forbidden City Architecture-Episode 2. Beijing, Editor of Cultural Relics Publishing House, 1963. 10 p.

81. 故宫建筑-第三集 (назва)

作者 (автор) : 文物出版社编辑

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 文物出版社编辑

标识号 : CN : 7068.25

出版年份 (рік) : 1963

页数 (кількість сторінок) : 10十幅

Editor of Cultural Relics Publishing House . Forbidden City Architecture-Episode 3. Beijing, Editor of Cultural Relics Publishing House, 1963. 10 p.

82. 古建筑图案 (назва)

作者 (автор) : 田兆琪

发行地 (місто) : 济南

出版社 (видавництво) : 山东人民出版社

标识号 : CN : 8099.1865

出版年份 (рік) : 1979

页数 (кількість сторінок) : 123页

Tian Zhaoqi. Ancient architectural pattern. Jinan, Shandong People's Publishing House, 1979. 123 p.

83. 中国古建筑 (назва)

作者 (автор) : 安怀起

发行地 (місто) : 上海

出版社 (видавництво) : 上海教育出版社

标识号 : CN : 7150.2179

出版年份 (рік) : 1979

页数（кількість сторінок）：1册

An Huaiqi. Old Chinese building. Shanghai, Shanghai Education Press, 1979. 1 p.

84. 中国古代建筑史 (назва)

作者（автор）：刘敦桢

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：中国建筑工业出版社

标识号：CN:15040.3632

出版年份（рік）：1984

页数（кількість сторінок）：418页

Liu Dunzhen. History of ancient Chinese architecture. Beijing, China Construction Industry Press, 1984. 418 p.

85. 故都皇城建筑装饰图谱 (назва)

作者（автор）：萧梅

发行地（місто）：台北

出版社（видавництво）：科技图书公司

标识号：

出版年份（рік）：1981

页数（кількість сторінок）：80页

Xiao Mei. Atlas of Architectural Decoration of the Ancient City. Taipei, 1981. 80 p.

86. 应县木塔 (назва)

作者（автор）：山西省古建筑保护研究所,山西省应县木塔保管所

发行地（місто）：北京

出版社（видавництво）：文物出版社

标识号：CN:11068.1079

出版年份（рік）：1982

页数（кількість сторінок）：34页

Shanxi Provincial Institute of Ancient Building Protection, edited by the wooden pagoda. Yingxian Wooden Tower. Beijing, Cultural Relics Publishing House, 1982, 34 p.

87. 中国古建筑修缮技术 (назва)

作者 (автор) : 文化部文物保护研究所

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 7-112-01413-1

出版年份 (рік) : 1983

页数 (кількість сторінок) : 380页

Editor-in-Chief of the Cultural Relics Protection Research Institute of the Ministry of Culture . Repairing technology of Chinese ancient buildings. Beijing, China Construction Industry Press, 1983. 380 p.

88. 中国古典建筑装饰画典 (назва)

作者 (автор) : 吉兆丰

发行地 (місто) : 台北

出版社 (видавництво) : 常春树书坊

标识号 :

出版年份 (рік) : 1985

页数 (кількість сторінок) : 639页

Ji Zhaofeng. Chinese classical architectural decoration painting. Taipei, Changchunshu Bookstore, 1985. 639 p.

89. 中国古代建筑构件图典 (назва)

作者 (автор) : 郑培光, 王志英

发行地 (місто) : 福州

出版社 (видавництво) : 福建美术出版社

标识号 : ISBN : 7-5393-0028-0

出版年份 (рік) : 1989

页数 (кількість сторінок) : 168页

Zheng Peiguang, Wang Zhiying. Ancient Chinese Architectural Components. Fuzhou, Fujian Fine Arts Publishing House, 1989. 168 p.

90. 中国古建筑图案 (назва)

作者 (автор) : 陈绶祥, 吕晶晶

发行地 (місто) : 北京 / 香港

出版社 (видавництво) : 轻工业出版社 / 万里书店

标识号 : ISBN : 962-14-0411-8

出版年份 (рік) : 1990

页数 (кількість сторінок) : 193页

Chen Shouxiang, Lu Pinjing . Chinese traditional building ornament . Beijing / Hong Kong, Light Industry Press / Wanli Bookstore, 1990. 193 p.

91. 中国古代木结构建筑技术 (назва)

作者 (автор) : 陈明达

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 文物出版社

标识号 : ISBN : 7-5010-0390-4

出版年份 (рік) : 1990

页数 (кількість сторінок) : 1册

Chen Mingda. Chinese ancient wooden construction technology. Beijing, 1990, 1 p.

92. 风水探源 (назва)

作者 (автор) : 何晓昕

发行地 (місто) : 南京

出版社 (видавництво) : 东南大学出版社

标识号 : ISBN : 7-81023-334-0

出版年份 (рік) : 1990

页数 (кількість сторінок) : 158页

He Xiaoxin. Feng Shui Source. Nanjing, Southeast University Publishing house, 1990, 158 p.

93. 中国古建筑木作营造技术 (назва)

作者 (автор) : 马炳坚

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 科学出版社

标识号 : ISBN : 7-03-002118-5

出版年份 (рік) : 1991

页数 (кількість сторінок) : 327页

Ma Bingjian. Chinese ancient architecture wooden construction technology. Beijing, Science Press, 1991. 327 p.

94. 道教建筑 (назва)

作者 (автор) : 乔匀

发行地 (місто) : 北京

出版社 (видавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 7-112-06540-2

出版年份 (рік) : 2004

页数 (кількість сторінок) : 179 页

Qiao Yun . Taoist architecture. Beijing, China Construction Industry Press, 2004. 179 p.

95. 文人园林建筑 (назва)

作者 (автор) : 黄明山

发行地 (місто) : 台北

出版社 (видавництво) : 光复书局

标识号 :

出版年份 (рік) : 1992

页数 (кількість сторінок) : 187页

Huang Mingshan. Literati garden building. Taipei, Guangfu Bookstore, 1992. 187 p.

96. 中国古代建筑尺寸设计研究

作者（ автор）：金其鑫

发行地（ місто）：合肥

出版社（ видавництво）：安徽科学技术出版社

标识号： ISBN : 7-5337-0884-9

出版年份（ рік）：1992

页数（ кількість сторінок）：169页

Jin Qixin. Research on Dimensional Design of Ancient Chinese Architecture. Hefei, Anhui Science and Technology Press, 1992. 169 p.

Identification number: ISBN: 7-5337-0884-9

97. 中国古亭 (назва)

作者（ автор）：高鈺明

发行地（ місто）：北京

出版社（ видавництво）：中国建筑工业出版社

标识号： ISBN : 957-638-120-7

出版年份（ рік）：1994

页数（ кількість сторінок）：281页

Gao Jiming . Chinese ancient pavilion. Beijing, China Construction Industry Press, 1994. 281 p.

98. 中国古建筑小品 (назва)

作者（ автор）：楼庆西

发行地（ місто）：北京

出版社（ видавництво）：中国建筑工业出版社

标识号： I S B N : 7-112-01954-0

出版年份（ рік）：1993

页数（ кількість сторінок）：201页

Lou Qingxi. Chinese ancient architecture sketch. Beijing, China Construction Industry Press, 1993. 201 p.

99. 古建筑木结构维护与加固技术规范 (назва)

作者 (автор) : 四川省建筑科学研究院

发行地 (эмиссионное место) : 北京

出版社 (издавництво) : 中国建筑工业出版社

标识号 : ISBN : 7-112-01934-6

出版年份 (рік) : 1993

页数 (кількість сторінок) : 84页

Sichuan Academy of Building Research . Technical specification for maintenance and reinforcement of ancient building wood structure. Beijing, China Construction Industry Press, 1993. 84 p.

100. Заварзін О. Мистецтво архітектури Китаю. [Электронный ресурс] :

URL:<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi>

[bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Mist_2017_12-13_7](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Mist_2017_12-13_7) (дата звернення 26.10.2019 г.)

101. Садово-парковое

искусство

Сучжоу.

http://www.russian.xinhuanet.com/russian/ly_sz.htm (дата звернення 11.07.2020)

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових
періодичних виданнях інших держав

1. **Ding Y.**, Krupa M., Tovbych V., Gnatiuk L. Sakralność, mitologizm i realizm. Malarstwo ścienne dynastii Han i jej wpływ na dalszy rozwój j chińskiej sztuki i architektury. Wiadomości Konserwatorskie•Journal of Heritage Conservation • 63/2020, p.116 -124. SCOPUS.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, проведення дослідження і ілюстративна частина.

2. **Ян Дін**, Гнатюк Лілія Романівна. Сучасний дизайн ресторанів у китайському стилі. Теорія та практика дизайну, № 22, 2021. С.18-27.
<http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/Design/issue/current>

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, проведення дослідження і ілюстративна частина.

3. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, P. Chang, M. Krupa, K. Kusnierz, I.G. Sandu. The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens. International Journal of Conservation Science. Volume 12, Issue 3, 2021. pp. 1003-1026, SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю, ілюстративна частина.

4. **Yang Ding**, Yulia Ivashko, Peng Chang, Polina Zueva, Tetiana Kuzmenko. Continuity of traditions and innovation in modern landscape design in China Landscape architecture and Art. Scientific Journal of Latvia University of Agriculture. Volume 18, Number 18, 2021. Pp.94-103, SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по історичній архітектурі провінції Шаансі, проведення дослідження і ілюстративна частина по об'єктах провінції Шаансі.

5. **Y. Ding**, I.Sandu, Gy. Deak, Y. Ivashko, A.V. Sandu, A. Moncea, I.G. Sandu. Materials for Finishing of Ancient Monuments and Process of Obtaining and Applying. International Journal of Conservation Science Volume 12, Issue 4, 2021, pp. 1249-1258. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по давніх пам'ятках Китаю.

6. **Y. Ding**, I.G. Sandu. Genesis of Images and Technique of Ancient Chinese Wall Painting, International Journal of Conservation Science Volume 12, Issue 4, 2021, pp. 1309-1326. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по фресковому стінопису Китаю, проведення дослідження стилістично-образної концепції і ілюстративна частина по об'єктах провінції Шаансі.

7. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, Fresco Wall Painting and its Regional Modifications. "International Journal of Conservation Science" Volume 13, Issue 1, 2022. pp. 57-72. SCOPUS, Web of science.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по фресковому стінопису Китаю.

8. **Y. Ding**, Y. Ivashko, J. Kobylarczyk, M. Krupa, A. Pawlowska. Specificity of the Construction of Historical Temples of Shaanxi Province as the Basis of Their Preservation and Restoration. "International Journal of Conservation Science" Volume 14, Issue 2, 2023, pp. 435-452.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал, авторські дослідження існуючих об'єктів.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. **Ян Дін**, Валерій Васильович Товбич, Гелена Леонідівна Ковальська, Лілія Романівна Гнатюк. Сакральність, міфологізм і символізм ширм, їх зв'язок з живописом та прийом ширми в ландшафтному дизайні Китаю. Теорія та практика дизайну, № 22, 2021. С.28-40.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

<http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/Design/issue/current>

10. **Дін Ян**, Чан Пен. Переосмислення традиційної китайської архітектурної спадщини в контексті розвитку Китаю в сучасних умовах. Урбаністичний форум «Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади», 2020. Збірник наукових праць. Вип.1. С.285-288.

Особистий внесок здобувача: проведення дослідження.

11. **Дін Ян**, Івашко Юлія, Чернишев Денис, Чан Пен. Китайський підхід до ревіталізації пам'яток архітектури (на прикладі історичних садів). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пристосування пам'яток культурної спадщини до сучасного використання з метою їх збереження» (Київ, 21-22.10.2021). С. 32 - 40.

Особистий внесок здобувача: підбір і аналіз англомовних джерел і підготовка англійської анотації.

12. **Дін Ян**, Юлія Івашко. Філософські проблеми сучасної архітектури Китаю і відродження національних традицій. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі» (Київ, 12-13.11.2021). С. 24-26.

Особистий внесок здобувача: проведення дослідження, аналітична таблиця по об'єктах провінції Шаансі.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. **Y. Ding**, M. Orlenko, Y. Ivashko, P. Chang, M. Krupa, K. Kusnierz. The Specificity of the Restoration and Monument Protective Measures for the Preservation of Historical Chinese Gardens. Euroinvent ICIR 2021. International Conference of Innovation Research. Iasi, 20-21.05. 2021 p.349.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

14. **Дін Ян**. Сохранение исторических традиций и их модернизация в современной архитектуре Китая. Тези Міжнародного науково-технічного форуму «Архітектура та Будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика» 26-27.10.2021, Київ. С.148.

15. **Дін Ян**, Ю.Івашко, О.Івашко. Східні сади і їх роль в історичній і сучасній міській структурі. Збірник наукових праць урбаністичного форуму 2021 «Просторове планування: місто планування, архітектура, політичні та соціокультурні засади» (КНУБА). Вип. II ч. I. С.187-193.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

16. **Y.Ding**, Y.Ivashko, J.Kobylarczyk, M.Krupa, A.Pawłowska. Specificity of the construction of historical temples of Shaanxi Province as the basis of their preservation and restoration. Euroinvent ICIR 2023. International Conference of Innovation Research. Iasi, 11 -13.05. 2021 p.203-204.

Особистий внесок здобувача: фактичний матеріал по Китаю.

Додаток В

В.1. Джерела ілюстрацій до вступу і розділу 1

Рис.1.1. Фото Дін Яна, 2022

Рис.1.2. Фото Дін Яна, 2022

Рис.1.3. Креслення Дін Яна

Фрагмент стінопису гробниці Бу Цяньцю в місті Лоян в провінції Хенань (86-49 рр. до н.е.).Режим доступу:

<https://artsandculture.google.com/asset/ascent-to-immortality-ceiling-mural-of-bu-qianqiu-tomb%EF%BC%88local%EF%BC%89-unknown/iwFrJTIGb-xpZw?hl=zh-cn>

Стінопис «Танцівники та музиканти» в гробниці Хелингер Хан (період правління династії Східна Хань, округ Хелігер, Хух-Хото).

Режим

доступу:

https://tour.jschina.com.cn/hdtj/202209/t20220908_3071733.shtml

Рис.1.4. Систематизація Дін Яна на основі існуючих джерел

Рис.1.5. Систематизація Дін Яна на основі існуючих джерел

Рис.1.6 (1-5).Систематизація Дін Яна на основі існуючих джерел

<https://baike.sogou.com/v69702841.htm>

<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1610588661530613254>

<http://chinaskeytemples.weebly.com/huayan-temple-xian-shaanxi.html>

<https://zh.wikipedia.org/wiki/%E5%A4%A7%E9%9B%81%E5%A1%94>

<https://www.jianshu.com/p/9da51e136c59>

<https://www.chinabuddhism.com.cn/tp/2014-01-06/2186.html>

<https://www.zsbeike.com/tp/7397768.html>

http://travel.sina.com.cn/china/2014-11-07/1558284176_3.shtml?from=wap

<https://www.xn--udsw7h4vt.org/webplsch/%E6%B7%A8%E5%9C%9F%E5%AE%97%E5%96%84%E5%B0%8E%E6%B5%81/%E9%A6%99%E7%A9%8D%E5%AF%BA%E7%B0%A1%E4%BB%8B.aspx>

<http://www.qinhuareli.com/index.php?ct=content&at=list&catid=137&p=1&siteid=1>

https://www.baike.com/wikiid/2209630068221331518?from=wiki_content&prd=innerlink&view_id=4t712950fso000

https://tieba.baidu.com/p/3544662949?red_tag=3404423599

<http://xdz.xa.gov.cn/xwzx/gxyw/5ed9eccf65cbd8049377497b.html>

<http://www.dianping.com/photos/1043696996>

<https://www.163.com/dy/article/GDG6P0JF0517JU3O.html>

<http://bbs.hsw.cn/read-htm-tid-19630128-fpage-102.html>

<http://www.sanqinyou.com/html/2015-1-4/201514733036180927.html>

<https://you.ctrip.com/sight/xian7/1479332.html>

<http://www.woodculture.cn:81/thread.cfm?Category=35&Thread=4701&InFrame=0>

<https://m.quanjing.com/imginfo/ph5225-p00713.html>

<http://www.xatao029.com/yanta/11419.html>

<https://www.163.com/dy/article/FUK4A0UI0544QKGI.html>

<https://club.autohome.com.cn/bbs/thread/f18055185276f46c/81043134-1.html>

https://history.sohu.com/a/214008083_821660

<https://www.expedia.com.hk/cn/Xian-Xian-City-Center.dx3000663930>

<https://you.ctrip.com/sight/manuel13750/1410344-dianpingCategory2.html>

<https://www.meipian.cn/1wv995t3>

https://bbs.fengniao.com/forum/pic/slide_50_2543885_49095946.html#p=2

<https://www.hrxfw.com/fjsy/sydq/4789.html>

<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1639657336520222579&wfr=spider&for=pc>

<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1736141386440903960&wfr=spider&for=pc>

<http://fengsuwang.com/minjian/yanandugongci.asp>

В.2. Джерела ілюстрацій до розділу 2

Рис.2.1. Фото Дін Яна,2022

Рис.2.2. Креслення і фото Дін Яна, 2022

Рис. 2.3 (1-9) . Креслення Дін Яна

В.3. Джерела ілюстрацій до розділу 3

Рис.3.1. Креслення Дін Яна на основі існуючих джерел

Рис.3.2. Креслення Дін Яна

Рис.3.3. Креслення Дін Яна

Рис.3.4. Креслення Дін Яна

Рис.3.5. Креслення Дін Яна

Рис.3.6. Аналіз Дін Яна

Рис.3.7. Аналіз Дін Яна

Рис.3.8. Аналіз Дін Яна

Рис.3.9. Аналіз Дін Яна

Рис.3.10. Фото Дін Яна,2022

Рис.3.11. Фото Дін Яна, 2022

Рис.3.12. Фото Дін Яна, 2022

Рис.3.13. Фото Дін Яна, 2022

Рис.3.14. Фото Дін Яна, 2022

В.4 .Джерела ілюстрацій до загальних висновків

Рис.4.1. Креслення Дін Яна і Чан Пена

Рис.4.2. Систематизація Дін Яна за існуючими джерелами

Додаток С

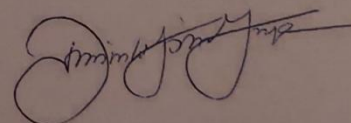
Cracow, 03.12.2020

Dr hab. inż. arch. Dominika Kuśnierz-Krupa, prof. PK
Faculty of Architecture
Cracow University of Technology
Chair of History of Architecture and Monument Preservation
Email: dkuśnierz-krupa@pk.edu.pl

POLITECHNIKA KRAKOWSKA
im. Tadeusza Kościuszki
Wydział Architektury
KATEDRA HISTORII ARCHITEKTURY
I KONSERWACJI ZABYTKÓW
ul. Kanonicza 1, 31-002 Kraków
tel. (+48) 12 628 24 08
e-mail: a-1@institute.pk.edu.pl
NIP 675-000-62-57

CERTIFICATE OF THE SCIENTIFIC INTERNSHIP

It certifies that MSc. Ding Yang (researcher of Kyiv National University of Construction and Architecture) completed a scientific internship under my supervision (180 hours) from September 1, 2020 to November 30, 2020, at the Chair of History of Architecture and Monument Preservation, at the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology.

Dr hab. inż. arch. Dominika Kuśnierz-Krupa, prof. PK

